

DZIENNIK USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Załącznik do nru 41, poz. 175 z dnia 20 maja 1992 r.

175

PROTOKÓŁ DODATKOWY

DO KONWENCJI GENEWSKICH Z DNIA 12 SIERPNI 1949 R., DOTYCZĄCY OCHRONY OFIAR MIĘDZY-
NARODOWYCH KONFLIKTÓW ZBROJNYCH (PROTOKÓŁ I), ORAZ PROTOKÓŁ DODATKOWY DO KON-
WENCJI GENEWSKICH Z DNIA 12 SIERPNI 1949 R., DOTYCZĄCY OCHRONY OFIAR NIEMIĘDZYNARODO-
WYCH KONFLIKTÓW ZBROJNYCH (PROTOKÓŁ II),

sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r.

Przekład

PROTOKÓŁ DODATKOWY
DO KONWENCJI GENEWSKICH
Z DNIA 12 SIERPNI 1949 R.,
DOTYCZĄCY OCHRONY OFIAR
MIĘDZYNARODOWYCH KONFLIKTÓW
ZBROJNYCH

(PROTOKÓŁ I)

WSTĘP

Wysokie Umawiające się Strony,
ogłaszając swoje gorące życzenie, by pokój panował
między narodami,

przypominając, że każde państwo, zgodnie z Kartą
Narodów Zjednoczonych, ma obowiązek powstrzymywania
się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby lub
użycia siły przeciwko suwerenności, integralności terytorial-
nej lub niezawisłości politycznej innego państwa albo w jaki-
kolwiek inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjed-
noczonych,

PROTOCOL ADDITIONAL
TO THE GENEVA CONVENTIONS
OF 12 AUGUST 1949, AND RELATING
TO THE PROTECTION OF VICTIMS
OF INTERNATIONAL ARMED
CONFLICTS

(PROTOCOL I)

PREAMBLE

The High Contracting Parties,
Proclaiming their earnest wish to see peace prevail
among peoples,

Recalling that every State has the duty, in conformity
with the Charter of the United Nations, to refrain in its
international relations from the threat or use of force against
the sovereignty, territorial integrity or political independence
of any State, or in any other manner inconsistent with the
purposes of the United Nations,

uznając, mimo to, za konieczne potwierdzenie i rozwinięcie postanowień chroniących ofiary konfliktów zbrojnych oraz uzupełnienie środków przewidzianych dla umocnienia stosowania tych postanowień,

wyrażając przekonanie, że nic w niniejszym protokole ani w Konwencjach Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. nie może być rozumiane jako uprawniające lub upoważniające do jakiegokolwiek aktu agresji lub innego użycia siły w sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych,

potwierdzając ponadto, że postanowienia Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. i niniejszego protokołu muszą być w pełni stosowane we wszystkich okolicznościach wobec wszelkich osób chronionych przez te dokumenty, bez rozróżnienia na niekorzyść wynikającego z charakteru lub przyczyn konfliktu zbrojnego albo motywów głoszonych lub przypisywanych stronom konfliktu,

uzgodniły, co następuje:

CZĘŚĆ I

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 1

Zasady ogólne i zakres stosowania

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do przestrzegania i zapewnienia przestrzegania niniejszego protokołu we wszelkich okolicznościach.

2. W przypadkach nie objętych niniejszym protokołem i innymi umowami międzynarodowymi osoby cywilne i combatanci pozostają pod ochroną i władzą zasad prawa międzynarodowego wynikających z ustalonych zwyczajów, zasad humanizmu oraz wymagań powszechnego sumienia.

3. Niniejszy protokół, który uzupełnia Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny, ma zastosowanie w sytuacjach, o jakich mowa we wspólnym dla tych Konwencji artykule 2.

4. Sytuacje, o jakich mowa w ustępie poprzednim, obejmują konflikty zbrojne, w których ludy walczą przeciw panowaniu kolonialnemu i obcej okupacji oraz przeciw reżimom rasistowskim, wykonując swe prawo do samostanowienia zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz w Deklaracji w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 2

Definicje

W rozumieniu niniejszego protokołu:

- (a) „Pierwsza Konwencja”, „Druga Konwencja”, „Trzecia Konwencja” i „Czwarta Konwencja” oznaczają odpowiednio Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie osób cywilnych podczas wojny; określenie „Konwencje” oznacza cztery Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny;

Believing it necessary nevertheless to reaffirm and develop the provisions protecting the victims of armed conflicts and to supplement measures intended to reinforce their application,

Expressing their conviction that nothing in this Protocol or in the Geneva Conventions of 12 August 1949 can be construed as legitimizing or authorizing any act of aggression or any other use of force inconsistent with the Charter of the United Nations,

Reaffirming further that the provisions of the Geneva Conventions of 12 August 1949 and of this Protocol must be fully applied in all circumstances to all persons who are protected by those instruments, without any adverse distinction based on the nature or origin of the armed conflict or on the causes espoused by or attributed to the Parties to the conflict,

Have agreed on the following:

PART I

GENERAL PROVISIONS

Article 1

General principles and scope of application

1. The High Contracting Parties undertake to respect and to ensure respect for this Protocol in all circumstances.

2. In cases not covered by this Protocol or by other international agreements, civilians and combatants remain under the protection and authority of the principles of international law derived from established custom, from the principles of humanity and from the dictates of public conscience.

3. This Protocol, which supplements the Geneva Conventions of 12 August 1949 for the protection of war victims, shall apply in the situations referred to in Article 2 common to those Conventions.

4. The situations referred to in the preceding paragraph include armed conflicts in which peoples are fighting against colonial domination and alien occupation and against racist régimes in the exercise of their right of self-determination, as enshrined in the Charter of the United Nations and the Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations.

Article 2

Definitions

For the purposes of this Protocol:

- (a) „First Convention”, „Second Convention”, „Third Convention”, and „Fourth Convention” mean, respectively, the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field of 12 August 1949; the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea of 12 August 1949; the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of 12 August 1949; the Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949; “the Conventions” means the four Geneva Conventions of 12 August 1949 for the protection of war victims;

- (b) określenie „normy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych” oznacza przepisy zawarte w umowach międzynarodowych, których stronami są strony konfliktu, a także powszechnie uznane zasady i normy prawa międzynarodowego mające zastosowanie do konfliktów zbrojnych;
- (c) określenie „Mocarstwo Opiekuńcze” oznacza państwo neutralne lub inne państwo nie będące stroną konfliktu, które zostało wyznaczone przez stronę konfliktu i uznane przez stronę przeciwną i które zgodziło się na wykonywanie funkcji przypadających Mocarstwu Opiekuńczemu na mocy Konwencji i niniejszego protokołu;
- (d) określenie „substytut” oznacza organizację, która działa w zastępstwie Mocarstwa Opiekuńczego zgodnie z artykułem 5.

Artykuł 3

Początek i zakończenie stosowania

Niezależnie od postanowień obowiązujących zawsze:

- (a) Konwencje i niniejszy protokół mają zastosowanie od początku każdej sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1 niniejszego protokołu;
- (b) stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu ustaje na terytorium stron konfliktu z chwilą całkowitego zakończenia działań zbrojnych, a na terytorium okupowanym — z chwilą zakończenia okupacji, z wyjątkiem, w obydwu przypadkach, co do osób, których ostateczne zwolnienie, repatriacja lub ponowne osiedlenie następuje później. Osoby takie korzystają nadal z odpowiednich postanowień Konwencji i niniejszego protokołu, aż do ostatecznego zwolnienia, repatriacji lub osiedlenia.

Artykuł 4

Status prawny stron konfliktu

Stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu, jak też zawieranie umów w nich przewidzianych nie ma wpływu na status prawny stron konfliktu. Okupacja terytorium ani też stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu nie wpływają na status prawny takiego terytorium.

Artykuł 5

Ustanowienie mocarstw opiekuńczych i ich substytutów

1. Od początku konfliktu obowiązkiem jego stron jest zapewnienie poszanowania i stosowania Konwencji i niniejszego protokołu poprzez system Mocarstw Opiekuńczych, włącznie, między innymi, przez wyznaczenie i uznanie takich mocarstw zgodnie z poniższymi ustępami; Mocarstwa Opiekuńcze mają obowiązek strzec interesów stron konfliktu.

2. Od początku sytuacji, o której mowa w artykule 1, każda strona konfliktu bez zwłoki wyznaczy Mocarstwo Opiekuńcze w celu stosowania Konwencji i niniejszego

(b) “rules of international law applicable in armed conflict” means the rules applicable in armed conflict set forth in international agreements to which the Parties to the conflict are Parties and the generally recognized principles and rules of international law which are applicable to armed conflict;

(c) “Protecting Power” means a neutral or other State not a Party to the conflict which has been designated by a Party to the conflict and accepted by the adverse Party and has agreed to carry out the functions assigned to a Protecting Power under the Conventions and this Protocol;

(d) “substitute” means an organization acting in place of a Protecting Power in accordance with Article 5.

Article 3

Beginning and end of application

Without prejudice to the provisions which are applicable at all times:

- (a) the Conventions and this Protocol shall apply from the beginning of any situation referred to in Article 1 of this Protocol;
- (b) the application of the Conventions and of this Protocol shall cease, in the territory of Parties to the conflict, on the general close of military operations and, in the case of occupied territories, on the termination of the occupation, except, in either circumstance, for those persons whose final release, repatriation or re-establishment takes place thereafter. These persons shall continue to benefit from the relevant provisions of the Conventions and of this Protocol until their final release, repatriation or re-establishment.

Article 4

Legal status of the Parties to the conflict

The application of the Conventions and of this Protocol, as well as the conclusion of the agreements provided for therein, shall not affect the legal status of the Parties to the conflict. Neither the occupation of a territory nor the application of the Conventions and this Protocol shall affect the legal status of the territory in question.

Article 5

Appointment of Protecting Powers and of their substitute

1. It is the duty of the Parties to a conflict from the beginning of that conflict to secure the supervision and implementation of the Conventions and of this Protocol by the application of the system of Protecting Powers, including *inter alia* the designation and acceptance of those Powers, in accordance with the following paragraphs. Protecting Powers shall have the duty of safeguarding the interests of the Parties to the conflict.

2. From the beginning of a situation referred to in Article 1, each Party to the conflict shall without delay designate a Protecting Power for the purpose of applying the Conven-

protokołu oraz tak samo bez zwłoki zezwoli na działalność Mocarstwa Opiekuńczego, które uznała za takie po wyznaczeniu go przez stronę przeciwną.

3. Jeżeli Mocarstwo Opiekuńcze nie zostało wyznaczone lub uznane od początku sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, nie naruszając praw jakiejkolwiek innej bezstronnej międzynarodowej organizacji humanitarnej do takiego samego działania, zaferuje swe dobre usługi stronom konfliktu w celu niezwłocznego wyznaczenia Mocarstwa Opiekuńczego, na jakie zgodzą się strony konfliktu. W tym celu może on między innymi zwrócić się do każdej strony o dostarczenie listy co najmniej pięciu państw, które według tej strony mogłyby działać w jej imieniu jako Mocarstwo Opiekuńcze w stosunkach ze stroną przeciwną, oraz zwrócić się do każdej ze stron przeciwnych o dostarczenie listy co najmniej pięciu państw, które uznałyby one za Mocarstwo Opiekuńcze drugiej strony; takie listy powinny być przekazane Komitetowi w ciągu dwóch tygodni od chwili otrzymania prośby; Komitet porówna listy i zwróci się o uzyskanie zgody każdego państwa wymienionego na obydwu listach.

4. Jeżeli mimo powyższego nie ma Mocarstwa Opiekuńczego, strony konfliktu przyjmą bez zwłoki ofertę do działania w charakterze substytutu, którą może złożyć Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakąkolwiek inną organizacją dającą pełne gwarancje bezstronności i skuteczności, po odpowiednich konsultacjach z wymienionymi stronami i z uwzględnieniem wyników konsultacji. Działalność takiego substytutu jest uzależniona od zgody stron konfliktu; strony dołożą wszelkich starań, by ułatwić substytutowi działania w wykonywaniu zadań, zgodnie z Konwencjami i niniejszym protokołem.

5. Zgodnie z artykułem 4 wyznaczenie i uznanie Mocarstw Opiekuńczych w celu stosowania Konwencji i niniejszego protokołu nie ma wpływu na status prawny stron konfliktu ani też żadnego terytorium, w tym też terytorium okupowanego.

6. Utrzymywanie stosunków dyplomatycznych między stronami konfliktu ani też powierzenie ochrony interesów strony i jej obywateli państwu trzeciemu, zgodnie z normami prawa międzynarodowego dotyczącego stosunków dyplomatycznych, nie stanowią przeszkody w wyznaczeniu Mocarstwa Opiekuńczego dla celów stosowania Konwencji i niniejszego protokołu.

7. Każda następna wzmianka w niniejszym protokole o Mocarstwie Opiekuńczym obejmuje również substytutu.

Artykuł 6

Personel wykwalifikowany

1. Wysokie Umawiające się Strony podejmą również w czasie pokoju wysiłki, przy współudziale krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężycu, Czerwonego Lwa i Słońca) dla wyszkolenia wykwalifikowanego personelu w celu ułatwienia stosowania Konwencji i niniejszego protokołu, a zwłaszcza działalności Mocarstw Opiekuńczych.

2. Rekrutacja i szkolenie takiego personelu podlegają jurysdykcji wewnętrznej.

3. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża będzie posiadał do dyspozycji Wysokich Umawiających się

tions and this Protocol and shall, likewise without delay and for the same purpose, permit the activities of a Protecting Power which has been accepted by it as such after designation by the adverse Party.

3. If a Protecting Power has not been designated or accepted from the beginning of a situation referred to in Article 1, the International Committee of the Red Cross, without prejudice to the right of any other impartial humanitarian organization to do likewise, shall offer its good offices to the Parties to the conflict with a view to the designation without delay of a Protecting Power to which the Parties to the conflict consent. For that purpose it may, *inter alia*, ask each Party to provide it with a list of at least five States which that Party considers acceptable to act as Protecting Power on its behalf in relation to an adverse Party, and ask each adverse Party to provide a list of at least five States which it would accept as the Protecting Power of the first Party; these lists shall be communicated to the Committee within two weeks after the receipt of the request; it shall compare them and seek the agreement of any proposed State named on both lists.

4. If, despite the foregoing, there is no Protecting Power, the Parties to the conflict shall accept without delay an offer which may be made by the international Committee of the Red Cross or by any other organization which offers all guarantees of impartiality and efficacy, after due consultations with the said Parties and taking into account the result of these consultations, to act as a substitute. The functioning of such a substitute is subject to the consent of the Parties to the conflict; every effort shall be made by the Parties to the conflict to facilitate the operations of the substitute in the performance of its tasks under the Conventions and this Protocol.

5. In accordance with Article 4, the designation and acceptance of Protecting Powers for the purpose of applying the Conventions and this Protocol shall not affect the legal status of the Parties to the conflict or of any territory, including occupied territory.

6. The maintenance of diplomatic relations between Parties to the conflict or the entrusting of the protection of a Party's interests and those of its nationals to a third State in accordance with the rules of international law relating to diplomatic relations is no obstacle to the designation of Protecting Powers for the purpose of applying the Conventions and this Protocol

7. Any subsequent mention in this Protocol of a Protecting Power includes also a substitute.

Article 6

Qualified persons

1. The High Contracting Parties shall, also in peacetime, endeavour, with the assistance of the national Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) Societies, to train qualified personnel to facilitate the application of the Conventions and of this Protocol, and in particular the activities of the Protecting Powers.

2. The recruitment and training of such personnel are within domestic jurisdiction.

3. The International Committee of the Red Cross shall hold at the disposal of the High Contracting Parties the lists of

Stron listy osób wyszkolonych, sporządzone i nadesłane dla tego celu przez Wysokie Umawiające się Strony.

4. Warunki dotyczące użycia takiego personelu poza terytorium państwa powinny być w każdym wypadku przedmiotem odrębnych umów między zainteresowanymi stronami.

Artykuł 7 Spotkania

Depozytariusz niniejszego protokołu na prośbę jednej lub większej liczby Wysokich Umawiających się Stron i za zgodą większości tych stron zwoła spotkanie Wysokich Umawiających się Stron dla rozważenia ogólnych problemów dotyczących stosowania Konwencji i niniejszego protokołu.

CZĘŚĆ II RANNI, CHORZY I ROZBITKOWIE DZIAŁ I OGÓLNA OCHRONA Artykuł 8 Terminologia

W rozumieniu niniejszego protokołu:

- (a) określenia „ranni” i „chorzy” oznaczają osoby zarówno wojskowe, jak i cywilne, które z powodu urazu, choroby albo innej ułomności lub zakłócenia czynności fizycznych czy umysłowych potrzebują opieki lub pomocy medycznej i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich. Określenia te obejmują również przypadki macierzyństwa, noworodków oraz inne osoby, które mogą potrzebować bezpośredniej opieki lub pomocy medycznej, takie jak ułomni oraz kobiety ciężarne, i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich;
- (b) określenie „rozbitkowie” oznacza osoby zarówno wojskowe, jak i cywilne, które w wyniku wypadku, jaki spotkał ich samych lub przewożący je statek wodny lub powietrzny, znajdują się w niebezpieczeństwie na morzu lub na innych wodach i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich. Osoby te, pod warunkiem dalszego powstrzymywania się od takiego udziału, są w czasie ich ratowania nadal uważane za rozbitków do chwili uzyskania innego statusu zgodnie z Konwencją lub niniejszym protokołem;
- (c) określenie „personel medyczny” oznacza osoby wyznaczone przez stronę konfliktu do celów medycznych, wyliczonych w pkt (e), lub do kierowania formacjami medycznymi albo do zarządzania lub kierowania transportem medycznym. Takie wyznaczenie może mieć charakter stały lub czasowy. Określenie to obejmuje:
  - (i) personel medyczny, wojskowy lub cywilny strony konfliktu, włącznie z personelem określonym w Pierwszej i Drugiej Konwencji, oraz personel wyznaczony do udziału w organizacjach obrony cywilnej;
  - (ii) personel medyczny narodowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca,

persons so trained which the High Contracting Parties may have established and may have transmitted to it for that purpose.

4. The conditions governing the employment of such personnel outside the national territory shall, in each case, be the subject of special agreements between the Parties concerned.

Article 7 Meetings

The depositary of this Protocol shall convene a meeting of the High Contracting Parties, at the request of one or more of the said Parties and upon the approval of the majority of the said Parties, to consider general problems concerning the application of the Conventions and of the Protocol.

PART II WOUNDED, SICK AND SHIPWRECKED SECTION I GENERAL PROTECTION Article 8 Terminology

For the purposes of this Protocol:

- (a) “wounded” and “sick” mean persons, whether military or civilian, who, because of trauma, disease or other physical or mental disorder or disability, are in need of medical assistance or care and who refrain from any act of hostility. These terms also cover maternity cases, new-born babies and other persons who may be in need of immediate medical assistance or care, such as the infirm or expectant mothers, and who refrain from any act of hostility;
- (b) “shipwrecked” means persons, whether military or civilian, who are in peril at sea or in other waters as a result of misfortune affecting them or the vessel or aircraft carrying them and who refrain from any act of hostility. These persons, provided that they continue to refrain from any act of hostility, shall continue to be considered shipwrecked during their rescue until they acquire another status under the Conventions or this Protocol;
- (c) “medical personnel” means those persons assigned, by a Party to the conflict, exclusively to the medical purposes enumerated under sub-paragraph (e) or to the administration of medical units or to the operation or administration of medical transports. Such assignments may be either permanent or temporary. The term includes:
  - (i) medical personnel of a Party to the conflict, whether military or civilian, including those described in the First and Second Conventions, and those assigned to civil defence organizations;
  - (ii) medical personnel of national Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) Societies and other

- Czerwonego Lwa i Słońca) i innych krajowych dobrowolnych stowarzyszeń pomocy, należycie uznanych i upoważnionych przez stronę konfliktu;
- (iii) personel medyczny formacji medycznych lub transportu medycznego, o jakich mowa w ustępie 2 artykułu 9;
- (d) określenie „personel duchowny” oznacza osoby wojskowe lub cywilne, takie jak kapelani, które poświęcają się wyłącznie swej działalności duszpasterskiej i są przydzielone:
- (i) do sił zbrojnych strony konfliktu;
- (ii) do jednostek medycznych lub transportu medycznego strony konfliktu;
- (iii) do jednostek medycznych lub transportu medycznego wymienionych w ustępie 2 artykułu 9 lub
- (iv) do organizacji obrony cywilnej strony konfliktu.
- Przydzielenie personelu duchownego, do którego zastosowanie mają odpowiednie postanowienia punktu (k), może mieć charakter stały lub czasowy;
- (e) określenie „jednostki medyczne” oznacza zakłady i inne formacje wojskowe lub cywilne, organizowane dla celów medycznych, takich jak poszukiwanie, zbieranie, przenoszenie, badanie i leczenie — wyłącznie z pierwszą pomocą — rannych, chorych i rozbitków, jak też do zapobiegania chorobom. Określenie to obejmuje przykładowo szpitale i inne podobne jednostki, ośrodki przetwarzania krwi, ośrodki medycyny zapobiegawczej oraz instytuty, ośrodki zaopatrzenia medycznego, a także składnice materiałów medycznych i artykułów farmaceutycznych takich jednostek. Jednostki medyczne mogą być nieruchome lub ruchome, stałe lub czasowe;
- (f) określenie „transport medyczny” oznacza przenoszenie na lądzie, na wodzie lub w powietrzu chronionych przez Konwencje i niniejszy protokół rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego i duchownego, a także wyposażenia i zaopatrzenia medycznego;
- (g) określenie „środki transportu medycznego” oznacza każdy środek transportu wojskowy lub cywilny, stały lub czasowy, przydzielony wyłącznie do transportu medycznego i pozostający pod kontrolą właściwej władzy strony konfliktu;
- (h) określenie „pojazd sanitarny” oznacza każdy lądowy środek transportu medycznego;
- (i) określenie „statek i łódź sanitarna” oznacza każdy wodny środek transportu medycznego;
- (j) określenie „sanitarny statek powietrzny” oznacza każdy powietrzny środek transportu medycznego;
- (k) określenia „stały personel medyczny”, „stałe jednostki medyczne” i „stałe środki transportu medycznego” oznaczają ten personel, te jednostki i środki, które zostały wyznaczone do celów medycznych na czas nieokreślony. Określenia „czasowy personel medyczny”, „czasowe jednostki medyczne” i „czasowe środki transportu medycznego” oznaczają ten personel, te jednostki i środki, które przeznaczone są wyłącznie do celów medycznych na okresy ograniczone, przez cały czas trwania takich okresów. Jeżeli nie określono inaczej, określenia „personel medyczny”
- national voluntary aid societies duly recognized and authorized by a Party to the conflict;
- (iii) medical personnel of medical units or medical transports described in Article 9, paragraph 2;
- (d) “religious personnel” means military or civilian persons, such as chaplains, who are exclusively engaged in the work of their ministry and attached:
- (i) to the armed forces of a Party to the conflict;
- (ii) to medical units or medical transports of a Party to the conflict;
- (iii) to medical units or medical transports described in Article 9, paragraph 2; or
- (iv) to civil defence organizations of a Party to the conflict.
- The attachment of religious personnel may be either permanent or temporary, and the relevant provisions mentioned under sub-paragraph (k) apply to them;
- (e) “medical units” means establishments and other units, whether military or civilian, organized for medical purposes, namely the search for, collection, transportation, diagnosis or treatment — including first aid treatment — of the wounded, sick and shipwrecked, or for the prevention of disease. The term includes, for example, hospitals and other similar units, blood transfusion, centres, preventive medicine centres and institutes, medical depots and the medical and pharmaceutical stores of such units. Medical units may be fixed or mobile, permanent or temporary;
- (f) “medical transportation” means the conveyance by land, water or air of the wounded, sick, shipwrecked, medical personnel, religious personnel, medical equipment or medical supplies protected by the Conventions and by this Protocol;
- (g) “medical transports” means any means of transportation, whether military or civilian, permanent or temporary, assigned exclusively to medical transportation and under the control of a competent authority of a Party to the conflict;
- (h) “medical vehicles” means any medical transports by land;
- (i) “medical ships and craft” means any medical transports by water;
- (j) “medical aircraft” means any medical transports by air;
- (k) “permanent medical personnel”, “permanent medical units” and “permanent medical transports” mean those assigned exclusively to medical purposes for an indeterminate period. “Temporary medical personnel”, “temporary medical units” and “temporary medical transports” mean those devoted exclusively to medical purposes for limited periods during the whole of such periods. Unless otherwise specified, the terms “medical personnel”, “medical units” and “medical transports” cover both permanent and temporary categories;

ny”, „jednostki medyczne” i „środki transportu medycznego” obejmują zarówno kategorie stałe, jak i czasowe;

- (l) określenie „znak rozpoznawczy” oznacza znak rozpoznawczy czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym tle, gdy jest on używany do ochrony jednostki medycznej i środków transportu, personelu medycznego lub duchownego oraz jego wyposażenia i zaopatrzenia;
- (m) określenie „sygnał rozpoznawczy” oznacza każdy środek sygnalizacji przeznaczony wyłącznie do umożliwienia identyfikacji jednostek medycznych i środków transportu, przewidziany w rozdziale III załącznika I do niniejszego protokołu.

Artykuł 9

Dziedzina stosowania

1. Niniejsza część, której postanowienia mają na celu polepszenie losu rannych, chorych i rozbitków, ma zastosowanie do tych wszystkich, którzy znajdują się w sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, bez czynienia różnic na niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub wiary, poglądów politycznych lub innych, narodowości lub pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub innych sytuacji albo jakichkolwiek innych podobnych kryteriów.

2. Odpowiednie postanowienia artykułów 27 i 32 Pierwszej Konwencji mają zastosowanie do stałych jednostek medycznych i środków transportu (innych niż statki szpitalne, do których stosuje się artykuł 25 Drugiej Konwencji) oraz ich personelu, oddanych do dyspozycji strony konfliktu w celach humanitarnych:

- (a) przez państwo neutralne lub inne państwo, które nie jest stroną danego konfliktu;
- (b) przez uznane i upoważnione stowarzyszenie pomocy takiego państwa;
- (c) przez bezstronną międzynarodową organizację humanitarną.

Artykuł 10

Ochrona i leczenie

1. Wszyscy ranni, chorzy i rozbitkowie, niezależnie od tego, do jakiej strony należą, powinni być szanowani i chronieni.

2. We wszelkich okolicznościach powinni oni być traktowani humanitarnie oraz otrzymywać w możliwie największym rozmiarze i najkrótszym czasie leczenie, jakiego wymaga ich stan. Nie należy czynić między nimi różnic innych niż oparte na względach medycznych.

Artykuł 11

Ochrona osób

1. Zdrowie fizyczne i umysłowe oraz integralność osób, które znajdują się we władzy strony przeciwnej lub które są internowane, zatrzymane lub w inny sposób pozbawione wolności z powodu sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, nie powinny być narażone na niebezpieczeństwo spowodowane nie usprawiedliwionym działaniem lub zaniechaniem. Dlatego też zabronione jest poddawanie osób wymienionych w niniejszym artykule leczeniu medycznemu, które nie

(l) “distinctive emblem” means the distinctive emblem of the red cross, red crescent or red lion and sun on a white ground when used for the protection of medical units and transports, or medical and religious personnel, equipment or supplies;

(m) “distinctive signal” means any signal or message specified for the identification exclusively of medical units or transports in Chapter III of Annex I to this Protocol.

Article 9

Field of application

1. This Part, the provisions of which are intended to ameliorate the condition of the wounded, sick and shipwrecked, shall apply to all those affected by a situation referred to in Article 1, without any adverse distinction founded on race, colour, sex, language, religion or belief, political or other opinion, national or social origin, wealth, birth or other status, or on any other similar criteria.

2. The relevant provisions of Articles 27 and 32 of the First Convention shall apply to permanent medical units and transports (other than hospital ships, to which Article 25 of the Second Convention applies) and their personnel made available to a Party to the conflict for humanitarian purposes:

- (a) by a neutral or other State which is not a Party to that conflict;
- (b) by a recognized and authorized aid society of such a State;
- (c) by an impartial international humanitarian organization.

Article 10

Protection and care

1. All the wounded, sick and shipwrecked, to whichever Party they belong, shall be respected and protected.

2. In all circumstances they shall be treated humanely and shall receive, to the fullest extent practicable and with the least possible delay, the medical care and attention required by their condition. There shall be no distinction among them founded on any grounds other than medical ones.

Article 11

Protection of persons

1. The physical or mental health and integrity of persons who are in the power of the adverse Party or who are interned, detained or otherwise deprived of liberty as a result of a situation referred to in Article 1 shall not be endangered by any unjustified act or omission. Accordingly, it is prohibited to subject the persons described in this Article to any medical procedure which is not indicated by the state of health of the person concerned and which is not consistent with generally

jest uzasadnione ich stanem zdrowia ani nie jest zgodne z takimi powszechnie uznanymi standardami medycznymi, jakie strona stosująca takie leczenie zastosowałaby w podobnych warunkach medycznych do swych własnych obywateli nie będących pozbawionymi wolności w jakikolwiek sposób.

2. W szczególności zabronione jest dokonywanie na takich osobach, nawet za ich zgodą:

- (a) okaleczeń fizycznych;
- (b) doświadczeń medycznych lub naukowych;
- (c) pobierania tkanki lub organów do transplantacji;

chyba że działania takie są usprawiedliwione w myśl warunków przewidzianych w ustępie 1.

3. Wyjątki od zakazu przewidzianego w ustępie 2 pkt (c) mogą być uczynione jedynie w wypadku dawania krwi do transfuzji albo skóry do przeszczepu, jeżeli ma to charakter dobrowolny i nie jest wynikiem przymusu lub przekonywania, i to tylko w celach leczniczych, w warunkach zgodnych z ogólnie uznanymi standardami medycznymi i pod kontrolą sprawowaną w interesie zarówno dawcy, jak i biorcy.

4. Każde umyślne działanie lub zaniechanie, które poważnie zagraża zdrowiu fizycznemu lub umysłowemu albo integralności jakiegokolwiek osoby znajdującej się we władzy strony innej niż ta, od jakiej zależy, i które narusza jakikolwiek zakaz wymieniony w ustępach 1 i 2 lub nie przestrzega wymogów przewidzianych w ustępie 3, stanowi ciężkie naruszenie niniejszego protokołu.

5. Osoby określone w ustępie 1 mają prawo odmowy poddania się jakimukolwiek zabiegowi chirurgicznemu. W razie odmowy personel medyczny powinien podjąć wysiłki celem uzyskania pisemnego oświadczenia stwierdzającego taką odmowę, podpisanego przez pacjenta lub uznanego przez niego.

6. Każda strona konfliktu powinna prowadzić rejestr medyczny każdego oddania krwi do transfuzji lub skóry do przeszczepu dokonanego przez osoby, o jakich mowa w ustępie 1, jeżeli oddanie takie nastąpiło na odpowiedzialność tej strony. Ponadto każda strona konfliktu powinna podjąć wysiłki mające na celu prowadzenie rejestru wszystkich czynności medycznych podjętych wobec każdej osoby internowanej, zatrzymanej lub w inny sposób pozbawionej wolności z powodu sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1. Rejestry takie powinny być w każdym czasie dostępne do wglądu Mocarstwu Opiekuniczemu.

Artykuł 12

Ochrona formacji medycznych

1. Jednostki medyczne powinny być zawsze szanowane i chronione oraz nie mogą być przedmiotem ataku.

2. Ustęp 1 stosuje się do cywilnych jednostek medycznych, jeżeli:

- (a) należą do jednej ze stron konfliktu;
- (b) są uznane i upoważnione przez właściwą władzę jednej ze stron konfliktu albo
- (c) są upoważnione zgodnie z ustępem 2 artykułu 9 niniejszego protokołu lub z artykułem 27 Pierwszej Konwencji.

accepted medical standards which would be applied under similar medical circumstances to persons who are nationals of the Party conducting the procedure and who are in no way deprived of liberty.

2. It is, in particular, prohibited to carry out on such persons, even with their consent:

- (a) physical mutilations;
- (b) medical or scientific experiments;
- (c) removal of tissue or organs for transplantation,

except where these acts are justified in conformity with the conditions provided for in paragraph 1.

3. Exceptions to the prohibition in paragraph 2 (c) may be made only in the case of donations of blood for transfusion or of skin for grafting, provided that they are given voluntarily and without any coercion or inducement, and then only for therapeutic purposes, under conditions consistent with generally accepted medical standards and controls designed for the benefit of both the donor and the recipient.

4. Any wilful act or omission which seriously endangers the physical or mental health or integrity of any person who is in the power of a Party other than the one on which he depends and which either violates any of the prohibitions in paragraphs 1 and 2 or fails to comply with the requirements of paragraph 3 shall be a grave breach of this Protocol.

5. The persons described in paragraph 1 have the right to refuse any surgical operation. In case of refusal, medical personnel shall endeavour to obtain a written statement to that effect, signed or acknowledged by the patient.

6. Each Party to the conflict shall keep a medical record for every donation of blood for transfusion or skin for grafting by persons referred to in paragraph 1, if that donation is made under the responsibility of that Party. In addition, each Party to the conflict shall endeavour to keep a record of all medical procedures undertaken with respect to any person who is interned, detained or otherwise deprived of liberty as a result of a situation referred to in Article 1. These records shall be available at all times for inspection by the Protecting Power.

Article 12

Protection of medical units

1. Medical units shall be respected and protected at all times and shall not be the object of attack.

2. Paragraph 1 shall apply to civilian medical units, provided that they:

- (a) belong to one of the Parties to the conflict;
- (b) are recognized and authorized by the competent authority of one of the Parties to the conflict; or
- (c) are authorized in conformity with Article 9, paragraph 2 of this Protocol or Article 27 of the First Convention.

3. Wzywa się strony konfliktu do wzajemnego powiadomienia o rozmieszczeniu ich stałych jednostek medycznych. Brak takiego powiadomienia nie zwalnia żadnej ze stron od obowiązku przestrzegania postanowień ustępu 1.

4. W żadnych okolicznościach nie wolno używać jednostek medycznych do ochrony celów wojskowych przed atakiem. W miarę możliwości strony konfliktu zapewnią, by jednostki medyczne były tak rozmieszczone, aby ataki przeciw celom wojskowym nie zagrażały ich bezpieczeństwu.

Artykuł 13

Ustanie ochrony cywilnych jednostek medycznych

1. Ochrona, do jakiej są uprawnione cywilne jednostki medyczne, może ustać tylko wtedy, gdy są one używane, poza ramami swej funkcji humanitarnej, do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Ochrona może ustać jednak dopiero po ostrzeżeniu ustalającym, jeśli jest to możliwe, rozsądny termin oraz gdy ostrzeżenie to zostało zignorowane.

2. Następujących działań nie uważa się za szkodliwe dla nieprzyjaciela:

- (a) faktu wyposażenia personelu jednostek w lekką broń osobistą do obrony własnej lub rannych i chorych, znajdujących się pod jego opieką;
- (b) ochrony formacji przez wartownika, wartę lub eskortę;
- (c) znajdowania się w jednostce lekkiej broni i amunicji odebranych rannym i chorym, a nie przekazanych jeszcze właściwej służbie;
- (d) przebywania w jednostce, z powodów medycznych, członków sił zbrojnych lub innych kombatantów.

Artykuł 14

Ograniczenie rekwizycji cywilnych jednostek medycznych

1. Mocarstwo Okupacyjne ma obowiązek zapewnienia zaspokojenia medycznych potrzeb ludności cywilnej na okupowanym terytorium.

2. Mocarstwo Okupacyjne nie może przeto rekwirować cywilnych jednostek medycznych, ich wyposażenia, materiałów lub usług ich personelu, dopóki te środki są konieczne do zaspokojenia medycznych potrzeb ludności cywilnej i do zapewnienia kontynuacji opieki medycznej nad rannymi i chorymi, którzy są już leczeni.

3. Pod warunkiem dalszego przestrzegania ogólnego przepisu zawartego w ustępie 2, Mocarstwo Okupacyjne może zarekwirować wymienione środki, jeżeli spełnione są następujące warunki szczególne:

- (a) środki te są konieczne do właściwego i niezwłocznego leczenia rannych i chorych członków sił zbrojnych Mocarstwa Okupacyjnego lub jeńców wojennych;
- (b) rekwizycja trwa tylko tak długo, jak długo występuje taka konieczność, oraz
- (c) niezwłocznie poczynione zostaną kroki w celu zapewnienia dalszego zaspokajania potrzeb medycznych ludności cywilnej oraz leczonych rannych i chorych, których dotyka rekwizycja.

3. The Parties to the conflict are invited to notify each other of the location of their fixed medical units. The absence of such notification shall not exempt any of the Parties from the obligation to comply with the provisions of paragraph 1.

4. Under no circumstances shall medical units be used in an attempt to shield military objectives from attack. Whenever possible, the Parties to the conflict shall ensure that medical units are so sited that attacks against military objectives do not imperil their safety.

Article 13

Discontinuance of protection of civilian medical units

1. The protection to which civilian medical units are entitled shall not cease unless they are used to commit, outside their humanitarian function, acts harmful to the enemy. Protection may, however, cease only after a warning has been given setting, whenever appropriate, a reasonable time-limit, and after such warning has remained unheeded.

2. The following shall not be considered as acts harmful to the enemy:

- (a) that the personnel of the unit are equipped with light individual weapons for their own defence or for that of the wounded and sick in their charge;
- (b) that the unit is guarded by a picket or by sentries or by an escort;
- (c) that small-arms and ammunition taken from the wounded and sick, and not yet handed to the proper service, are found in the units;
- (d) that members of the armed forces or other combatants are in the unit for medical reasons.

Article 14

Limitations on requisition of civilian medical units

1. The Occupying Power has the duty to ensure that the medical needs of the civilian population in occupied territory continue to be satisfied.

2. The Occupying Power shall not, therefore, requisition civilian medical units, their equipment, their *matériel* or the services of their personnel, so long as these resources are necessary for the provision of adequate medical services for the civilian population and for the continuing medical care of any wounded and sick already under treatment.

3. Provided that the general rule in paragraph 2 continues to be observed, the Occupying Power may requisition the said resources, subject to the following particular conditions:

- (a) that the resources are necessary for the adequate and immediate medical treatment of the wounded and sick members of the armed forces of the Occupying Power or of prisoners of war;
- (b) that the requisition continues only while such necessity exists; and
- (c) that immediate arrangements are made to ensure that the medical needs of the civilian population, as well as those of any wounded and sick under treatment who are affected by the requisition, continue to be satisfied.

Artykuł 15

Ochrona cywilnego personelu medycznego i duchownego

1. Cywilny personel medyczny korzysta z poszanowania i ochrony.

2. W razie potrzeby należy udzielić cywilnemu personelowi medycznemu wszelkiej możliwej pomocy na obszarze, na którym cywilna działalność medyczna została zakłócona wskutek walk.

3. Mocarstwo Okupacyjne udzieli cywilnemu personelowi medycznemu na okupowanych terytoriach wszelkiej pomocy, by umożliwić mu jak najlepsze wykonywanie jego humanitarnego posłannictwa. Mocarstwo Okupacyjne nie może żądać, by wykonując tę misję personel ten dawał pierwszeństwo leczeniu kogokolwiek z innych względów niż medyczne. Nie może on być zmuszany do wykonywania zadań, które są niezgodne z jego humanitarnym posłannictwem.

4. Cywilny personel medyczny powinien mieć dostęp wszędzie tam, gdzie jego usługi są potrzebne, z zachowaniem środków nadzoru i bezpieczeństwa, jakie zainteresowana strona konfliktu uzna za konieczne.

5. Cywilny personel duchowny korzysta z poszanowania i ochrony. Stosuje się do niego postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu dotyczące ochrony i identyfikacji personelu medycznego.

Artykuł 16

Ogólna ochrona działalności medycznej

1. Bez względu na sytuację nikt nie może być karany za działalność o charakterze medycznym zgodną z etyką medyczną, niezależnie od tego, kto korzysta z takiej opieki.

2. Osoby zajmujące się działalnością medyczną nie mogą być zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z zasadami etyki medycznej lub z innymi przepisami medycznymi mającymi na celu dobro rannych i chorych albo z postanowieniami Konwencji lub niniejszego protokołu, ani też do powstrzymania się od wykonywania czynności lub prac wymaganych przez te przepisy i postanowienia.

3. Żadną osobą zajmującą się działalnością medyczną nie może być zmuszana do udzielania komukolwiek należącemu do strony przeciwnej lub do własnej strony — poza przypadkami przewidzianymi przez prawo tej ostatniej — informacji dotyczących rannych i chorych, którzy znajdują się lub byli pod jej opieką, jeżeli informacje takie mogłyby jej zdaniem okazać się szkodliwe dla danych pacjentów lub ich rodzin. Jednakże przepisy o obowiązkowym zgłaszaniu chorób zakaźnych powinny być przestrzegane.

Artykuł 17

Rola ludności cywilnej i stowarzyszeń pomocy

1. Ludność cywilna powinna okazywać poszanowanie rannym, chorym i rozbitkom, nawet jeśli należą oni do strony przeciwnej, i nie dopuszczać się w stosunku do nich żadnych aktów przemocy. Ludności cywilnej oraz stowarzyszeniom pomocy, takim jak krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężycy, Czerwonego Lwa i Słoń-

Article 15

Protection of civilian medical and religious personnel

1. Civilian medical personnel shall be respected and protected.

2. If needed, all available help shall be afforded to civilian medical personnel in an area where civilian medical services are disrupted by reason of combat activity.

3. The Occupying Power shall afford civilian medical personnel in occupied territories every assistance to enable them to perform, to the best of their ability, their humanitarian functions. The Occupying Power may not require that in the performance of those functions, such personnel shall give priority to the treatment of any person except on medical grounds. They shall not be compelled to carry out tasks which are not compatible with their humanitarian mission.

4. Civilian medical personnel shall have access to any place where their services are essential, subject to such supervisory and safety measures as the relevant Party to the conflict may deem necessary.

5. Civilian religious personnel shall be respected and protected. The provisions of the Conventions and of this Protocol concerning the protection and identification of medical personnel shall apply equally to such persons.

Article 16

General protection of medical duties

1. Under no circumstances shall any person be punished for carrying out medical activities compatible with medical ethics, regardless of the person benefiting therefrom.

2. Persons engaged in medical activities shall not be compelled to perform acts or to carry out work contrary to the rules of medical ethics or to other medical rules designed for the benefit of the wounded and sick or to the provisions of the Conventions or of this Protocol, or to refrain from performing acts or from carrying out work required by those rules and provisions.

3. No person engaged in medical activities shall be compelled to give to anyone belonging either to an adverse Party, or to his own Party except as required by the law of the latter Party, any information concerning the wounded and sick who are, or who have been, under his care, if such information would, in his opinion, prove harmful to the patients concerned or to their families. Regulations for the compulsory notification of communicable diseases shall, however, be respected.

Article 17

Role of the civilian population and of aid societies

1. The civilian population shall respect the wounded, sick and shipwrecked, even if they belong to the adverse Party, and shall commit no act of violence against them. The civilian population and aid societies, such as national Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) Societies, shall be permitted, even on their own initiative, to collect and care for

ca), należy zezwolić — nawet z ich własnej inicjatywy — na zbieranie rannych, chorych i rozbitków oraz opiekę nad nimi, również na obszarach objętych inwazją lub okupacją. Nikt nie może być krzywdzony, ścigany, skazany ani karany z powodu takiej humanitarnej działalności.

2. Strony konfliktu mogą zwrócić się do ludności cywilnej i stowarzyszeń pomocy, o jakich mowa w ustępie 1, o zbieranie rannych, chorych i rozbitków i opiekę nad nimi oraz o poszukiwanie zabitych i wskazywanie miejsc, w których się oni znajdują. Strony konfliktu zapewnią ochronę i niezbędne ułatwienia tym, którzy odpowiedzą na takie wezwanie. Jeżeli strona przeciwna uzyska lub odzyska kontrolę nad obszarem, zapewni ona taką ochronę i ułatwienia na tak długo, jak to będzie potrzebne.

Artykuł 18 Identyfikacja

1. Każda strona konfliktu powinna dołożyć starań, aby personel medyczny i duchowny oraz medyczne jednostki i środki transportu były rozpoznawalne.

2. Każda strona konfliktu powinna także dołożyć starań, aby ustanowić i wprowadzić w życie metody i zasady postępowania, które umożliwią rozpoznanie jednostek medycznych i środków transportu, używających znaku rozpoznawczego i sygnałów rozpoznawczych.

3. Na terytorium okupowanym i na obszarach, na których toczą się walki lub zachodzi prawdopodobieństwo, że będą się toczyć, cywilny personel medyczny i duchowny powinien być rozpoznawalny poprzez znak rozpoznawczy i kartę tożsamości potwierdzającą jego status.

4. Za zgodą uprawnionej władzy jednostki medyczne i środki transportu powinny być oznaczone znakiem rozpoznawczym. Statki i łodzie, o jakich mowa w artykule 22 niniejszego protokołu, powinny być oznakowane stosownie do postanowień Drugiej Konwencji.

5. Obok znaku rozpoznawczego strona konfliktu może, jak przewiduje rozdział III załącznika I do niniejszego protokołu, zezwolić na używanie sygnałów rozpoznawczych dla identyfikacji jednostek medycznych i środków transportu. W drodze wyjątku, w szczególnych przypadkach, o jakich mowa w tym rozdziale, środki transportu medycznego mogą używać sygnałów rozpoznawczych bez stosowania znaku rozpoznawczego.

6. Stosowanie postanowień ustępów 1 do 5 niniejszego artykułu podlega rozdziałom I do III załącznika I do niniejszego protokołu. Sygnały określone w rozdziale III tego załącznika i przeznaczone do wyłącznego użytku jednostek medycznych i środków transportu nie mogą być używane — poza wyjątkami przewidzianymi tamże — do innych celów niż identyfikacja jednostek medycznych i środków transportu określonych w tym rozdziale.

7. Postanowienia niniejszego artykułu nie uprawniają do szerszego stosowania znaku rozpoznawczego w czasie pokoju, niż to określa artykuł 44 Pierwszej Konwencji.

8. Postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu dotyczące nadzoru nad stosowaniem znaku rozpoznawczego i zapobiegania oraz karania za jego nadużywanie stosuje się do sygnałów rozpoznawczych.

the wounded, sick and shipwrecked, even in invaded or occupied areas. No one shall be harmed, prosecuted, convicted or punished for such humanitarian acts.

2. The Parties to the conflict may appeal to the civilian population and the aid societies referred to in paragraph 1 to collect and care for the wounded, sick and shipwrecked, and to search for the dead and report their location; they shall grant both protection and the necessary facilities to those who respond to this appeal. If the adverse Party gains or regains control of the area, that Party also shall afford the same protection and facilities for so long as they are needed.

Article 18 Identification

1. Each Party to the conflict shall endeavour to ensure that medical and religious personnel and medical units and transports are identifiable.

2. Each Party to the conflict shall also endeavour to adopt and to implement methods and procedures which will make it possible to recognize medical units and transports which use the distinctive emblem and distinctive signals.

3. In occupied territory and in areas where fighting is taking place or is likely to take place, civilian medical personnel and civilian religious personnel should be recognizable by the distinctive emblem and an identity card certifying their status.

4. With the consent of the competent authority, medical units and transports shall be marked by the distinctive emblem. The ships and craft referred to in Article 22 of this Protocol shall be marked in accordance with the provisions of the Second Convention.

5. In addition to the distinctive emblem, a Party to the conflict may, as provided in Chapter III of Annex I to this Protocol, authorize the use of distinctive signals to identify medical units and transports. Exceptionally, in the special cases covered in that Chapter, medical transports may use distinctive signals without displaying the distinctive emblem.

6. The application of the provisions of paragraphs 1 to 5 of this Article is governed by Chapters I to III of Annex I to this Protocol. Signals designated in Chapter III of the Annex for the exclusive use of medical units and transports shall not, except as provided therein, be used for any purpose other than to identify the medical units and transports specified in that Chapter.

7. This Article does not authorize any wider use of the distinctive emblem in peacetime than is prescribed in Article 44 of the First Convention.

8. The provisions of the Conventions and of this Protocol relating to supervision of the use of the distinctive emblem and to the prevention and repression of any misuse thereof shall be applicable to distinctive signals.

Artykuł 19

Article 19

Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu**Neutral and other States not Parties to the conflict**

Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu będą stosowały odpowiednie postanowienia niniejszego protokołu do osób chronionych przez niniejszą część, które mogą być przyjęte lub internowane na ich terytorium, i do zmarłych osób stron konfliktu, które zostaną znalezione.

Neutral and other States not Parties to the conflict shall apply the relevant provisions of this Protocol to persons protected by this Part who may be received or interned within their territory, and to any dead of the Parties to that conflict whom they may find.

Artykuł 20

Article 20

Zakaz represji**Prohibition of reprisals**

Zabronione są represje przeciwko osobom i dobrom chronionym przez niniejszą część.

Reprisals against the persons and objects protected by this Part are prohibited.

DZIAŁ II

SECTION II

TRANSPORT MEDYCZNY

MEDICAL TRANSPORTATION

Artykuł 21

Article 21

Pojazdy sanitarne**Medical vehicles**

Pojazdy sanitarne korzystają z takiego samego poszanowania i ochrony, jaki przewidziany jest przez Konwencje i niniejszy protokół dla ruchomych jednostek medycznych.

Medical vehicles shall be respected and protected in the same way as mobile medical units under the Conventions and this Protocol.

Artykuł 22

Article 22

Statki szpitalne i łodzie ratownictwa przybrzeżnego**Hospital ships and coastal rescue craft**

1. Postanowienia Konwencji dotyczące:

1. The provisions of the Conventions relating to:

- (a) statków, o których mowa w artykułach 22, 24, 25 i 27 Drugiej Konwencji,
- (b) ich łodzi ratunkowych i innych ich łodzi,
- (c) ich personelu i załogi oraz
- (d) rannych, chorych i rozbitków znajdujących się na pokładzie

- (a) vessels described in Articles 22, 24, 25 and 27 of the Second Convention,
- (b) their lifeboats and small craft,
- (c) their personnel and crews, and
- (d) the wounded, sick and shipwrecked on board,

mają zastosowanie również wtedy, gdy te statki lub łodzie przewożą cywilnych rannych, chorych i rozbitków, nie należących do żadnej z kategorii wymienionych w artykule 13 Drugiej Konwencji. Takie osoby cywilne nie mogą jednak być przekazane stronie innej niż własna ani też wzięte do niewoli na morzu. Jeżeli znajdują się one we władzy strony konfliktu innej niż ich własna, będzie miała do nich zastosowanie Czwarta Konwencja i niniejszy protokół.

shall also apply where these vessels carry civilian wounded, sick and shipwrecked who do not belong to any of the categories mentioned in Article 13 of the Second Convention. Such civilians shall not, however, be subject to surrender to any Party which is not their own, or to capture at sea. If they find themselves in the power of a Party to the conflict other than their own they shall be covered by the Fourth Convention and by this Protocol.

2. Ochrona zapewniona przez Konwencje statkom, o których mowa w artykule 25 Drugiej Konwencji, rozciąga się również na statki szpitalne oddane do dyspozycji stronie konfliktu na cele humanitarne:

2. The protection provided by the Conventions to vessels described in Article 25 of the Second Convention shall extend to hospital ships made available for humanitarian purposes to a Party to the conflict:

- (a) przez państwo neutralne lub inne państwo nie będące stroną konfliktu albo
- (b) przez bezstronną międzynarodową organizację humanitarną,

- (a) by a neutral or other State which is not a Party to that conflict; or
- (b) by an impartial international humanitarian organization,

pod warunkiem, w obu tych wypadkach, przestrzegania wymogów określonych w tym artykule.

provided that, in either case, the requirements set out in that Article are complied with.

3. Łodzie, o jakich mowa w artykule 27 Drugiej Konwencji, korzystają z ochrony także wtedy, gdy nie dokonano zawiadomienia przewidzianego w tym artykule. Stronom konfliktu proponuje się jednak, by powiadamiały się wzajemnie o wszelkich szczegółach dotyczących takich łodzi, które ułatwiłyby ich identyfikację i rozpoznanie.

3. Small craft described in Article 27 of the Second Convention shall be protected even if the notification envisaged by that Article has not been made. The Parties to the conflict are, nevertheless, invited to inform each other of any details of such craft which will facilitate their identification and recognition.

Artykuł 23

Inne statki i łodzie sanitarne

1. Statki i łodzie sanitarne, inne niż wymienione w artykule 22 niniejszego protokołu i w artykule 38 Drugiej Konwencji, powinny być zarówno na morzu, jak i na innych wodach szanowane i chronione w sposób przewidziany przez Konwencje i niniejszy protokół w odniesieniu do ruchomych jednostek sanitarnych. Ponieważ ich ochrona może być skuteczna jedynie wtedy, gdy zostaną one zidentyfikowane i rozpoznane jako statki lub łodzie sanitarne, powinny być oznaczone znakiem rozpoznawczym oraz stosować się, w miarę możliwości, do postanowień artykułu 43 ustęp 2 Drugiej Konwencji.

2. Statki i łodzie, o jakich mowa w ustępie 1, podlegają prawom wojny. Każdy okręt wojenny pływający na powierzchni, zdolny do bezpośredniego wymuszenia wykonania swego polecenia, może wydać rozkaz zatrzymania się, oddalenia się lub obrania określonego kursu; one zaś powinny stosować się do takiego polecenia. Takie statki i łodzie nie mogą być w jakikolwiek sposób odrywane od swych zadań medycznych, dopóki są potrzebne dla rannych, chorych i rozbitków znajdujących się na ich pokładzie.

3. Ochrona przewidziana w ustępie 1 ustaje jedynie w warunkach określonych w artykułach 34 i 35 Drugiej Konwencji. Wyrażna odmowa wykonania polecenia wydanego zgodnie z ustępem 2 stanowi działanie na szkodę nieprzyjaciela w rozumieniu artykułu 34 Drugiej Konwencji.

4. Strona konfliktu może powiadomić stronę przeciwną, możliwie najwcześniej przed wypłynięciem, o nazwie, danych technicznych, przewidywanej godzinie wypłynięcia, kursie i przybliżonej prędkości statku lub łodzi sanitarnej, zwłaszcza gdy dotyczy to statków przekraczających wyporność 2000 ton brutto, jak również może podać wszelkie inne informacje, które mogłyby ułatwić identyfikację i rozpoznanie. Strona przeciwna powinna potwierdzić odbiór tych informacji.

5. Postanowienia artykułu 37 Drugiej Konwencji mają zastosowanie do personelu medycznego i duchownego znajdującego się na pokładzie takich statków i łodzi.

6. Postanowienia Drugiej Konwencji mają zastosowanie do rannych, chorych i rozbitków, należących do kategorii, o jakich mowa w artykule 13 Drugiej Konwencji i w artykule 44 niniejszego protokołu, którzy znajdują się na pokładzie takich statków i łodzi sanitarnych. Cywilni — ranni, chorzy i rozbitkowie — którzy nie należą do żadnej z kategorii wymienionych w artykule 13 Drugiej Konwencji, nie powinni, jeżeli znajdują się na morzu, być przekazywani stronie konfliktu, która nie jest ich własna, ani być zmuszani do opuszczenia statku; jeżeli znajdują się oni we władzy strony konfliktu innej niż ich własna, zastosowanie ma Czwarta Konwencja i niniejszy protokół.

Artykuł 24

Ochrona powietrznych statków sanitarnych

Powietrzne statki sanitarne będą szanowane i chronione stosownie do postanowień niniejszej części.

Artykuł 25

Powietrzne statki sanitarne na obszarach nie opuszczonych przez stronę przeciwną

Na obszarach lądowych faktycznie kontrolowanych przez siły przyjazne lub na obszarach morskich nie kontrolowanych faktycznie przez stronę przeciwną, a także

Article 23

Other medical ships and craft

1. Medical ships and craft other than those referred to in Article 22 of this Protocol and Article 38 of the Second Convention shall, whether at sea or in other waters, be respected and protected in the same way as mobile medical units under the Conventions and this Protocol. Since this protection can only be effective if they can be identified and recognized as medical ships or craft, such vessels should be marked with the distinctive emblem and as far as possible comply with the second paragraph of Article 43 of the Second Convention.

2. The ships and craft referred to in paragraph 1 shall remain subject to the laws of war. Any warship on the surface able immediately to enforce its command may order them to stop, order them off, or make them take a certain course, and they shall obey every such command. Such ships and craft may not in any other way be diverted from their medical mission so long as they are needed for the wounded, sick and shipwrecked on board.

3. The protection provided in paragraph 1 shall cease only under the conditions set out in Articles 34 and 35 of the Second Convention. A clear refusal to obey a command given in accordance with paragraph 2 shall be an act harmful to the enemy under Article 34 of the Second Convention.

4. A Party to the conflict may notify any adverse Party as far in advance of sailing as possible of the name, description, expected time of sailing, course and estimated speed of the medical ship or craft, particularly in the case of ships of over 2,000 gross tons, and may provide any other information which would facilitate identification and recognition. The adverse Party shall acknowledge receipt of such information.

5. The provisions of Article 37 of the Second Convention shall apply to medical and religious personnel in such ships and craft.

6. The provisions of the Second Convention shall apply to the wounded, sick and shipwrecked belonging to the categories referred to in Article 13 of the Second Convention and in Article 44 of this Protocol who may be on board such medical ships and craft. Wounded, sick and shipwrecked civilians who do not belong to any of the categories mentioned in Article 13 of the Second Convention shall not be subject, at sea, either to surrender to any Party which is not their own, or to removal from such ships or craft; if they find themselves in the power of a Party to the conflict other than their own, they shall be covered by the Fourth Convention and by this Protocol.

Article 24

Protection of medical aircraft

Medical aircraft shall be respected and protected, subject to the provisions of this Part.

Article 25

Medical aircraft in areas not controlled by an adverse Party

In and over land areas physically controlled by friendly forces, or in and over sea areas not physically controlled by an adverse Party, the respect and protection of medical aircraft of

w przestrzeni powietrznej nad takimi obszarami, poszanowanie i ochrona powietrznych statków sanitarnych strony w konflikcie nie zależy od porozumienia ze stroną przeciwną. Jednak dla większego bezpieczeństwa strona konfliktu używająca swych powietrznych statków sanitarnych na tych obszarach może przekazać stronie przeciwnej informacje przewidziane w artykule 29, zwłaszcza zaś, kiedy statki takie dokonują lotów, w czasie których dostają się w zasięg systemów broni „ziemia—powietrze” strony przeciwnej.

Artykuł 26

Powietrzne statki sanitarne w strefach styczności lub strefach podobnych

1. W tych częściach strefy styczności, które są faktycznie kontrolowane przez siły przyjazne, a także w strefach, nad którymi faktyczna kontrola nie jest wyraźnie ustalona przez żadne siły, oraz w przestrzeni powietrznej nad tymi strefami ochrona powietrznych statków sanitarnych może być w pełni skuteczna jedynie w drodze uprzedniego porozumienia między właściwymi władzami wojskowymi stron konfliktu, przewidzianego w artykule 29. W razie braku takiego porozumienia, powietrzne statki sanitarne działają na własne ryzyko; statki te powinny jednak być szanowane, gdy zostaną rozpoznane jako powietrzne statki sanitarne.

2. Wyrażenie „strefa styczności” oznacza każdą strefę na lądzie, gdzie wysunięte części sił przeciwnych są ze sobą w styczności, zwłaszcza gdy są one narażone na bezpośredni ostrzał z ziemi.

Artykuł 27

Powietrzne statki sanitarne w strefach kontrolowanych przez stronę przeciwną

1. Powietrzne statki sanitarne strony konfliktu podlegają ochronie podczas przelotu nad strefami lądowymi lub morskimi fizycznie kontrolowanymi przez stronę przeciwną, pod warunkiem uprzedniego otrzymania zgody na takie loty od właściwej władzy strony przeciwnej.

2. Powietrzny statek sanitarny, który wskutek błędu w nawigacji lub wyższej konieczności dotyczącej bezpieczeństwa lotu przelatuje nad strefą faktycznie kontrolowaną przez stronę przeciwną bez porozumienia lub w odstępstwie od warunków porozumienia przewidzianego w ustępie 1, powinien podjąć wszelkie wysiłki dla zidentyfikowania siebie i powiadomienia strony przeciwnej o zaistniałych okolicznościach. Z chwilą gdy taki sanitarny statek powietrzny zostanie rozpoznany przez stronę przeciwną, powinna ona podjąć wszelkie uzasadnione wysiłki, aby wydać rozkaz lądowania lub wodowania, przewidziany w artykule 30 ustęp 1, lub przedsięwziąć inne środki w celu zabezpieczenia swych własnych interesów i — w obydwu wypadkach — dać statkowi powietrznemu czas na podporządkowanie się rozkazowi przed podjęciem ataku przeciwko niemu.

Artykuł 28

Ograniczenia w używaniu powietrznych statków sanitarnych

1. Zabrania się stronom konfliktu używania swych powietrznych statków sanitarnych do prób uzyskania korzyści wojskowych kosztem strony przeciwnej. Obecność powietrznych statków sanitarnych nie może być wykorzystywana do prób ochrony celów wojskowych przed atakiem.

a Party to the conflict is not dependent on any agreement with an adverse Party. For greater safety, however, a Party to the conflict operating its medical aircraft in these areas may notify the adverse Party, as provided in Article 29, in particular when such aircraft are making flights bringing them within range of surface-to-air weapons systems of the adverse Party.

Article 26

Medical aircraft in contact or similar zones

1. In and over those parts of the contact zone which are physically controlled by friendly forces and in and over those areas the physical control of which is not clearly established, protection for medical aircraft can be fully effective only by prior agreement between the competent military authorities of the Parties to the conflict, as provided for in Article 29. Although, in the absence of such an agreement, medical aircraft operate at their own risk, they shall nevertheless be respected after they have been recognized as such.

2. “Contact zone” means any area on land where the forward elements of opposing forces are in contact with each other, especially where they are exposed to direct fire from the ground.

Article 27

Medical aircraft in areas controlled by an adverse Party

1. The medical aircraft of a Party to the conflict shall continue to be protected while flying over land or sea areas physically controlled by an adverse Party, provided that prior agreement to such flights has been obtained from the competent authority of that adverse Party.

2. A medical aircraft which flies over an area physically controlled by adverse Party without, or in deviation from the terms of, an agreement provided for in paragraph 1, either through navigational error or because of an emergency affecting the safety of the flight, shall make every effort to identify itself and to inform the adverse Party of the circumstances. As soon as such medical aircraft has been recognized by the adverse Party, that Party shall make all reasonable efforts to give the order to land or to alight on water, referred to in Article 30, paragraph 1, or to take other measures to safeguard its own interests, and, in either case, to allow the aircraft time for compliance, before resorting to an attack against the aircraft.

Article 28

Restrictions on operations of medical aircraft

1. The Parties to the conflict are prohibited from using their medical aircraft to attempt to acquire any military advantage over an adverse Party. The presence of medical aircraft shall not be used in an attempt to render military objectives immune from attack.

2. Powietrzne statki sanitarne nie powinny być używane do zbierania lub przekazywania danych wywiadowczych i nie powinny przewozić wyposażenia przeznaczonego do tego celu. Zabrania się im przewożenia osób lub ładunku nie objętych definicją zawartą w artykule 8 punkt (f). Nie uważa się za zakazane przewożenie na pokładzie rzeczcy osobistych osób przewożonych lub wyposażenia przeznaczonego wyłącznie dla ułatwienia nawigacji, łączności lub identyfikacji.

3. Powietrzne statki sanitarne nie mogą przewozić innej broni niż lekka i amunicji, odebranych rannym, chorym i rozbitkom, znajdującym się na pokładzie i nie przekazanym jeszcze właściwej służbie, oraz takiej lekkiej broni osobistej, jaka może być konieczna do umożliwienia personelowi medycznemu znajdującemu się na pokładzie obrony własnej i powierzonych mu rannych, chorych i rozbitków.

4. Podczas wykonywania lotów, o których mowa w artykułach 26 i 27, powietrzne statki sanitarne nie powinny być używane do poszukiwania rannych, chorych i rozbitków, jeżeli odmiennie nie stanowi wcześniejsze porozumienie ze stroną przeciwną.

Artykuł 29

Zawiadomienia i porozumienia dotyczące powietrznych statków sanitarnych

1. Zawiadomienia przewidziane w artykule 25 albo wezwania do zawarcia uprzedniego porozumienia, przewidziane w artykułach 26, 27, 28 (ustęp 4) lub 31 powinny określać przewidywaną liczbę powietrznych statków sanitarnych, plany ich lotu oraz środki rozpoznania i być rozumiane w taki sposób, aby każdy lot był wykonywany zgodnie z artykułem 28.

2. Strona otrzymująca zawiadomienie dokonane w myśl artykułu 25 niezwłocznie powinna potwierdzić jego odbiór.

3. Strona otrzymująca prośbę dotyczącą zawarcia uprzedniej umowy zgodnie z artykułami 26, 27 lub 31 bądź też artykułem 28 ustęp 4 powinna możliwie najszybciej powiadomić stronę, która skierowała prośbę:

- (a) że wyraża zgodę stosownie do prośby;
- (b) że odrzuca prośbę albo
- (c) że proponuje uzasadnioną zmianę. Może również proponować zakaz lub ograniczenie innych lotów w tej strefie przez określony czas. Jeśli strona, która wezwaniu przedstawiła, przyjmuje propozycję alternatywną, powinna przekazać drugiej stronie swoją zgodę.

4. Strony poczynią niezbędne kroki w celu szybkiego przekazania powiadomień i zawarcia porozumień.

5. Strony poczynią również niezbędne kroki, by istotna treść tych powiadomień i umów została szybko przekazana zainteresowanym jednostkom wojskowym i by zostały one poinformowane o środkach identyfikacji używanych przez wchodzące w grę powietrzne statki sanitarne.

Artykuł 30

Lądowanie i inspekcja powietrznych statków sanitarnych

1. Powietrzne statki sanitarne przelatujące nad strefami rzeczywiście opanowanymi przez stronę przeciwną lub strefami, nad którymi żadna ze stron wyraźnie nie panuje, mogą

2. Medical aircraft shall not be used to collect or transmit intelligence data and shall not carry any equipment intended for such purposes. They are prohibited from carrying any persons or cargo not included within the definition in Article 8, sub-paragraph (f). The carrying on board of the personal effects of the occupants or of equipment intended solely to facilitate navigation, communication or identification shall not be considered as prohibited.

3. Medical aircraft shall not carry any armament except small-arms and ammunition taken from the wounded, sick and shipwrecked on board and not yet handed to the proper service, and such light individual weapons as may be necessary to enable the medical personnel on board to defend themselves and the wounded, sick and shipwrecked in their charge.

4. While carrying out the flights referred to in Articles 26 and 27, medical aircraft shall not, except by prior agreement with the adverse Party, be used to search for the wounded, sick and shipwrecked.

Article 29

Notifications and agreements concerning medical aircraft

1. Notifications under Article 25, or requests for prior agreement under Articles 26, 27, 28 (paragraph 4), or 31 shall state the proposed number of medical aircraft, their flight plans and means of identification, and shall be understood to mean that every flight will be carried out in compliance with Article 28.

2. A Party which receives a notification given under Article 25 shall at once acknowledge receipt of such notification.

3. A Party which receives a request for prior agreement under Articles 26, 27, 28 (paragraph 4), or 31 shall, as rapidly as possible, notify the requesting Party:

- (a) that the request is agreed to;
- (b) that the request is denied; or
- (c) of reasonable alternative proposals to the request. It may also propose a prohibition or restriction of other flights in the area during the time involved. If the Party which submitted the request accepts the alternative proposals, it shall notify the other Party of such acceptance.

4. The Parties shall take the necessary measures to ensure that notifications and agreements can be made rapidly.

5. The Parties shall also take the necessary measures to disseminate rapidly the substance of any such notifications and agreements to the military units concerned and shall instruct those units regarding the means of identification that will be used by the medical aircraft in question.

Article 30

Landing and inspection of medical aircraft

1. Medical aircraft flying over areas which are physically controlled by an adverse Party, or over areas the physical control of which is not clearly established, may be ordered to

być wezwane do lądowania lub — odpowiednio — wodowania, by umożliwić inspekcję przewidzianą w następnych ustępach. Powietrzne statki sanitarne powinny podporządkować się każdemu wezwaniu tego rodzaju.

2. Jeżeli powietrzny statek sanitarny ląduje lub woduje na wezwanie lub z innych powodów, może być poddany inspekcji jedynie dla sprawdzenia kwestii wymienionych w ustępach 3 i 4. Inspekcja powinna być podjęta niezwłocznie i przeprowadzona szybko. Strona, która przystępuje do inspekcji, nie powinna domagać się, by ranni i chorzy zostali wyładowani ze statku powietrznego, chyba że takie wyładowanie jest niezbędne dla dokonania inspekcji. Powinna ona w każdym razie zatroszczyć się, by inspekcja lub wyładowanie nie pogorszyły stanu rannych i chorych.

3. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny:

- (a) jest powietrznym statkiem sanitarnym w rozumieniu artykułu 8 punkt (j);
- (b) nie narusza warunków ustanowionych w artykule 28 oraz
- (c) nie podjął lotu bez uprzedniego porozumienia lub z jego naruszeniem, jeśli porozumienie takie jest wymagane,

to otrzyma on pozwolenie na niezwłoczne kontynuowanie lotu wraz z takimi znajdującymi się w nim osobami, które należą do strony przeciwnej, do państwa neutralnego albo do innego państwa nie będącego stroną konfliktu,

4. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny:

- (a) nie jest powietrznym statkiem sanitarnym w rozumieniu artykułu 8 punkt (j);
- (b) narusza warunki ustanowione w artykule 28 albo
- (c) podjął lot bez uprzedniego porozumienia lub z jego naruszeniem, jeśli porozumienie takie jest wymagane,

to statek ten może być zajęty. Osoby znajdujące się w nim powinny być traktowane stosownie do odpowiednich przepisów Konwencji i niniejszego protokołu. W wypadku gdy zajęty w ten sposób statek powietrzny jest stałym powietrznym statkiem sanitarnym, może on być później używany wyłącznie jako powietrzny statek sanitarny.

Artykuł 31

Państwa neutralne lub inne państwa nie będące stronami konfliktu

1. Powietrzne statki sanitarne mogą przelatywać, lądować lub wodować na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie jedynie na podstawie uprzedniego porozumienia. Jeżeli natomiast takie porozumienie istnieje, korzystają one z poszanowania w czasie całego lotu i ewentualnych lądowań. Powinny one jednak podporządkować się każdemu wezwaniu do lądowania lub wodowania.

2. Powietrzny statek sanitarny, który bez uprzedniego porozumienia lub z naruszeniem jego postanowień przelatuje nad terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie bądź wskutek błędu nawigacyjnego, bądź wskutek naglącej sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa lotu, powinien poczynić wysiłki, by powiadomić o swym locie i by pozwolić się zidentyfikować. Z chwilą gdy państwo to rozpozna taki powietrzny statek sanitarny, powinno ono dołożyć wszelkich uzasadnionych wysiłków, by dać polecenie lądowania lub wodowania, o jakim mowa w artykule 30 ustęp 1, albo poczynić inne kroki dla zabezpieczenia interesów tego państwa i dać statkowi powietrznemu w obydwu wypadkach czas na podporządkowanie się przed podjęciem ataku przeciwko niemu.

land or to alight on water, as appropriate, to permit inspection in accordance with the following paragraphs. Medical aircraft shall obey any such order.

2. If such an aircraft lands or alights on water, whether ordered to do so or for other reasons, it may be subjected to inspection solely to determine the matters referred to in paragraphs 3 and 4. Any such inspection shall be commenced without delay and shall be conducted expeditiously. The inspecting Party shall not require the wounded and sick to be removed from the aircraft unless their removal is essential for the inspection. That Party shall in any event ensure that the condition of the wounded and sick is not adversely affected by the inspection or by the removal.

3. If the inspection discloses that the aircraft:

- (a) is a medical aircraft within the meaning of Article 8, sub-paragraph (j),
- (b) is not in violation of the conditions prescribed in Article 28, and
- (c) has not flown without or in breach of a prior agreement where such agreement is required,

the aircraft and those of its occupants who belong to the adverse Party or to a neutral or other State not a Party to the conflict shall be authorized to continue the flight without delay.

4. If the inspection discloses that the aircraft:

- (a) is not a medical aircraft within the meaning of Article 8, sub-paragraph (f),
- (b) is in violation of the conditions prescribed in Article 28, or
- (c) has flown without or in breach of a prior agreement where such agreement is required,

the aircraft may be seized. Its occupants shall be treated in conformity with the relevant provisions of the Conventions and of this Protocol. Any aircraft seized which had been assigned as a permanent medical aircraft may be used thereafter only as a medical aircraft.

Article 31

Neutral or other States not Parties to the conflict

1. Except by prior agreement, medical aircraft shall not fly over or land in the territory of a neutral or other State not a Party to the conflict. However, with such an agreement, they shall be respected throughout their flight and also for the duration of any calls in the territory. Nevertheless they shall obey any summons to land or to alight on water, as appropriate.

2. Should a medical aircraft, in the absence of an agreement or in deviation from the terms of an agreement, fly over the territory of a neutral or other State not a Party to the conflict, either through navigational error or because of an emergency affecting the safety of the flight, it shall make every effort to give notice of the flight and to identify itself. As soon as such medical aircraft is recognized, the State shall make all reasonable efforts to give the order to land or to alight on water referred to in Article 30, paragraph 1, or to take other measures to safeguard its own interests, and, in either case, to allow the aircraft time for compliance, before resorting to an attack against the aircraft.

3. Jeżeli powietrzny statek sanitarny ląduje lub woduje na wezwanie albo z innych powodów, stosownie do porozumienia lub w warunkach wskazanych w ustępie 2, na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie, to może być poddany inspekcji w celu ustalenia, czy jest to rzeczywiście powietrzny statek sanitarny. Inspekcja powinna być podjęta bezzwłocznie i przeprowadzona szybko. Strona przystępująca do inspekcji nie powinna żądać, by ranni i chorzy należący do strony użytkującej statek powietrzny zostali z niego wyładowani, chyba że jest to dla inspekcji nieodzowne. Strona przeprowadzająca inspekcję powinna w każdym razie zapewnić, by inspekcja lub wyładowanie nie pogorszyły stanu rannych i chorych. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny jest istotnie powietrznym statkiem sanitarnym, statek ten wraz ze znajdującymi się w nim osobami — z wyjątkiem tych, które zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego mającymi zastosowanie w konfliktach zbrojnych podlegają zatrzymaniu — powinien otrzymać zezwolenie na dalszy lot oraz odpowiednie udogodnienia. Jeżeli inspekcja ustali, że taki statek powietrzny nie jest powietrznym statkiem sanitarnym, podlega on zajęciu, a znajdujące się w nim osoby powinny być potraktowane zgodnie z ustępem 4.

4. Ranni, chorzy i rozbitkowie, którzy opuścili powietrzny statek sanitarny za zgodą władz miejscowych na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną konfliktu, z wyjątkiem tych, którzy uczynili to przejściowo, podlegają zatrzymaniu — jeśli porozumienie między tymi państwami a stronami konfliktu nie przewiduje inaczej — przez to państwo, gdy wymagają tego przepisy prawa międzynarodowego mające zastosowanie w konfliktach zbrojnych, tak by nie mogli na nowo wziąć udziału w działaniach zbrojnych. Koszty leczenia szpitalnego i internowania ponosi państwo, do którego te osoby należą.

5. Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu będą stosowały w jednakowy sposób do wszystkich stron konfliktu warunki i ewentualne ograniczenia dotyczące przelotu nad ich terytorium powietrznych statków sanitarnych lub lądowania takich statków.

DZIAŁ III

OSOBY ZAGINIONE I ZMARŁE

Artykuł 32

Zasada ogólna

Przy stosowaniu niniejszego działu Wysokie Umawiające się Strony, strony konfliktu oraz międzynarodowe organizacje humanitarne wymienione w Konwencjach i niniejszym protokole kierują się w swej działalności przede wszystkim prawem rodzin do wiedzy o losie ich członków.

Artykuł 33

Osoby zaginione

1. Gdy okoliczności na to pozwolą, a najpóźniej z chwilą zakończenia czynnych działań zbrojnych, każda strona konfliktu powinna poszukiwać osób, których zaginięcie zostało jej podane przez stronę przeciwną. Ta przeciwna strona powinna dla ułatwienia poszukiwań podać wszelkie przydatne informacje o takich osobach.

2. Dla ułatwienia zebrania informacji, o jakich mowa w poprzednim ustępie, każda strona konfliktu powinna, w odniesieniu do osób, które nie korzystałyby z lepszego traktowania stosownie do Konwencji lub niniejszego protokołu:

3. If a medical aircraft, either by agreement or in the circumstances mentioned in paragraph 2, lands or alights on water in the territory of a neutral or other State not Party to the conflict, whether ordered to do so or for other reasons, the aircraft shall be subject to inspection for the purposes of determining whether it is in fact a medical aircraft. The inspection shall be commenced without delay and shall be conducted expeditiously. The inspecting Party shall not require the wounded and sick of the Party operating the aircraft to be removed from it unless their removal is essential for the inspection. The inspecting Party shall in any event ensure that the condition of the wounded and sick is not adversely affected by the inspection or the removal. If the inspection discloses that the aircraft is in fact a medical aircraft, the aircraft with its occupants, other than those who must be detained in accordance with the rules of international law applicable in armed conflict, shall be allowed to resume its flight, and reasonable facilities shall be given for the continuation of the flight. If the inspection discloses that the aircraft is not a medical aircraft, it shall be seized and the occupants treated in accordance with paragraph 4.

4. The wounded, sick and shipwrecked disembarked, otherwise than temporarily, from a medical aircraft with the consent of the local authorities in the territory of a neutral or other State not a Party to the conflict shall, unless agreed otherwise between that State and the Parties to the conflict, be detained by that State where so required by the rules of international law applicable in armed conflict, in such a manner that they cannot again take part in the hostilities. The cost of hospital treatment and internment shall be borne by the State to which those persons belong.

5. Neutral or other States not Parties to the conflict shall apply any conditions and restrictions on the passage of medical aircraft over, or on the landing of medical aircraft in, their territory equally to all Parties to the conflict.

SECTION III

MISSING AND DEAD PERSONS

Article 32

General principle

In the implementation of this Section, the activities of the High Contracting Parties, of the Parties to the conflict and of the international humanitarian organizations mentioned in the Conventions and in this Protocol shall be prompted mainly by the right of families to know the fate of their relatives.

Article 33

Missing persons

1. As soon as circumstances permit, and at the latest from the end of active hostilities, each Party to the conflict shall search for the persons who have been reported missing by an adverse Party. Such adverse Party shall transmit all relevant information concerning such persons in order to facilitate such searches.

2. In order to facilitate the gathering of information pursuant to the preceding paragraph, each Party to the conflict shall, with respect to persons who would not receive more favourable consideration under the Conventions and this Protocol:

- (a) zarejestrować informacje przewidziane w artykule 138 Czwartej Konwencji o tych osobach, które były zatrzymane, uwięzione lub w inny sposób pozbawione wolności przez okres dłuższy niż dwa tygodnie w związku z działaniami zbrojnymi lub okupacją lub które zmarły w okresie pozbawienia wolności;
- (b) w jak największym zakresie pomagać oraz, jeśli to konieczne, zbierać i rejestrować informacje o takich osobach, jeżeli one zmarły w innych okolicznościach w związku z działaniami wojennymi lub okupacją.

3. Informacje o osobach, których zaginięcie podano stosownie do ustępu 1, oraz wnioski o takie informacje powinny być przekazywane bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Mocarstwa Opiekuńczego, Centralnego Biura Poszukiwań przy Międzynarodowym Komitecie Czerwonego Krzyża lub krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca). Jeżeli te informacje nie są przekazane za pośrednictwem Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i jego Centralnego Biura Poszukiwań, każda strona konfliktu zapewni dostarczenie ich również Centralnemu Biuru Poszukiwań.

4. Strony konfliktu dołożą starań, by dojść do porozumień, które by pozwoliły zespołom poszukiwać, identyfikować i zbierać zmarłych na polu walki; porozumienia te mogą przewidywać — w miarę potrzeby — że takim zespołom towarzyszyć będzie personel strony przeciwnej w czasie, gdy będą one pełniły swą misję w strefach, które są pod kontrolą tej strony przeciwnej. Personel takich zespołów powinien być szanowany i chroniony w czasie, gdy zajmuje się wyłącznie spełnianiem swych zadań.

Artykuł 34

Szczałki osób zmarłych

1. Szczałki osób zmarłych z przyczyn związanych z okupacją lub w czasie pozbawienia wolności spowodowanego okupacją lub działaniami wojennymi oraz osób, które nie były obywatelami państwa, w którym zmarły w związku z działaniami wojennymi, powinny być szanowane; groby tych osób powinny być szanowane, utrzymywane i oznaczone, tak jak to przewiduje artykuł 130 Czwartej Konwencji, jeśli tych szczałków lub grobów nie dotyczy bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu.

2. Gdy pozwolą na to okoliczności i stosunki między przeciwnymi stronami, Wysokie Umawiające się Strony, na których terytorium położone są groby oraz ewentualnie inne miejsca, w których znajdują się szczałki osób zmarłych z powodu działań wojennych, podczas okupacji lub w okresie pozbawienia wolności, powinny zawrzeć porozumienia w celu:

- (a) ułatwienia dostępu do grobów członkom rodzin zmarłych i przedstawicielom oficjalnych służb rejestracji grobów oraz wydania praktycznych zarządzeń dotyczących tego dostępu;
- (b) zapewnienia stałej opieki i utrzymania tych grobów;
- (c) ułatwienia powrotu szczałków osób zmarłych i ich osobistych rzeczy do kraju pochodzenia na wniosek tego kraju lub jeśli ten kraj się nie sprzeciwia — na wniosek rodziny.

3. W braku porozumień przewidzianych w ustępie 2 pkt (b) lub (c) i gdy kraj pochodzenia takich zmarłych nie wyraża woli zapewnienia utrzymania takich grobów na swój koszt, Wysoka Umawiająca się Strona, na której terytorium te groby się znajdują, może zaproponować ułatwienie powrotu

- (a) record the information specified in Article 138 of the Fourth Convention in respect of such persons who have been detained, imprisoned or otherwise held in captivity for more than two weeks as a result of hostilities or occupation, or who have died during any period of detention,
- (b) to the fullest extent possible, facilitate and, if need be, carry out the search for and the recording of information concerning such persons if they have died in other circumstances as a result of hostilities or occupation.

3. Information concerning persons reported missing pursuant to paragraph 1 and requests for such information shall be transmitted either directly or through the Protecting Power or the Central Tracing Agency of the International Committee of the Red Cross or national Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) Societies. Where the information is not transmitted through the International Committee of the Red Cross and its Central Tracing Agency, each Party to the conflict shall ensure that such information is also supplied to the Central Tracing Agency.

4. The Parties to the conflict shall endeavour to agree on arrangements for teams to search for, identify, and recover the dead from battlefield areas, including arrangements, if appropriate, for such teams to be accompanied by personnel of the adverse Party while carrying out these missions in areas controlled by the adverse Party. Personnel of such teams shall be respected and protected while exclusively carrying out these duties.

Article 34

Remains of deceased

1. The remains of persons who have died for reasons related to occupation or in detention resulting from occupation or hostilities and those of persons not nationals of the country in which they have died as a result of hostilities shall be respected, and the gravesites of all such persons shall be respected, maintained and marked as provided for in Article 130 of the Fourth Convention, where their remains or gravesites would not receive more favourable consideration under the Conventions and this Protocol.

2. As soon as circumstances and the relations between the adverse Parties permit, the High Contracting Parties in whose territories graves and, as the case may be, other locations of the remains of persons who have died as a result of hostilities or during occupation or in detention are situated, shall conclude agreements in order:

- (a) to facilitate access to the gravesites by relatives of the deceased and by representatives of official graves registration services and to regulate the practical arrangements for such access;
- (b) to protect and maintain such gravesites permanently;
- (c) to facilitate the return of the remains of the deceased and of personal effects to the home country upon its request or, unless that country objects, upon the request of the next of kin.

3. In the absence of the agreements provided for in paragraph 2 (b) or (c) and if the home country of such deceased is not willing to arrange at its expense for the maintenance of such gravesites, the High Contracting Party in whose territory the gravesites are situated may offer to

szczątków do kraju pochodzenia. Jeżeli ta propozycja nie zostanie przyjęta w ciągu 5 lat od jej złożenia, Wysoka Umawiająca się Strona może, po odpowiednim powiadomieniu kraju pochodzenia, stosować swoje prawo dotyczące cmentarzy i grobów.

4. Wysoka Umawiająca się Strona, na której terytorium znajdują się groby, o jakich mowa w niniejszym artykule, jest uprawniona do ekshumacji szczątków jedynie:

- (a) w warunkach określonych w ustępach 2 (c) i 3 albo
- (b) gdy ekshumację nakazuje wzgląd na interes publiczny, w tym na potrzeby sanitarne i procesowe; w takim wypadku Wysoka Umawiająca się Strona powinna zawsze traktować szczątki osób zmarłych z szacunkiem i powiadomić kraj pochodzenia o zamiarze ekshumacji, podając przewidywane miejsce onownego pogrzebania.

CZĘŚĆ III

METODY I ŚRODKI PROWADZENIA WOJNY STATUS KOMBATANTA I JEŃCA WOJENNEGO

DZIAŁ I

METODY I ŚRODKI PROWADZENIA WOJNY

Artykuł 35

Zasady podstawowe

1. W każdym konflikcie zbrojnym prawo stron konfliktu do doboru metod i środków prowadzenia wojny nie jest nieograniczone.

2. Zabronione jest stosowanie broni, pocisków i materiałów, a także metod prowadzenia wojny, które mogą powodować zbędne cierpienia.

3. Zabronione jest stosowanie metod i środków prowadzenia wojny, których celem jest wywoływanie rozległych, długotrwałych i poważnych szkód w środowisku naturalnym lub po których można oczekiwać, że takie szkody wywołają.

Artykuł 36

Nowe bronie

Przy prowadzeniu badań, prac rozwojowych, nabywaniu lub wprowadzaniu nowej broni, nowego środka lub metody prowadzenia wojny Wysoka Umawiająca się Strona jest obowiązana ustalić, czy ich zastosowanie byłoby w pewnych lub we wszelkich okolicznościach zakazane przez postanowienia niniejszego protokołu lub przez jakikolwiek inny przepis prawa międzynarodowego odnoszący się do tej Wysokiej Umawiającej się Strony.

Artykuł 37

Zakaz wiarołomstwa

1. Zabronione jest zabijanie, raniecie lub pojmanie przeciwnika w sposób wiarołomny. Stanowią wiarołomstwo działania odwołujące się do dobrej wiary przeciwnika w celu wprowadzenia go w błąd, aby uważał on, że ma prawo skorzystać z ochrony przewidzianej przez przepisy prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych, albo że ma obowiązek udzielić takiej ochrony. Następujące działania są przykładami wiarołomstwa:

facilitate the return of the remains of the deceased to the home country. Where such an offer has not been accepted the High Contracting Party may, after the expiry of five years from the date of the offer and upon due notice to the home country, adopt the arrangements laid down in its own laws relating to cemeteries and graves.

4. A High Contracting Party in whose territory the gravesites referred to in this Article are situated shall be permitted to exhume the remains only:

- (a) in accordance with paragraphs 2 (c) and 3, or
- (b) where exhumation is a matter of overriding public necessity, including cases of medical and investigative necessity, in which case the High Contracting Party shall at all times respect the remains, and shall give notice to the home country of its intention to exhume the remains together with details of the intended place of reinterment.

PART III

METHODS AND MEANS OF WARFARE COMBATANT AND PRISONER-OF-WAR STATUS

SECTION I

METHODS AND MEANS OF WARFARE

Article 35

Basic rules

1. In any armed conflict, the right of the Parties to the conflict to choose methods of means of warfare is not unlimited.

2. It is prohibited to employ weapons, projectiles and material and methods of warfare of a nature to cause superfluous injury or unnecessary suffering.

3. It is prohibited to employ methods or means of warfare which are intended, or may be expected, to cause widespread, long-term and severe damage to the natural environment.

Article 36

New weapons

In the study, development, acquisition or adoption of a new weapon, means or method of warfare, a High Contracting Party is under an obligation to determine whether its employment would, in some or all circumstances, be prohibited by this Protocol or by any other rule of international law applicable to the High Contracting Party.

Article 37

Prohibition of perfidy

1. It is prohibited to kill, injure or capture and adversary by resort to perfidy. Acts inviting the confidence of an adversary to lead him to believe that he is entitled to, or is obliged to accord, protection under the rules of international law applicable in armed conflict, with intent to betray that confidence, shall constitute perfidy. The following acts are examples of perfidy:

- (a) udawanie zamiaru prowadzenia rokowań pod osłoną flagi parlamentarza albo udawanie poddania się;
- (b) udawanie niesprawności wywołanej ranami lub chorobą;
- (c) udawanie posiadania statusu osoby cywilnej lub niekombatanta oraz
- (d) udawanie posiadania uprzywilejowanego statusu przez używanie znaków, odznak lub mundurów Narodów Zjednoczonych, państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu.

2. Podstępny wojenny nie są zabronione. Podstępny wojenny są to działania, których celem jest wprowadzenie przeciwnika w błąd lub skłonienie do postępowania nieostrożnego, które jednak nie naruszają żadnego przepisu prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych, i które, nie odwołując się do dobrej wiary przeciwnika w sprawie ochrony przewidzianej przez to prawo, nie są wiarołomne. Następujące działania stanowią przykłady podstępów wojennych: stosowanie maskowania, pułapek, operacji pozornych i fałszywe informowanie.

Artykuł 38

Uznane znaki

1. Zabronione jest nieuprawnione używanie znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca albo innych odznak, znaków lub sygnałów przewidzianych przez Konwencje lub niniejszy protokół. Jest też zabronione umyślne nadużywanie innych znaków ochronnych, uznanych w skali międzynarodowej, w tym flagi parlamentarza i znaku chroniącego dobra kultury.

2. Zabronione jest używanie znaku rozpoznawczego Narodów Zjednoczonych poza wypadkami, gdy używanie go jest dozwolone przez tę organizację.

Artykuł 39

Odnaki państwowe

1. Zabronione jest używanie w czasie konfliktu zbrojnego sztandarów lub flag, symboli, odznak lub mundurów wojskowych państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu.

2. Zabronione jest używanie sztandarów lub flag, symboli, odznak lub mundurów wojskowych stron przeciwnych podczas ataków lub dla zamaskowania, wsparcia ochrony lub utrudniania operacji wojskowych.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu ani ustępu 1 (d) artykułu 37 nie narusza istniejących, powszechnie uznanych przepisów prawa międzynarodowego mających zastosowanie do szpiegostwa lub do używania flag w czasie konfliktów zbrojnych na morzu.

Artykuł 40

Darowanie życia

Zabronione jest wydanie rozkazu, by nikogo nie zostawiać przy życiu, grożenie tym przeciwnikowi lub prowadzenie działań zbrojnych w taki sposób.

Artykuł 41

Ochrona nieprzyjaciela wyłączonego z walki

1. Osoba, która została uznana lub w danych okolicznościach powinna być uznana za wyłączoną z walki, nie może być przedmiotem ataku.

- (a) the feigning of an intent to negotiate under a flag of truce or of a surrender;
- (b) the feigning of an incapacitation by wounds or sickness;
- (c) the feigning of civilian, non-combatant status; and
- (d) the feigning of protected status by the use of signs, emblems or uniforms of the United Nations or of neutral or other States not Parties to the conflict.

2. Ruses of war are not prohibited. Such ruses are acts which are intended to mislead an adversary or to induce him to act recklessly but which infringe no rule of international law applicable in armed conflict and which are not perfidious because they do not invite the confidence of an adversary with respect to protection under that law. The following are examples of such ruses: the use of camouflage, decoys, mock operations and misinformation.

Article 38

Recognized emblems

1. It is prohibited to make improper use of the distinctive emblem of the red cross, red crescent or red lion and sun or of other emblems, signs or signals provided for by the Conventions or by this Protocol. It is also prohibited to misuse deliberately in an armed conflict other internationally recognized protective emblems, signs or signals, including the flag of truce, and the protective emblem of cultural property.

2. It is prohibited to make use of the distinctive emblem of the United Nations, except as authorized by that Organization.

Article 39

Emblems of nationality

1. It is prohibited to make use in an armed conflict of the flags or military emblems, insignia or uniforms of neutral or other States not Parties to the conflict.

2. It is prohibited to make use of the flags or military emblems, insignia or uniforms of adverse Parties while engaging in attacks or in order to shield, favour, protect or impede military operations.

3. Nothing in this Article or in Article 37, paragraph 1 (d), shall affect the existing generally recognized rules of international law applicable to espionage or to the use of flags in the conduct of armed conflict at sea.

Article 40

Quarter

It is prohibited to order that there shall be no survivors, to threaten an adversary therewith or to conduct hostilities on this basis.

Article 41

Safeguard of an enemy hors de combat

1. A person who is recognized or who, in the circumstances, should be recognized to be *hors de combat* shall not be made the object of attack.

2. Wyłączona z walki jest osoba:

- (a) która znajduje się we władzy strony przeciwnej;
- (b) która wyraża wyraźnie wolę poddania się lub
- (c) która utraciła świadomość lub w inny sposób jest w stanie niesprawności z powodu ran lub choroby i wskutek tego nie może się bronić,

pod warunkiem że we wszystkich wypadkach powstrzymuje się ona od jakiegokolwiek działania wrogiego i nie próbuje ucieczki.

3. Jeżeli osoby mające prawo do ochrony, jak jeńcy wojenni, znajdują się we władzy strony przeciwnej w innych niż zwyczajne warunkach walki, które uniemożliwiają ich ewakuację w myśl tytułu III, dział I Trzeciej Konwencji, powinny one być zwolnione i należy przedsięwziąć wszelkie stosowne środki ostrożności, by zapewnić im bezpieczeństwo.

Artykuł 42

Osoby znajdujące się w statkach powietrznych

1. Osoba opuszczająca ze spadochronem statek powietrzny niezdolny do lotu nie powinna być przedmiotem ataku w czasie opadania.

2. Osobie, która opuściła ze spadochronem statek powietrzny niezdolny do lotu, należy, w razie wylądowania jej na terytorium kontrolowanym przez stronę przeciwną, dać możliwość poddania się przed uczynieniem jej przedmiotem ataku, chyba że jest widoczne, iż podejmuje ona wrogie działanie.

3. Oddziały powietrznodesantowe nie są chronione przez niniejszy artykuł.

DZIAŁ II

STATUS KOMBATANTA I JEŃCA WOJENNEGO

Artykuł 43

Siły zbrojne

1. Siły zbrojne strony konfliktu składają się ze wszystkich uzbrojonych i zorganizowanych sił, grup i oddziałów, które podlegają dowództwu odpowiedzialnemu przed tą stroną za postępowanie jego podwładnych, choćby ta strona była reprezentowana przez rząd lub władzę nie uznane przez stronę przeciwną. Takie siły zbrojne powinny podlegać systemowi wewnętrznej dyscypliny, który by zapewniał między innymi poszanowanie przepisów prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

2. Członkowie sił zbrojnych strony konfliktu (inni niż personel medyczny i duchowny objęty artykułem 33 Trzeciej Konwencji) są kombatantami, to jest mają prawo bezpośredniego uczestniczenia w działaniach zbrojnych.

3. Strona konfliktu, która wciela do swych sił zbrojnych organizację paramilitarną lub uzbrojoną służbę porządku publicznego, powinna powiadomić o tym inne strony konfliktu.

Artykuł 44

Kombatanci i jeńcy wojenni

1. Każdy kombatant w rozumieniu artykułu 43, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej, staje się jeńcem wojennym.

2. A person is *hors de combat* if:

- (a) he is in the power of an adverse Party;
- (b) he clearly expresses an intention to surrender; or
- (c) he has been rendered unconscious or is otherwise incapacitated by wounds or sickness, and therefore is incapable of defending himself;

provided that in any of these cases he abstains from any hostile act and does attempt to escape.

3. When persons entitled to protection as prisoners of war have fallen into the power of an adverse Party under unusual conditions of combat which prevent their evacuation as provided for in Part III, Section I, of the Third Convention, they shall be released and all feasible precautions shall be taken to ensure their safety.

Article 42

Occupants of aircraft

1. No person parachuting from an aircraft in distress shall be made the object of attack during his descent.

2. Upon reaching the ground in territory controlled by an adverse Party, a person who has parachuted from an aircraft in distress shall be given an opportunity to surrender before being made the object of attack, unless it is apparent that he is engaging in a hostile act.

3. Airborne troops are not protected by this Article.

SECTION II

COMBATANT AND PRISONER-OF-WAR STATUS

Article 43

Armed forces

1. The armed forces of a Party to a conflict consist of all organized armed forces, groups and units which are under a command responsible to that Party for the conduct of its subordinates, even if that Party is represented by a government or an authority not recognized by an adverse Party. Such armed forces shall be subject to an internal disciplinary system which, *inter alia*, shall enforce compliance with the rules of international law applicable in armed conflict.

2. Members of the armed forces of a Party to a conflict (other than medical personnel and chaplains covered by Article 33 of the Third Convention) are combatants, that is to say, they have the right to participate directly in hostilities.

3. Whenever a Party to a conflict incorporates a paramilitary or armed law enforcement agency into its armed forces it shall so notify the other Parties to the conflict.

Article 44

Combatants and prisoners of war

1. Any combatant, as defined in Article 43, who falls into the power of an adverse Party shall be a prisoner of war.

2. Chociaż wszyscy kombatanci są zobowiązani do przestrzegania przepisów prawa międzynarodowego, mających zastosowanie w konfliktach zbrojnych, naruszenia tych przepisów nie pozbawiają kombatanta prawa do traktowania go jako kombatanta albo — gdy znajdzie się we władzy strony przeciwnej — prawa do traktowania go jako jeńca wojennego, z wyjątkiem wypadków, o jakich mowa w ustępach 3 i 4.

3. Dla wzmocnienia ochrony ludności cywilnej przed skutkami działań wojennych kombatanci są zobowiązani do odróżniania się od ludności cywilnej w czasie, gdy biorą udział w ataku lub w wojskowej operacji przygotowawczej do ataku. Uznając jednak, że w toku konfliktów zbrojnych istnieją sytuacje, gdy wskutek charakteru działań zbrojnych uzbrojony kombatant nie może odróżnić się od ludności cywilnej, zachowuje on swój status kombatanta pod warunkiem, że w takich sytuacjach nosi otwarcie broń:

- (a) w czasie każdego starcia zbrojnego;
- (b) gdy jest widoczny dla nieprzyjaciela podczas rozwinięcia wojskowego, poprzedzającego rozpoczęcie ataku, w którym ma uczestniczyć.

Działania odpowiadające warunkom przewidzianym w niniejszym ustępie nie są uważane za wiarołomne w rozumieniu ustępu 1 (c) artykułu 37.

4. Każdy kombatant, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej w czasie, gdy nie spełnia warunków przewidzianych w drugim zdaniu ustępu 3, traci prawo do traktowania go jako jeńca wojennego, korzysta jednak mimo to z ochrony równoważnej pod każdym względem z tą, jaką przyznana jest jeńcom wojennym przez Trzecią Konwencję i przez niniejszy protokół. W wypadku gdy jest on sądzony i skazany za jakiegokolwiek przestępstwa popełnione przez niego, ochrona ta obejmuje ochronę równoważną z tą, jaką Trzecia Konwencja przyznała jeńcom wojennym.

5. Kombatant, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej, w czasie gdy nie uczestniczy w ataku lub w wojskowej operacji przygotowawczej do ataku, nie traci z powodu swej poprzedniej działalności prawa do traktowania go jako kombatanta i jeńca wojennego.

6. Niniejszy artykuł nie pozbawia nikogo prawa do traktowania go jako jeńca wojennego w myśl artykułu 4 Trzeciej Konwencji.

7. Niniejszy artykuł nie zmierza do zmiany praktyki państw powszechnie przyjętej, dotyczącej noszenia mundurów przez kombatantów należących do umundurowanych regularnych oddziałów strony konfliktu.

8. Poza kategoriami osób wymienionymi w artykule 13 Pierwszej i Drugiej Konwencji, wszyscy członkowie sił zbrojnych strony konfliktu, określani w artykule 43 niniejszego protokołu, mają prawo do ochrony przyznanej przez wymienione Konwencje w razie ranienia lub choroby albo gdy — w przypadku Drugiej Konwencji — są rozbitkami na morzu lub na innych wodach.

Artykuł 45

Ochrona osób, które brały udział w działaniach zbrojnych

1. Domniemywa się, że osoba, która bierze udział w działaniach zbrojnych i znajdzie się we władzy strony przeciwnej, jest jeńcem wojennym i dlatego jest chroniona przez Trzecią Konwencję, gdy domaga się statusu jeńca wojennego lub gdy wydaje się, że ma prawo do statusu jeńca wojennego, albo gdy strona, do której ona należy, domaga się dla niej tego statusu, dokonując notyfikacji wobec Mocarstwa zatrzymującego lub Mocarstwa Opiekuńczego. W razie

2. While all combatants are obliged to comply with the rules of international law applicable in armed conflict, violations of these rules shall not deprive a combatant of his right to be a combatant or, if he falls into the power of an adverse Party, of his right to be a prisoner of war, except as provided in paragraphs 3 and 4.

3. In order to promote the protection of the civilian population from the effects of hostilities, combatants are obliged to distinguish themselves from the civilian population while they are engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack. Recognizing, however, that there are situations in armed conflicts where, owing to the nature of the hostilities an armed combatant cannot so distinguish himself, he shall retain his status as a combatant, provided that, in such situations, he carries his arms openly:

- (a) during each military engagement, and
- (b) during such time as he is visible to the adversary while he is engaged in a military deployment preceding the launching of an attack in which he is to participate.

Acts which comply with the requirements of this paragraph shall not be considered as perfidious within the meaning of Article 37, paragraph 1 (c).

4. A combatant who falls into the power of an adverse Party while failing to meet the requirements set forth in the second sentence of paragraph 3 shall forfeit his right to be a prisoner of war, but he shall, nevertheless, be given protections equivalent in all respects to those accorded to prisoners of war by the Third Convention and by this Protocol. This protection includes protections equivalent to those accorded to prisoners of war by the Third Convention in the case where such a person is tried and punished for any offences he has committed.

5. Any combatant who falls into the power of an adverse Party while not engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack shall not forfeit his rights to be a combatant and a prisoner of war by virtue of his prior activities.

6. This Article is without prejudice to the right of any person to be a prisoner of war pursuant to Article 4 of the Third Convention.

7. This Article is not intended to change the generally accepted practice of States with respect to the wearing of the uniform by combatants assigned to the regular, uniformed armed units of a Party to the conflict.

8. In addition to the categories of persons mentioned in Article 13 of the First and Second Conventions, all members of the armed forces of a Party to the conflict, as defined in Article 43 of this Protocol, shall be entitled to protection under those Conventions if they are wounded or sick or, in the case of the Second Convention, shipwrecked at sea or in other waters.

Article 45

Protection of persons who have taken part in hostilities

1. A person who takes part in hostilities and falls into the power of an adverse Party shall be presumed to be a prisoner of war, and therefore shall be protected by the Third Convention, if he claims the status of prisoner of war, or if he appears to be entitled to such status, or if the Party on which he depends claims such status on his behalf be notification to the detaining Power or to the Protecting Power. Should any doubt arise as to whether any such person is entitled to the

jakiegokolwiek wątpliwości co do prawa do statusu jeńca wojennego, taka osoba nadal korzysta z tego statusu i w związku z tym — z ochrony Trzeciej Konwencji i niniejszego protokołu do czasu ustalenia jej statusu przez właściwy sąd.

2. Jeżeli osoba, która znalazła się we władzy strony przeciwnej, nie jest zatrzymana jako jeńiec wojenny i ma być sądzona przez tę stronę za przestępstwo związane z działaniami zbrojnymi, może ona podnieść sprawę prawa do statusu jeńca wojennego przed sądem orzekającym w celu uzyskania rozstrzygnięcia w tej kwestii. Ilekroć odpowiednia procedura na to pozwala, kwestia ta powinna być rozstrzygnięta przed wydaniem orzeczenia co do przestępstwa. Przedstawiciele Mocarstwa Opiekuńczego mają prawo przysłuchiwać się postępowaniu, w którym ta sprawa ma być rozstrzygnięta, chyba że wyjątkowo postępowanie toczy się z wyłączeniem jawności ze względu na bezpieczeństwo państwa. W takim wypadku mocarstwo zatrzymujące powinno powiadomić odpowiednio Mocarstwo Opiekuńcze.

3. Osoba, która po wzięciu udziału w działaniach zbrojnych nie ma prawa do statusu jeńca wojennego i której nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie zgodnie z Czwartą Konwencją, ma zawsze prawo do ochrony określonej w artykule 75 niniejszego protokołu. Na okupowanym terytorium taka osoba, jeśli nie jest zatrzymana za szpiegostwo, korzysta również, niezależnie od postanowień artykułu 5 Czwartej Konwencji, z praw do porozumiewania się, przewidzianych przez tę Konwencję.

Artykuł 46

Szpiedzy

1. Niezależnie od jakiegokolwiek innego postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu członek sił zbrojnych strony konfliktu, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej w czasie uprawiania działalności szpiegowskiej, nie ma prawa do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg.

2. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który zbiera lub usiłuje zbierać na rzecz tej strony wiadomości na terytorium kontrolowanym przez stronę przeciwną, nie będzie uważany za uprawiającego działalność szpiegowską, jeżeli w tym czasie nosi umundurowanie swoich sił zbrojnych.

3. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który jest stałym mieszkańcem terytorium okupowanego przez stronę przeciwną i zbiera lub usiłuje zbierać na tym terytorium na rzecz strony, do której należy, wiadomości o charakterze wojskowym, nie będzie uważany za uprawiającego działalność szpiegowską, chyba że w czasie swej działalności działa pod fałszywymi pozorami lub w sposób rozmyślnie skryty. Ponadto taki mieszkaniec traci prawo do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg jedynie w wypadku, gdy zostanie ujęty w czasie prowadzenia działalności szpiegowskiej.

4. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który nie jest stałym mieszkańcem terytorium okupowanego przez stronę przeciwną i który prowadził działalność szpiegowską na tym terytorium, traci prawo do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg tylko wtedy, gdy zostanie ujęty przed ponownym połączeniem się z siłami zbrojnymi, do których należy.

status of prisoner of war, he shall continue to have such status and, therefore, to be protected by the Third Convention and this protocol until such time as his status has been determined by a competent tribunal.

2. If a person who has fallen into the power of an adverse Party is not held as a prisoner of war and is to be tried by that Party for an offence arising out of the hostilities, he shall have the right to assert his entitlement to prisoner-of-war status before a judicial tribunal and to have that question adjudicated. Whenever possible under the applicable procedure, this adjudication shall occur before the trial for the offence. The representatives of the Protecting Power shall be entitled to attend the proceeding in which that question is adjudicated, unless, exceptionally, the proceedings are held *in camera* in the interest of State security. In such a case the detaining Power shall advise the Protecting Power accordingly.

3. Any person who has taken part in hostilities, who is not entitled to prisoner-of-war status and who does not benefit from more favourable treatment in accordance with the Fourth Convention shall have the right at all times to the protection of Article 75 of this Protocol. In occupied territory, any such person, unless he is held as a spy shall also be entitled, notwithstanding Article 5 of the Fourth Convention, to his rights of communication under that Convention.

Article 46

Spies

1. Notwithstanding any other provision of the Conventions or of this Protocol, any member of the armed forces of a Party to the conflict who falls into the power of an adverse Party while engaging in espionage shall not have the right to the status of prisoner of war and may be treated as a spy.

2. A member of the armed forces of a Party to the conflict who, on behalf of that Party and in territory controlled by an adverse Party, gathers or attempts to gather information shall not be considered as engaging in espionage if, while so acting, he is in the uniform of his armed forces.

3. A member of the armed forces of a Party to the conflict who is a resident of territory occupied by an adverse Party and who, on behalf of the Party on which he depends, gathers or attempts to gather information of military value within that territory shall not be considered as engaging in espionage unless he does so through an act of false pretences or deliberately in a clandestine manner. Moreover, such a resident shall not lose his right to the status of prisoner of war and may not be treated as a spy unless he is captured while engaging in espionage.

4. A member of the armed forces of a Party to the conflict who is not a resident of territory occupied by an adverse Party and who has engaged in espionage in that territory shall not lose his right to the status of prisoner of war and may not be treated as a spy unless he is captured before he has rejoined the armed forces to which he belongs.

Artykuł 47

Najemnicy

1. Najemnik nie ma prawa do statusu kombatanta lub jeńca wojennego.
2. Określenie „najemnik” dotyczy każdej osoby, która:
  - (a) została specjalnie zwerbowana w kraju lub za granicą do walki w konflikcie zbrojnym;
  - (b) rzeczywiście bierze bezpośredni udział w działaniach zbrojnych;
  - (c) bierze udział w działaniach zbrojnych głównie w celu uzyskania korzyści osobistej i otrzymała od strony konfliktu lub w jej imieniu obietnicę wynagrodzenia materialnego wyraźnie wyższego od tego, które jest przyrzeczone lub wypłacane kombatantom mającym podobny stopień i sprawującym podobną funkcję w siłach zbrojnych tej strony;
  - (d) nie jest obywatelem strony konfliktu ani stałym mieszkańcem terytorium kontrolowanego przez stronę konfliktu;
  - (e) nie jest członkiem sił zbrojnych strony konfliktu;
  - (f) nie została wysłana przez państwo inne niż strona konfliktu w misji urzędowej jako członek sił zbrojnych tego państwa.

CZĘŚĆ IV

LUDNOŚĆ CYWILNA

DZIAŁ I

OGÓLNA OCHRONA PRZED SKUTKAMI DZIAŁAŃ WOJENNYCH

Rozdział I

ZASADA PODSTAWOWA I ZAKRES STOSOWANIA

Artykuł 48

Zasada podstawowa

W celu zapewnienia poszanowania i ochrony ludności cywilnej oraz dóbr o charakterze cywilnym strony konfliktu powinny zawsze odróżnić ludność cywilną od kombatantów oraz dobra o charakterze cywilnym od celów wojskowych i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym.

Artykuł 49

Określenie ataków i zakres stosowania

1. Określenie „ataki” oznacza akty przemocy w stosunku do przeciwnika zarówno zaczepne, jak i obronne.
2. Postanowienia niniejszego protokołu dotyczące ataków mają zastosowanie do wszelkich ataków, niezależnie od terytorium, na jakim są wykonywane, włączając w to terytorium należące do strony konfliktu, lecz znajdujące się pod kontrolą strony przeciwnej.
3. Postanowienia niniejszego działu mają zastosowanie do każdej operacji lądowej, powietrznej lub morskiej, która może dotyczyć na lądzie ludności cywilnej, osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym. Ponadto mają one zastosowanie do wszelkich ataków morskich i powietrznych skierowanych przeciwko celom na lądzie, jednak poza tym nie naruszają przepisów prawa międzynarodowego związanych z konfliktami zbrojnymi na morzu i w powietrzu.

Article 47

Mercenaries

1. A mercenary shall not have the right to be a combatant or a prisoner of war.
2. A mercenary is any person who:
  - (a) is specially recruited locally or abroad in order to fight in an armed conflict;
  - (b) does, in fact, take a direct part in the hostilities;
  - (c) is motivated to take part in the hostilities essentially by the desire for private gain and, in fact, is promised, by or on behalf of a Party to the conflict, material compensation substantially in excess of that promised or paid to combatants of similar ranks and functions in the armed forces of that Party;
  - (d) is neither a national of a Party to the conflict nor a resident of territory controlled by a Party to the conflict;
  - (e) is not a member of the armed forces of a Party to the conflict; and
  - (f) has not been sent by a State which is not a Party to the conflict on official duty as a member of its armed forces.

PART IV

CIVILIAN POPULATION

SECTION I

GENERAL PROTECTION AGAINST EFFECTS OF HOSTILITIES

Chapter I

BASIC RULE AND FIELD OF APPLICATION

Article 48

Basic rule

In order to ensure respect for and protection of the civilian population and civilian objects, the Parties to the conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants and between civilian objects and military objectives and accordingly shall direct their operations only against military objectives.

Article 49

Definition of attacks and scope of application

1. "Attacks" means acts of violence against the adversary, whether in offence or in defence.
2. The provisions of this Protocol with respect to attacks apply to all attacks in whatever territory conducted, including the national territory belonging to a Party to the conflict but under the control of an adverse Party.
3. The provisions of this Section apply to any land, air or sea warfare which may affect the civilian population, individual civilians or civilian objects on land. They further apply to all attacks from the sea or from the air against objectives on land but do not otherwise affect the rules of international law applicable in armed conflict at sea or in the air.

4. Postanowienia niniejszego działu uzupełniają przepisy dotyczące ochrony humanitarnej zawarte w Czwartej Konwencji, zwłaszcza w tytule II i w innych umowach międzynarodowych, które wiążą Wysokie Umawiające się Strony, a także inne przepisy prawa międzynarodowego dotyczące ochrony osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym przed skutkami działań wojennych na lądzie, na morzu i w powietrzu.

Rozdział II

OSOBY CYWILNE I LUDNOŚĆ CYWILNA

Artykuł 50

Określenie osób cywilnych i ludności cywilnej

1. Za cywilną uważana jest każda osoba nie należąca do żadnej z kategorii określonych w artykule 4 A (1), (2), (3) i (6) Trzeciej Konwencji i w artykule 43 niniejszego protokołu. W razie wątpliwości dana osoba będzie uważana za cywilną.

2. Ludność cywilna obejmuje wszystkie osoby cywilne.

3. Obecność wśród ludności cywilnej pojedynczych osób nie odpowiadających określeniu osoby cywilnej nie pozbawia tej ludności jej cywilnego charakteru.

Artykuł 51

Ochrona ludności cywilnej

1. Ludność cywilna i osoby cywilne korzystają z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych. W celu uczynienia tej ochrony skuteczną należy przestrzegać we wszelkich okolicznościach następujących przepisów, które uzupełniają inne odpowiednie przepisy prawa międzynarodowego.

2. Celem ataków nie mogą być ani ludność cywilna jako taka, ani osoby cywilne. Zabronione są akty i groźby przemocy, których głównym celem jest zastraszenie ludności cywilnej.

3. Osoby cywilne nie korzystają z ochrony określonej w niniejszym dziale, jeżeli uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych, przez czas trwania takiego uczestnictwa.

4. Zabronione są ataki bez rozróżnienia.

Określenie „bez rozróżnienia” oznacza:

- (a) ataki, które nie są skierowane przeciwko określonemu celowi wojskowemu;
- (b) ataki, w których stosuje się metody i środki walki, jakie nie mogą być ograniczone do określonego celu wojskowego, albo
- (c) ataki, w których stosuje się metody i środki walki, których skutki nie mogą być ograniczone, jak to nakazuje niniejszy protokół,

i w następstwie tego w każdym z tych wypadków mogą godzić bez rozróżnienia w cele wojskowe i w osoby cywilne lub w dobra o charakterze cywilnym.

5. Następujące rodzaje ataków będą między innymi traktowane jako wykonane bez rozróżnienia:

- (a) ataki w postaci bombardowania, niezależnie od zastosowanych metod i środków, które jako jeden cel wojskowy traktują pewną liczbę celów wojskowych wyraźnie zarysowanych i odróżniających się, położonych w mieście, na wsi lub w innej strefie obejmującej podobne skupienie osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym;

4. The provisions of this Section are additional to the rules concerning humanitarian protection contained in the Fourth Convention, particularly in Part II thereof, and in other international agreements binding upon the High Contracting Parties, as well as to other rules of international law relating to the protection of civilians and civilian objects on land, at sea or in the air against the effects of hostilities.

Chapter II

CIVILIANS AND CIVILIAN POPULATION

Article 50

Definition of civilians and civilian population

1. A civilian is any person who does not belong to one of the categories of persons referred to in Article 4 A (1), (2), (3) and (6) of the Third Convention and in Article 43 of this protocol. In case of doubt whether a person is a civilian, that person shall be considered to be a civilian.

2. The civilian population comprises all persons who are civilians.

3. The presence within the civilian population of individuals who do not come within the definition of civilians does not deprive the population of its civilian character.

Article 51

Protection of the civilian population

1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules, which are additional to other applicable rules of international law, shall be observed in all circumstances.

2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this Section, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

4. Indiscriminate attacks are prohibited.

Indiscriminate attacks are:

- (a) those which are not directed at a specific military objective;
- (b) those which employ a method or means of combat which cannot be directed at a specific military objective; or
- (c) those which employ a method or means of combat the effects of which cannot be limited as required by this protocol;

and consequently, in each such case, are of a nature to strike military objectives and civilians or civilian objects without distinction.

5. Among others, the following types of attacks are to be considered as indiscriminate:

- (a) an attack by bombardment by any methods or means which treats as a single military objective a number of clearly separated and distinct military objectives located in a city, town, village or other area containing a similar concentration of civilians or civilian objects; and

- (b) ataki, co do których można przypuszczać, że wywołają również straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych, szkody w dobrach o charakterze cywilnym lub połączenie tych strat i szkód, jeśli byłyby one nadmierne w porównaniu z oczekiwaną konkretną i bezpośrednią korzyścią wojskową.

6. Zabronione są ataki skierowane tytułem represaliów przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym.

7. Obecność lub ruch ludności cywilnej albo osób cywilnych nie powinny być wykorzystywane do ochrony przed operacjami wojskowymi pewnych punktów lub pewnych stref, zwłaszcza do prób ochrony celów wojskowych przed atakami albo do maskowania, ułatwienia lub utrudnienia operacji wojskowych. Strony konfliktu nie powinny kierować ruchu ludności cywilnej lub osób cywilnych tak, by stanowiło to próbę ochrony celów wojskowych przed atakami lub osłaniania operacji wojskowych.

8. Żadne naruszenie tych zakazów nie zwalnia stron konfliktu z zobowiązań prawnych w stosunku do ludności cywilnej i do osób cywilnych, w tym z zobowiązania do przedsięwzięcia środków ostrożności przewidzianych w artykule 57.

Rozdział III

DOBRA O CHARAKTERZE CYWILNYM

Artykuł 52

Ogólna ochrona dóbr o charakterze cywilnym

1. Dobra o charakterze cywilnym nie powinny być celem ataków ani represaliów. Dobrami o charakterze cywilnym są wszystkie dobra, które nie są celami wojskowymi w rozumieniu ustępu 2.

2. Ataki powinny być ściśle ograniczone do celów wojskowych. Co się tyczy dóbr, celami wojskowymi są tylko takie, które z powodu swej natury, swego rozmieszczenia, swego przeznaczenia lub wykorzystania wnoszą istotny wkład do działalności wojskowej i których całkowite lub częściowe zniszczenie, zajęcie lub zneutralizowanie daje określoną korzyść w danej sytuacji.

3. W razie wątpliwości domniemywa się, że dobra normalnie przeznaczone do użytku cywilnego, takie jak miejsce kultu religijnego, dom, inne pomieszczenia mieszkalne lub szkoła, nie są używane w celu wniesienia rzeczywistego wkładu do działania wojskowego.

Artykuł 53

Ochrona dóbr kultury i miejsc kultu religijnego

Z zachowaniem postanowień Konwencji haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego oraz innych odpowiednich aktów prawa międzynarodowego, zabronione jest:

- (a) dokonywanie jakichkolwiek wrogich ataków skierowanych przeciwko budowlom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów;
- (b) używanie takich dóbr do wsparcia wysiłku wojskowego;
- (c) czynienie z takich dóbr przedmiotu represaliów.

- (b) an attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated.

6. Attacks against the civilian population or civilians by way of reprisals are prohibited.

7. The presence or movements of the civilian population or individual civilians shall not be used to render certain points or areas immune from military operations, in particular in attempts to shield military objectives from attacks or to shield, favour or impede military operations. The Parties to the conflict shall not direct the movement of the civilian population or individual civilians in order to attempt to shield military objectives from attacks or to shield military operations.

8. Any violation of these prohibitions shall not release the Parties to the conflict from their legal obligations with respect to the civilian population and civilians, including the obligation to take the precautionary measures provided for in Article 57.

Chapter III

CIVILIAN OBJECTS

Article 52

General protection of civilian objects

1. Civilian objects shall not be the object of attack or of reprisals. Civilian objects are all objects which are not military objectives as defined in paragraph 2.

2. Attacks shall be limited strictly to military objectives. In so far as objects are concerned, military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage.

3. In case of doubt whether an object which is normally dedicated to civilian purposes, such as a place of worship, a house or other dwelling or a school, is being used to make an effective contribution to military action, it shall be presumed not be so used.

Article 53

Protection of cultural objects and of places of worship

Without prejudice to the provisions of the Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict of 14 May 1954, and of other relevant international instruments, it is prohibited:

- (a) to commit any acts of hostility directed against the historic monuments, works of art or places of worship which constitute the cultural or spiritual heritage of peoples;
- (b) to use such objects in support of the military effort;
- (c) to make such objects the object of reprisals.

Artykuł 54

Ochrona dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej

1. Zabronione jest stosowanie przeciwko osobom cywilnym głodu jako metody prowadzenia wojny.

2. Zabronione jest atakowanie, niszczenie, zabieranie lub czynienie nieużytecznymi dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej, takich jak środki żywnościowe i strefy rolnicze, które je wytwarzają, jak zbiory, bydło, urządzenia i zbiorniki z wodą do picia, urządzenia nawadniające w tym celu, aby uniemożliwić ludności cywilnej lub stronie przeciwnej korzystanie z nich — ze względu na ich znaczenie — niezależnie od motywów, którymi mogą być zamiar wygłodzenia ludności cywilnej, spowodowania jej przemieszczenia lub jakiś inny motyw.

3. Zakazy przewidziane w ustępie 2 nie mają zastosowania, jeżeli wymienione dobra są używane przez stronę przeciwną:

- (a) wyłącznie do utrzymania członków sił zbrojnych lub
- (b) w innych celach niż takie utrzymanie, ale do bezpośredniego wsparcia działania wojskowego, jednak pod warunkiem, by w żadnym wypadku nie podejmować przeciw tym dobrom działań, po których można by oczekiwać, że pozostawią ludności cywilnej tak mało pożywienia lub wody, że zostałyby narażona na głód lub zmuszona do przemieszczenia się.

4. Dobra te nie powinny być przedmiotem represaliów.

5. Ze względu na istotne interesy każdej strony konfliktu podczas obrony własnego terytorium przeciwko inwazji stroną konfliktu może na takim terytorium, jeżeli znajduje się pod jej kontrolą, odstąpić od zakazów przewidzianych w ustępie 2, jeżeli stanowcza konieczność wojskowa tego wymaga.

Artykuł 55

Ochrona środowiska naturalnego

1. Podczas działań wojennych należy troszczyć się o ochronę środowiska naturalnego przed szkodami rozległymi, długotrwałymi i poważnymi. Ochrona obejmuje zakaz stosowania metod lub środków walki, które zmierzają albo które mogą zmierzać do wywołania takich szkód w środowisku naturalnym i przez to zagrożić zdrowiu lub przetrwaniu ludności.

2. Zabronione są ataki przeciwko środowisku naturalnemu z tytułu represaliów.

Artykuł 56

Ochrona budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły

1. Budowle i urządzenia zawierające niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapory, groble i elektrownie jądrowe, nie mogą być przedmiotem ataków, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej. Inne cele wojskowe znajdujące się na takich budowlach lub urządzeniach albo w ich pobliżu nie powinny być przedmiotem ataków, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie niebezpiecznych sił i wskutek tego wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej.

Article 54

Protection of objects indispensable to the survival of the civilian population

1. Starvation of civilians as a method of warfare is prohibited.

2. It is prohibited to attack, destroy, remove or render useless objects indispensable to the survival of the civilian population, such as foodstuffs, agricultural areas for the production of foodstuffs, crops, livestock, drinking water installations and supplies and irrigation works, for the specific purpose of denying them for their sustenance value to the civilian population or to the adverse Party, whatever the motive, whether in order to starve out civilians, to cause them to move away, or for any other motive.

3. The prohibitions in paragraph 2 shall not apply to such of the objects covered by it as are used by an adverse Party:

- (a) as sustenance solely for the members of its armed forces; or
- (b) if not as sustenance, then in direct support of military action, provided, however, that in no event shall actions against these objects be taken which may be expected to leave the civilian population with such inadequate food or water as to cause its starvation or force its movement.

4. These objects shall not be made the object of reprisals.

5. In recognition of the vital requirements of any Party to the conflict in the defence of its national territory against invasion, derogation from the prohibitions contained in paragraph 2 may be made by a Party to the conflict within such territory under its own control where required by imperative military necessity.

Article 55

Protection of the natural environment

1. Care shall be taken in warfare to protect the natural environment against widespread, long-term and severe damage. This protection includes a prohibition of the use of methods or means of warfare which are intended or may be expected to cause such damage to the natural environment and thereby to prejudice the health or survival of the population.

2. Attacks against the natural environment by way of reprisals are prohibited.

Article 56

Protection of works and installations containing dangerous forces

1. Works or installations containing dangerous forces, namely dams, dykes and nuclear electrical generating stations, shall not be made the object of attack, even where these objects are military objectives, if such attack may cause the release of dangerous forces and consequent severe losses among the civilian population. Other military objectives located at or in the vicinity of these works or installations shall not be made the object of attack if such attack may cause the release of dangerous forces from the works or installations and consequent severe losses among the civilian population.

2. Szczególna ochrona przed atakami, o jakich mowa w ustępie 1, może ustać jedynie:

- (a) co do zapór i grobli — jeżeli są używane do innych celów niż ich normalne przeznaczenie i do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy takie ataki są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować ustanie takiego wsparcia;
- (b) co do elektrowni jądrowych — jeżeli dostarczają one prądu elektrycznego do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz jeżeli takie ataki są jedynym możliwym środkiem do spowodowania ustania takiego wsparcia;
- (c) co do innych celów wojskowych umieszczonych na takich budowlach lub w ich pobliżu — jeżeli są one wykorzystywane do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy takie ataki są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować ustanie takiego wsparcia.

3. We wszystkich przypadkach ludność cywilna i osoby cywilne nadal korzystają z pełnej ochrony przyznanej im przez prawo międzynarodowe, włączając w to środki ostrożności przewidziane w artykule 57. Jeżeli ochrona ustaje i jakaś budowla, urządzenie lub jej cel wojskowy, wymienione w ustępie 1, są atakowane, należy przedsięwziąć wszystkie możliwe w praktyce środki ostrożności dla uniknięcia wyzwolenia niebezpiecznych sił.

4. Zabronione jest czynienie przedmiotem represaliów budowli, urządzeń lub celów wojskowych wymienionych w ustępie 1.

5. Strony konfliktu dołożą starań, by nie rozmieszczać celów wojskowych w pobliżu budowli lub urządzeń wymienionych w ustępie 1. Niemniej jednak dopuszczalne jest rozmieszczenie urządzeń mających jako jedyny cel obronę budowli lub urządzeń chronionych; nie powinny one, jako takie, być celem ataków, pod warunkiem że nie są używane w toku działań zbrojnych do celów innych niż działania obronne w odpowiedzi na ataki przeciwko chronionym budowlom lub urządzeniom i że ich uzbrojenie ogranicza się do broni, która może służyć tylko do odparcia działań nieprzyjacielskich przeciwko chronionym budowlom lub urządzeniom.

6. Wzywa się Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu do zawierania między sobą innych porozumień w celu zapewnienia dodatkowej ochrony dobrom zawierającym niebezpieczne sily.

7. Dla ułatwienia identyfikacji dóbr chronionych przez niniejszy artykuł strony konfliktu mogą je oznaczyć za pomocą specjalnego znaku, składającego się z grupy trzech kół jasnopomarańczowych na jednej osi, jak to przedstawia artykuł 16 załącznika I do niniejszego protokołu. Brak takiego oznaczenia nie zwalnia stron konfliktu z zobowiązań wynikających z niniejszego artykułu.

Rozdział IV

ŚRODKI OSTROŻNOŚCI

Artykuł 57

Środki ostrożności w czasie ataku

1. W toku prowadzenia operacji wojskowych należy stale troszczyć się o oszczędzanie ludności cywilnej, osób cywilnych oraz dóbr o charakterze cywilnym.

2. The special protection against attack provided by paragraph 1 shall cease:

- (a) for a dam or a dyke only if it is used for other than its normal function and in regular, significant and direct support of military operations and if such attack is the only feasible way to terminate such support;
- (b) for a nuclear electrical generating station only if it provides electric power in regular, significant and direct support of military operations and if such attack is the only feasible way to terminate such support;
- (c) for other military objectives located at or in the vicinity of these works or installations only if they are used in regular, significant and direct support of military operations and if such attack is the only feasible way to terminate such support.

3. In all cases, the civilian population and individual civilians shall remain entitled to all the protection accorded them by international law, including the protection of the precautionary measures provided for in Article 57. If the protection ceases and any of the works, installations or military objectives mentioned in paragraph 1 is attacked, all practical precautions shall be taken to avoid the release of the dangerous forces.

4. It is prohibited to make any of the works, installations or military objectives mentioned in paragraph 1 the object of reprisals.

5. The Parties to the conflict shall endeavour to avoid locating any military objectives in the vicinity of the works or installations mentioned in paragraph 1. Nevertheless, installations erected for the sole purpose of defending the protected works or installations from attack are permissible and shall not themselves be made the object of attack, provided that they are not used in hostilities except for defensive actions necessary to respond to attacks against the protected works or installations and that their armament is limited to weapons capable only of repelling hostile action against the protected works or installations.

6. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict are urged to conclude further agreements among themselves to provide additional protection for objects containing dangerous forces.

7. In order to facilitate the identification of the objects protected by this Article, the Parties to the conflict may mark them with a special sign consisting of a group of three bright orange circles placed on the same axis, as specified in Article 16 of Annex I to this Protocol. The absence of such marking in no way relieves any Party to the conflict of its obligations under this Article.

Chapter IV

PRECAUTIONARY MEASURES

Article 57

Precautions in attack

1. In the conduct of military operations, constant care shall be taken to spare the civilian population, civilians and civilian objects.

2. Odnośnie do ataków powinny być przewidziane następujące środki ostrożności:

- (a) planujący lub decydujący o podjęciu ataku powinni:
- (i) uczynić wszystko, co jest praktycznie możliwe, dla sprawdzenia, czy celami ataku nie są osoby cywilne ani dobra o charakterze cywilnym i czy nie korzystają ze szczególnej ochrony, lecz że są celami wojskowymi w rozumieniu ustępu 2 artykułu 52 i że postanowienia niniejszego protokołu nie zakazują ich atakowania;
  - (ii) dobierając środki i metody ataku, przedsięwziąć wszystkie praktycznie możliwe środki ostrożności w celu uniknięcia, a przynajmniej sprowadzenia do minimum, nie zamierzonych strat w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych i szkód w dobrach o charakterze cywilnym;
  - (iii) powstrzymać się od podjęcia ataku, który mógłby spowodować nie zamierzone straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych, szkody w dobrach o charakterze cywilnym lub takie straty i szkody łącznie, których rozmiary byłyby nadmierne do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej;
- (b) należy odstąpić od ataku lub go przerwać, gdy okaże się, że jego cel nie ma charakteru wojskowego lub korzysta ze szczególnej ochrony albo że można oczekiwać, iż wywoła on nie zamierzone straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym albo takie straty i szkody łącznie, których rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej;
- (c) w wypadku gdy ataki mogą zagrozić ludności cywilnej, należy wydać w odpowiednim czasie skuteczne ostrzeżenie, chyba że okoliczności na to nie pozwalają.

3. Jeżeli możliwy jest wybór między kilkoma celami wojskowymi dla osiągnięcia jednakowej korzyści wojskowej, wybrany powinien być cel, którego zaatakowanie stanowi najmniejsze niebezpieczeństwo dla osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym.

4. W toku prowadzenia operacji wojskowych na morzu lub w powietrzu każda strona konfliktu powinna przedsięwziąć — stosownie do praw i obowiązków, jakie wypływają dla niej z przepisów prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych — wszelkie uzasadnione środki ostrożności w celu uniknięcia strat w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej oraz szkód w dobrach o charakterze cywilnym.

5. Żadne postanowienie niniejszego artykułu nie może być rozumiane jako uprawniające do ataków przeciw ludności cywilnej, osobom cywilnym lub dobrom o charakterze cywilnym.

Artykuł 58

Środki ostrożności przeciwko skutkom ataków

W stopniu największym, jak to jest praktycznie możliwe, strony konfliktu:

2. With respect to attacks, the following precautions shall be taken:

- (a) those who plan or decide upon an attack shall:
- (i) do everything feasible to verify that the objectives to be attacked are neither civilians nor civilian objects and are not subject to special protection but are military objectives within the meaning of paragraph 2 of Article 52 and that it is not prohibited by the provisions of this Protocol to attack them;
  - (ii) take all feasible precautions in the choice of means and methods of attack with a view to avoiding, and in any event to minimizing, incidental loss of civilian life, injury to civilians and damage to civilian objects;
  - (iii) refrain from deciding to launch any attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated;
- (b) an attack shall be cancelled or suspended if it becomes apparent that the objective is not a military one or is subject to special protection or that the attack may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated;
- (c) effective advance warning shall be given of attacks which may affect the civilian population, unless circumstances do not permit.

3. When a choice is possible between several military objectives for obtaining a similar military advantage, the objective to be selected shall be that the attack on which may be expected to cause the least danger to civilian lives and to civilian objects.

4. In the conduct of military operations at sea or in the air, each Party to the conflict shall, in conformity with its rights and duties under the rules of international law applicable in armed conflict, take all reasonable precautions to avoid losses of civilian lives and damage to civilian objects.

5. No provision of this Article may be construed as authorizing any attacks against the civilian population, civilians or civilian objects.

Article 58

Precautions against the effects of attacks

The Parties to the conflict shall, to the maximum extent feasible:

- (a) podejmą wysiłki, bez uszczerbku dla artykułu 49 Czwartej Konwencji, by oddalić z sąsiedztwa celów wojskowych pozostające pod ich władzą ludność cywilną, osoby cywilne i dobra o charakterze cywilnym;
- (b) będą unikały umieszczania celów wojskowych wewnątrz lub w sąsiedztwie stref gęsto zaludnionych;
- (c) przedsięwzją inne środki ostrożności, konieczne do ochrony pozostających pod ich władzą ludności cywilnej, osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych.

Rozdział V

MIEJSCOWOŚCI I STREFY POD SZCZEGÓLNĄ
OCHRONĄ

Artykuł 59

Miejscowości nie bronione

1. Zabrania się stronom konfliktu atakowania jakimikolwiek środkami miejscowości nie bronionych.

2. Uprawnione władze strony konfliktu mogą ogłosić jako miejscowość nie bronioną każde miejsce zamieszkałe znajdujące się w pobliżu lub wewnątrz strefy, w której siły zbrojne są w styczności, i które może być okupowane przez stronę przeciwną. W takiej miejscowości powinny być spełnione następujące warunki:

- (a) wszyscy kombatancki, jak również broń i ruchomy materiał wojskowy powinni być usunięci;
- (b) nie należy czynić użytku ze stałych urządzeń i obiektów wojskowych na szkodę nieprzyjaciela;
- (c) władze i ludność nie będą działać na szkodę nieprzyjaciela oraz
- (d) nie może być podejmowana żadna działalność dla wsparcia operacji wojskowych.

3. Obecność w takiej miejscowości osób szczególnie chronionych przez Konwencje i przez niniejszy protokół oraz sił policyjnych pozostawionych wyłącznie w celu utrzymania porządku publicznego nie jest sprzeczna z warunkami ustanowionymi w ustępie 2.

4. Oświadczenie złożone zgodnie z ustępem 2 powinno być skierowane do strony przeciwnej; powinno ono określić i opisać w sposób możliwie dokładny granice miejscowości nie bronionej. Strona konfliktu otrzymująca oświadczenie powinna potwierdzić jego odbiór i traktować miejscowość jako nie bronioną, chyba że warunki określone w ustępie 2 nie są w rzeczywistości spełnione; w takim wypadku powinna ona niezwłocznie powiadomić o tym stronę, która złożyła oświadczenie. Nawet jeżeli warunki określone w ustępie 2 nie są spełnione, miejscowość nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu oraz inne przepisy prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

5. Strony konfliktu mogą porozumieć się co do tworzenia miejscowości nie bronionych, nawet gdy miejscowości te nie spełniają warunków określonych w ustępie 2. Porozumienie powinno określić i opisywać w sposób możliwie dokładny granice miejscowości nie bronionej, a w razie potrzeby może ono ustalać formy kontroli.

- (a) without prejudice to Article 49 of the Fourth Convention, endeavour to remove the civilian population, individual civilians and civilian objects under their control from the vicinity of military objectives;
- (b) avoid locating military objectives within or near densely populated areas;
- (c) take the other necessary precautions to protect the civilian population, individual civilians and civilian objects under their control against the dangers resulting from military operations.

Chapter V

LOCALITIES AND ZONES UNDER SPECIAL
PROTECTION

Article 59

Non-defended localities

1. It is prohibited for the Parties to the conflict to attack, by any means whatsoever, non-defended localities.

2. The appropriate authorities of a Party to the conflict may declare as a non-defended locality any inhabited place near or in a zone where armed forces are in contact which is open for occupation by an adverse Party. Such a locality shall fulfil the following conditions:

- (a) all combatants, as well as mobile weapons and mobile military equipment must have been evacuated;
- (b) no hostile use shall be made of fixed military installations or establishments;
- (c) no acts of hostility shall be committed by the authorities or by the population; and
- (d) no activities in support of military operations shall be undertaken.

3. The presence, in this locality, of persons specially protected under the Conventions and this protocol, and of police forces retained for the sole purpose of maintaining law and order, is not contrary to the conditions laid down in paragraph 2.

4. The declaration made under paragraph 2 shall be addressed to the adverse Party and shall define and describe, as precisely as possible, the limits of the non-defended locality. The Party to the conflict to which the declaration is addressed shall acknowledge its receipt and shall treat the locality as a non-defended locality unless the conditions laid down in paragraph 2 are not in fact fulfilled, in which event it shall immediately so inform the Party making the declaration. Even if the conditions laid down in paragraph 2 are not fulfilled, the locality shall continue to enjoy the protection provided by the other provisions of this protocol and the other rules of international law applicable in armed conflict.

5. The Parties to the conflict may agree on the establishment of non-defended localities even if such localities do not fulfil the conditions laid down in paragraph 2. The agreement should define and describe, as precisely as possible, the limits of the non-defended locality; if necessary, it may lay down the methods of supervision.

6. Strona, w której władzy znajduje się miejscowość stanowiąca przedmiot takiego porozumienia, powinna ją oznaczyć w miarę możliwości znakami, jakie uzgodni z drugą stroną; powinny one być umieszczone w miejscach, w których byłyby wyraźnie widoczne, zwłaszcza na obwodzie i granicach miejscowości oraz na głównych drogach.

7. Miejscowość traci status miejscowości niebronionej, gdy przestaje spełniać warunki określone w ustępie 2 lub w porozumieniu wymienionym w ustępie 5. W takim wypadku miejscowość nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu i przez inne przepisy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

Artykuł 60

Strefy zdemilitaryzowane

1. Nie wolno stronom konfliktu rozszerzać swych operacji wojskowych na strefy, którym w drodze porozumienia nadany został status strefy zdemilitaryzowanej, jeżeli takie rozszerzenie jest sprzeczne z postanowieniami takiego porozumienia.

2. Takie porozumienie powinno być wyraźne; może ono być zawarte ustnie lub na piśmie, bezpośrednio lub za pośrednictwem Mocarstwa Opiekuńczego albo bezstronnej organizacji humanitarnej, i polegać na obopólnych i zgodnych oświadczeniach. Może być zawarte w czasie pokoju, jak też po rozpoczęciu działań zbrojnych. Powinno ono określać i opisywać możliwie dokładnie granice strefy zdemilitaryzowanej; w razie potrzeby ustali ono formy kontroli.

3. Przedmiotem takiego porozumienia będzie zwykle strefa, w której powinny być spełnione następujące warunki:

- (a) wszyscy kombatanci, jak też broń i ruchomy materiał wojskowy powinni być usunięci;
- (b) nie należy czynić użytku ze stałych urządzeń i obiektów wojskowych na szkodę nieprzyjaciela;
- (c) władza i ludność nie będą działać na szkodę nieprzyjaciela;
- (d) powinna ustać wszelka działalność dla wsparcia wysiłku wojskowego.

Strony konfliktu porozumieją się w sprawie interpretacji warunku ustanowionego w punkcie (d) oraz w sprawie dopuszczenia do strefy zdemilitaryzowanej osób innych niż wymienione w ustępie 4.

4. Obecność w takiej strefie osób szczególnie chronionych przez Konwencje i przez niniejszy protokół oraz sił policyjnych pozostawionych wyłącznie w celu utrzymania porządku publicznego nie jest sprzeczna z warunkami ustanowionymi w ustępie 3.

5. Strona, w której władzy znajduje się taka strefa, w miarę możliwości oznaczy ją znakami, jakie uzgodni z drugą stroną; powinny one być umieszczone w miejscach, w których byłyby wyraźnie widoczne, zwłaszcza na obwodzie i granicach strefy oraz na głównych drogach.

6. Jeżeli walki zbliżają się do strefy zdemilitaryzowanej i jeżeli strony zawarły w tej sprawie porozumienie, żadna z nich nie będzie mogła wykorzystywać takiej strefy do celów związanych z prowadzeniem operacji wojskowych ani jednostronnie uchylić jej statusu.

6. The Party which is in control of a locality governed by such an agreement shall mark it, so far as possible, by such signs as may be agreed upon with the other Party, which shall be displayed where they are clearly visible, especially on its perimeter and limits and on highways.

7. A locality loses its status as a non-defended locality when it ceases to fulfil the conditions laid down in paragraph 2 or in the agreement referred to in paragraph 5. In such an eventuality, the locality shall continue to enjoy the protection provided by the other provisions of this Protocol and the other rules of international law applicable in armed conflict.

Article 60

Demilitarized zones

1. It is prohibited for the Parties to the conflict to extend their military operations to zones on which they have conferred by agreement the status of demilitarized zone, if such extension is contrary to the terms of this agreement.

2. The agreement shall be an express agreement, may be concluded verbally or in writing, either directly or through a Protecting Power or any impartial humanitarian organization, and may consist of reciprocal and concordant declarations. The agreement may be concluded in peacetime, as well as after the outbreak of hostilities, and should define and describe, as precisely as possible, the limits of the demilitarized zone and, if necessary, lay down the methods of supervision.

3. The subject of such an agreement shall normally be any zone which fulfils the following conditions:

- (a) all combatants, as well as mobile weapons and mobile military equipment, must have been evacuated;
- (b) no hostile use shall be made of fixed military installations or establishments;
- (c) no acts of hostility shall be committed by the authorities or by the population; and
- (d) any activity linked to the military effort must have ceased.

The Parties to the conflict shall agree upon the interpretation to be given to the condition laid down in subparagraph (d) and upon persons to be admitted to the demilitarized zone other than those mentioned in paragraph 4.

4. The presence, in this zone, of persons specially protected under the Conventions and this Protocol, and of police forces retained for the sole purpose of maintaining law and order, is not contrary to the conditions laid down in paragraph 3.

5. The Party which is in control of such a zone shall mark it, so far as possible, by such signs as may be agreed upon with the other Party, which shall be displayed where they are clearly visible, especially on its perimeter and limits and on highways.

6. If the fighting draws near to a demilitarized zone, and if the Parties to the conflict have so agreed, none of them may use the zone for purposes related to the conduct of military operations or unilaterally revoke its status.

7. W razie istotnego naruszenia przez jedną ze stron konfliktu postanowień ustępów 3 lub 6, druga strona jest zwolniona z obowiązków wyływających z porozumienia nadającego strefie status strefy zdemilitaryzowanej. W takim wypadku strefa traci swój status, jednakże nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu i przez inne przepisy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

Rozdział VI
OBRONA CYWILNA

Artykuł 61

Określenia i zakres stosowania

W rozumieniu niniejszego protokołu:

- (a) określenie „obrona cywilna” oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych wymienionych niżej, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przewyższanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania. Są to następujące zadania:
- (i) służba ostrzegawcza;
  - (ii) ewakuacja;
  - (iii) przygotowanie i organizowanie schronów;
  - (iv) obsługa środków zaciemnienia;
  - (v) ratownictwo;
  - (vi) służby medyczne, włączając w to pierwszą pomoc oraz opiekę religijną;
  - (vii) walka z pożarami;
  - (viii) wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych;
  - (ix) odkażanie i inne podobne działania ochronne;
  - (x) dostarczanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia;
  - (xi) doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami;
  - (xii) doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej;
  - (xiii) doraźne grzebanie zmarłych;
  - (xiv) pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych dla przetrwania;
  - (xv) dodatkowe rodzaje działalności, niezbędne dla wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowanie i prace organizacyjne.
- (b) określenie „organizacje obrony cywilnej” obejmuje obiekty oraz formacje utworzone przez uprawnione władze strony konfliktu lub działające z ich upoważnienia dla wypełnienia któregoś z zadań wymienionych w punkcie (a) i wyznaczone wyłącznie do tych zadań;
- (c) określenie „personel” organizacji obrony cywilnej obejmuje osoby, które strona konfliktu zatrudnia wyłącznie do wykonywania zadań wyliczonych w punkcie (a), w tym personel wyznaczony przez uprawnioną władzę tej strony wyłącznie do zarządzania tymi organizacjami;

7. If one of the Parties to the conflict commits a material breach of the provisions of paragraphs 3 or 6, the other Party shall be released from its obligations under the agreement conferring upon the zone the status of demilitarized zone. In such an eventuality, the zone loses its status but shall continue to enjoy the protection provided by the other provisions of this Protocol and the other rules of international law applicable in armed conflict.

Chapter VI
CIVIL DEFENCE

Article 61

Definitions and scope

For the purposes of this Protocol:

- (a) “civil defence” means the performance of some or all of the undermentioned humanitarian tasks intended to protect the civilian population against the dangers, and to help it to recover from the immediate effects, of hostilities or disasters and also to provide the conditions necessary for its survival. These tasks are:
- (i) warning;
  - (ii) evacuation;
  - (iii) management of shelters;
  - (iv) management of blackout measures;
  - (v) rescue;
  - (vi) medical services, including first aid, and religious assistance;
  - (vii) fire-fighting;
  - (viii) detection and marking of danger areas;
  - (ix) decontamination and similar protective measures;
  - (x) provision of emergency accommodation and supplies;
  - (xi) emergency assistance in the restoration and maintenance of order in distressed areas;
  - (xii) emergency repair of indispensable public utilities;
  - (xiii) emergency disposal of the dead;
  - (xiv) assistance in the preservation of objects essential for survival;
  - (xv) complementary activities necessary to carry out any of the tasks mentioned above, including, but not limited to, planning and organization;
- (b) “civil defence organizations” means those establishments and other units which are organized or authorized by the competent authorities of a Party to the conflict to perform any of the tasks mentioned under sub-paragraph (a), and which are assigned and devoted exclusively to such tasks;
- (c) “personnel” of civil defence organizations means those persons assigned by a Party to the conflict exclusively to the performance of the tasks mentioned under sub-paragraph (a), including personnel assigned by the competent authority of that Party exclusively to the administration of these organizations;

(d) określenie „materiały” organizacji obrony cywilnej oznacza wyposażenie, zaopatrzenie i środki transportu, które te organizacje użytkują dla wypełniania zadań wyliczonych w punkcie (a).

(d) “matériel” of civil defence organizations means equipment, supplies and transports used by these organizations for the performance of the tasks mentioned under sub-paragraph (a).

Artykuł 62

Ochrona ogólna

1. Organizacje cywilne obrony cywilnej, jak też ich personel powinny być szanowane i chronione odpowiednio do postanowień niniejszego protokołu, a zwłaszcza do postanowień niniejszego działu. Mają one prawo do wypełniania swych zadań obrony cywilnej, z wyjątkiem wypadków stanowiącej konieczności wojskowej.

2. Postanowienia ustępu 1 stosuje się również do osób cywilnych, które, nie należąc do organizacji obrony cywilnej, odpowiadają na wezwanie uprawnionych władz i wypełniają pod ich kontrolą zadania obrony cywilnej.

3. Do budynków i materiałów używanych w celach obrony cywilnej, jak też do schronów przeznaczonych dla ludności cywilnej stosuje się artykuł 52. Dobra użytkowane w celach obrony cywilnej mogą być niszczone lub przeznaczone do innych celów tylko przez stronę, do której należą.

Artykuł 63

Obrona cywilna na terytoriach okupowanych

1. Na terytoriach okupowanych organizacje obrony cywilnej otrzymają od władz ułatwienia konieczne do wypełniania swych zadań. W żadnym wypadku ich personel nie może być zmuszany do działalności, która przeszkadzałaby należytemu wypełnianiu tych zadań. Mocarstwo Okupacyjne nie może zmieniać struktury lub personelu takich organizacji, jeśli miałyby to przynieść uszczerbek skutecznemu wypełnianiu ich misji. Cywilne organizacje obrony cywilnej nie powinny być zobowiązane do przyznania pierwszeństwa obywatelom lub interesom tego Mocarstwa.

2. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno zobowiązywać, zmuszać lub nakłaniać cywilnych organizacji obrony cywilnej do wypełniania ich zadań w sposób przynoszący w jakiejkolwiek postaci szkodę interesom ludności cywilnej.

3. Mocarstwo Okupacyjne może ze względów bezpieczeństwa rozbroić personel obrony cywilnej.

4. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno przeznaczać do innych celów ani rekwirować budynków lub materiałów należących do organizacji obrony cywilnej lub przez nie wykorzystywanych, jeżeli takie przeznaczenie lub zarekwirowanie przyniosłoby szkodę ludności cywilnej.

5. Mocarstwo Okupacyjne może zarekwirować lub przeznaczyć do innych celów te środki, pod warunkiem przestrzegania w dalszym ciągu przepisu ogólnego ustanowionego w ustępie 4 i z zachowaniem następujących warunków szczególnych:

- (a) by te budynki lub materiały były konieczne do zaspokajania innych potrzeb ludności cywilnej oraz
- (b) by zarekwirowanie lub przeznaczenie do innych celów trwało tylko tak długo, jak długo ta konieczność występuje.

6. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno przeznaczać do innych celów ani rekwirować schronów przewidzianych do użytku ludności cywilnej lub koniecznych na potrzeby tej ludności.

Article 62

General protection

1. Civilian civil defence organizations and their personnel shall be respected and protected, subject to the provisions of this Protocol, particularly the provisions of this Section. They shall be entitled to perform their civil defence tasks except in case of imperative military necessity.

2. The provisions of paragraph 1 shall also apply to civilians who, although not members of civilian civil defence organizations, respond to an appeal from the competent authorities and perform civil defence tasks under their control.

3. Buildings and *matériel* used for civil defence purposes and shelters provided for the civilian population are covered by Article 52. Objects used for civil defence purposes may not be destroyed or diverted from their proper use except by the Party to which they belong.

Article 63

Civil defence in occupied territories

1. In occupied territories, civilian civil defence organizations shall receive from the authorities the facilities necessary for the performance of their tasks. In no circumstances shall their personnel be compelled to perform activities which would interfere with the proper performance of these tasks. The Occupying Power shall not change the structure or personnel of such organizations in any way which might jeopardize the efficient performance of their mission. These organizations shall not be required to give priority to the nationals or interests of that Power.

2. The Occupying Power shall not compel, coerce or induce civilian civil defence organizations to perform their tasks in any manner prejudicial to the interests of the civilian population.

3. The Occupying Power may disarm civil defence personnel for reasons of security.

4. The Occupying Power shall neither divert from their proper use nor requisition buildings or *matériel* belonging to or used by civil defence organizations if such diversion or requisition would be harmful to the civilian population.

5. Provided that the general rule in paragraph 4 continues to be observed, the Occupying Power may requisition or divert these resources, subject to the following particular conditions:

- (a) that the buildings or *matériel* are necessary for other needs of the civilian population; and
- (b) that the requisition or diversion continues only while such necessity exists.

6. The Occupying Power shall neither divert nor requisition shelters provided for the use of the civilian population or needed by such population.

Artykuł 64

Organizacje cywilnej obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu oraz międzynarodowe organizacje koordynujące

1. Artykuły 62, 63, 65 i 66 stosuje się również do personelu i materiałów cywilnych organizacji obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu, które wypełniają zadania obrony cywilnej wyliczone w artykule 61 na terytorium strony konfliktu, za zgodą i pod kontrolą tej strony. Należy powiadomić o takiej pomocy możliwie najszybciej każdą zainteresowaną stronę przeciwną. Taka działalność nie powinna w żadnym wypadku być uważana za mieszanie się do konfliktu, powinna jednak być prowadzona z odpowiednim uwzględnieniem interesów bezpieczeństwa zainteresowanych stron konfliktu.

2. Strony konfliktu, które otrzymują pomoc wymienioną w ustępie 1, oraz Wysokie Umawiające się strony, które jej udzielają, powinny ułatwiać w miarę potrzeby międzynarodową koordynację takich działań obrony cywilnej. W takim wypadku postanowienia niniejszego rozdziału stosuje się do uprawnionych organizacji międzynarodowych.

3. Na terytoriach okupowanych Mocarstwo Okupacyjne może wyłączyć lub ograniczyć działalność organizacji obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu oraz międzynarodowych organizacji koordynujących jedynie wtedy, gdy może zapewnić należyte wypełnianie zadań obrony cywilnej środkami własnymi lub środkami okupowanego terytorium.

Artykuł 65

Ustanie ochrony

1. Ochrona, do jakiej mają prawo cywilne organizacje obrony cywilnej, ich personel, budynki, schrony oraz ich materiały, może ustać tylko w wypadku prowadzenia działań szkodliwych dla nieprzyjaciela lub wykorzystywania ich, poza ich właściwymi zadaniami, do takich działań. Jednakże ochrona ustanie jedynie wtedy, gdy ostrzeżenie ustalające, jeśli to jest celowe, uzasadniony termin pozostanie nieskuteczne.

2. Nie należy uważać za szkodliwe dla nieprzyjaciela:

- (a) wykonywania zadań obrony cywilnej pod kierownictwem lub nadzorem władz wojskowych;
- (b) współpracy cywilnego personelu obrony cywilnej z personelem wojskowym w wykonywaniu zadań obrony cywilnej ani przydzielenia osób wojskowych do cywilnych organizacji obrony cywilnej;
- (c) spełniania zadań obrony cywilnej, które mogą sporadycznie przynosić korzyść ofiarom wojskowym, zwłaszcza niezdolnym do walki.

3. Nie należy ponadto uważać za działanie szkodliwe dla nieprzyjaciela noszenia lekkiej broni osobistej przez cywilny personel obrony cywilnej dla utrzymania porządku lub obrony własnej. Jednak w strefach, w których toczą się albo mogą się toczyć walki na lądzie, strony konfliktu powinny poczynić odpowiednie kroki, aby ograniczyć to uzbrojenie do broni krótkiej, takiej jak pistolety lub rewolwery, w celu ułatwienia rozróżnienia między personelem obrony cywilnej a kombatantami. Gdyby jednak personel

Article 64

Civilian civil defence organizations of neutral or other States not Parties to the conflict and international co-ordinating organizations

1. Articles 62, 63, 65 and 66 shall also apply to the personnel and *matériel* of civilian civil defence organizations of neutral or other States not Parties to the conflict which perform civil defence tasks mentioned in Article 61 in the territory of a Party to the conflict, with the consent and under the control of that Party. Notification of such assistance shall be given as soon as possible to any adverse Party concerned. In no circumstances shall this activity be deemed to be an interference in the conflict. This activity should, however, be performed with due regard to the security interests of the Parties to the conflict concerned.

2. The Parties to the conflict receiving the assistance referred to in paragraph 1 and the High Contracting Parties granting it should facilitate international co-ordination of such civil defence actions when appropriate. In such cases the relevant international organizations are covered by the provisions of this Chapter.

3. In occupied territories, the Occupying Power may only exclude or restrict the activities of civilian civil defence organizations of neutral or other States not Parties to the conflict and of international co-ordinating organizations if it can ensure the adequate performance of civil defence tasks from its own resources or those of the occupied territory.

Article 65

Cessation of protection

1. The protection to which civilian civil defence organizations, their personnel, buildings, shelters and *matériel* are entitled shall not cease unless they commit or are used to commit, outside their proper tasks, acts harmful to the enemy. Protection may, however, cease only after a warning has been given setting, whenever appropriate, a reasonable time-limit, and after such warning has remained unheeded.

2. The following shall not be considered as acts harmful to the enemy:

- (a) that civil defence tasks are carried out under the direction or control of military authorities;
- (b) that civilian civil defence personnel co-operate with military personnel in the performance of civil defence tasks, or that some military personnel are attached to civilian civil defence organizations;
- (c) that the performance of civil defence tasks may incidentally benefit military victims, particularly those who are *hors de combat*.

3. It shall also not be considered as an act harmful to the enemy that civilian civil defence personnel bear light individual weapons for the purpose of maintaining order or for self-defence. However, in areas where land fighting is taking place or is likely to take place, the Parties to the conflict shall undertake the appropriate measures to limit these weapons to handguns, such as pistols or revolvers, in order to assist in distinguishing between civil defence personnel and combatants. Although civil defence personnel bear other

obrony cywilnej nosił w takich strefach inną lekką broń osobistą, powinien on być szanowany i chroniony od chwili, gdy zostanie rozpoznany jako taki.

4. Zorganizowanie cywilnych organizacji obrony cywilnej na wzór wojskowy ani też obowiązkowy charakter służby w nich również nie powinny pozbawiać ich ochrony przewidzianej w niniejszym rozdziale.

Artykuł 66

Identyfikacja

1. Każda strona konfliktu powinna dołożyć starań, by jej organizacje obrony cywilnej, ich personel, budynki i materiały mogły być zidentyfikowane, gdy są całkowicie przeznaczone do zadań obrony cywilnej. Schrony oddane do dyspozycji ludności cywilnej powinny być rozpoznawalne w podobny sposób.

2. Każda strona konfliktu powinna również dołożyć starań, by określić i wprowadzić metody i zasady postępowania, które pozwoliłyby zidentyfikować schrony cywilne, a także personel, budynki i materiały obrony cywilnej, noszące międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej.

3. Na terytoriach okupowanych i w strefach, w których toczą się lub mogą toczyć się walki, personel obrony cywilnej powinien w zasadzie być rozpoznawalny na podstawie międzynarodowego znaku rozpoznawczego obrony cywilnej i karty tożsamości stwierdzającej jego status.

4. Międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej składa się z równobocznego niebieskiego trójkąta na pomarańczowym tle, gdy jest stosowany do ochrony organizacji obrony cywilnej, ich budynków, ich personelu i materiałów albo do ochrony schronów cywilnych.

5. Niezależnie od stosowania znaku rozpoznawczego strony konfliktu mogą porozumieć się co do używania sygnałów rozpoznawczych w celu identyfikacji służb obrony cywilnej.

6. Do stosowania postanowień ustępów 1 do 4 odnoszą się przepisy rozdziału V załącznika I do niniejszego protokołu.

7. W czasie pokoju znak opisany w ustępie 4 może być używany, za zgodą uprawnionych władz państwowych, do identyfikacji służb obrony cywilnej.

8. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu poczynią niezbędne kroki w celu ustanowienia kontroli używania międzynarodowego znaku rozpoznawczego obrony cywilnej oraz w celu zapobieżenia jego nadużywania i karania za nadużywanie.

9. Do identyfikacji personelu medycznego i duchownego, formacji medycznych i środków transportu medycznego obrony cywilnej odnosi się artykuł 18.

Artykuł 67

Członkowie sił zbrojnych i formacje wojskowe przydzielone do organizacji obrony cywilnej

1. Członkowie sił zbrojnych i formacje wojskowe przydzielone do organizacji obrony cywilnej podlegają poszanowaniu i ochronie, pod warunkiem że:

- (a) taki personel i takie formacje są na stałe przydzielone do wypełniania zadań, o jakich mowa w artykule 61, i wyłącznie temu się poświęcają;

light individual weapons in such areas, they shall nevertheless be respected and protected as soon as they have been recognized as such.

4. The formation of civilian civil defence organizations along military lines, and compulsory service in them, shall also not deprive them of the protection conferred by this Chapter.

Article 66

Identification

1. Each Party to the conflict shall endeavour to ensure that its civil defence organizations, their personnel, buildings and *matériel*, are identifiable while they are exclusively devoted to the performance of civil defence tasks. Shelters provided for the civilian population should be similarly identifiable.

2. Each Party to the conflict shall also endeavour to adopt and implement methods and procedures which will make it possible to recognize civilian shelters as well as civil defence personnel, buildings and *matériel* on which the international distinctive sign of civil defence is displayed.

3. In occupied territories and in areas where fighting is taking place or is likely to take place, civilian civil defence personnel should be recognizable by the international distinctive sign of civil defence and by an identity card certifying their status.

4. The international distinctive sign of civil defence is an equilateral blue triangle on an orange ground when used for the protection of civil defence organizations, their personnel, buildings and *matériel* and for civilian shelters.

5. In addition to the distinctive sign, Parties to the conflict may agree upon the use of distinctive signals for civil defence identification purposes.

6. The application of the provisions of paragraphs 1 to 4 is governed by Chapter V of Annex I to this Protocol.

7. In time of peace, the sign described in paragraph 4 may, with the consent of the competent national authorities, be used for civil defence identification purposes.

8. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall take the measures necessary to supervise the display of the international distinctive sign of civil defence and to prevent and repress any misuse thereof.

9. The identification of civil defence medical and religious personnel, medical units and medical transports is also governed by Article 18.

Article 67

Members of the armed forces and military units assigned to civil defence organizations

1. Members of the armed forces and military units assigned to civil defence organizations shall be respected and protected, provided that:

- (a) such personnel and such units are permanently assigned and exclusively devoted to the performance of any of the tasks mentioned in Article 61;

- (b) po otrzymaniu takiego przydziału personel ten nie wykonuje innych zadań wojskowych w czasie konfliktu;
- (c) taki personel odróżnia się wyraźnie od innych członków sił zbrojnych, nosząc w sposób widoczny międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej, który powinien być dostatecznie duży; personel ten powinien być wyposażony w potwierdzającą jego status kartę tożsamości, o której mowa w rozdziale V załącznika I do niniejszego protokołu;
- (d) taki personel i takie formacje wyposaża się jedynie w lekką broń osobistą dla utrzymania porządku lub obrony własnej. Postanowienia ustępu 3 artykułu 65 mają zastosowanie również w takim wypadku;
- (e) taki personel nie bierze bezpośrednio udziału w działaniach zbrojnych, nie prowadzi działań szkoleniowych dla strony przeciwnej ani też nie jest wykorzystywany, poza swymi zadaniami obrony cywilnej, do takich działań;
- (f) taki personel i takie formacje spełniają zadania obrony cywilnej wyłącznie na terytorium państwowym swojej strony.

Zabronione jest nieprzestrzeganie warunków wymienionych w punkcie (e) przez członka sił zbrojnych związanego warunkami określonymi w punktach (a) i (b).

2. Członkowie personelu wojskowego pełniący służbę w organizacjach obrony cywilnej stają się, w razie znalezienia się we władzy strony przeciwnej, jeńcami wojennymi. Na okupowanym terytorium mogą oni, ale wyłącznie w interesie ludności cywilnej tego terytorium, być użyci do wykonywania zadań obrony cywilnej, jeżeli zachodzi taka potrzeba, pod warunkiem jednak — gdy praca taka jest niebezpieczna — że zgłoszą się oni ochotniczo do takich zadań.

3. Budynki i istotne elementy materiałów i środków transportu formacji wojskowych przydzielonych do organizacji obrony cywilnej powinny być wyraźnie oznaczone międzynarodowym znakiem rozpoznawczym obrony cywilnej. Znak ten powinien być odpowiednio duży.

4. Budynki i materiały formacji wojskowych przydzielonych na stałe do organizacji obrony cywilnej, i przeznaczone wyłącznie do wykonywania zadań obrony cywilnej podlegają prawu wojny w razie dostania się we władzę strony przeciwnej. Jednakże nie mogą one, z wyjątkiem wypadków stanowczej konieczności wojskowej, mieć innego przeznaczenia, dopóki są niezbędne do spełniania zadań obrony cywilnej, chyba że wcześniej poczynione zostały kroki w celu odpowiedniego zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej.

DZIAŁ II

POMOC NA RZECZ LUDNOŚCI CYWILNEJ

Artykuł 68

Zakres stosowania

Przepisy niniejszego działu mają zastosowanie do ludności cywilnej w rozumieniu niniejszego protokołu i uzupełniają artykuły 23, 55, 59, 60, 61 i 62 oraz inne właściwe przepisy Czwartej Konwencji.

Artykuł 69

Podstawowe potrzeby na okupowanych terytoriach

1. Oprócz zobowiązań wymienionych w artykule 55 Czwartej Konwencji, odnoszących się do zaopatrzenia w ży-

- (b) if so assigned, such personnel do not perform any other military duties during the conflict;
- (c) such personnel are clearly distinguishable from the other members of the armed forces by prominently displaying the international distinctive sign of civil defence, which shall be as large as appropriate, and such personnel are provided with the identity card referred to in Chapter V of Annex I to this Protocol certifying their status;
- (d) such personnel and such units are equipped only with light individual weapons for the purpose of maintaining order or for self-defence. The provisions of Article 65, paragraph 3 shall also apply in this case;
- (e) such personnel do not participate directly in hostilities, and do not commit, or are not used to commit, outside their civil defence tasks, acts harmful to the adverse Party;
- (f) such personnel and such units perform their civil defence tasks only within the national territory of their party.

The non-observance of the conditions stated in (e) above by any member of the armed forces who is bound by the conditions prescribed in (a) and (b) above is prohibited.

2. Military personnel serving within civil defence organizations shall, if they fall into the power of an adverse Party, be prisoners of war. In occupied territory they may, but only in the interest of the civilian population of that territory, be employed on civil defence tasks in so far as the need arises, provided however that, if such work is dangerous, they volunteer for such tasks.

3. The buildings and major items of equipment and transports of military units assigned to civil defence organizations shall be clearly marked with the international distinctive sign of civil defence. This distinctive sign shall be as large as appropriate.

4. The *matériel* and buildings of military units permanently assigned to civil defence organizations and exclusively devoted to the performance of civil defence tasks shall, if they fall into the hands of an adverse Party, remain subject to the laws of war. They may not be diverted from their civil defence purpose so long as they are required for the performance of civil defence tasks, except in case of imperative military necessity, unless previous arrangements have been made for adequate provision for the needs of the civilian population.

SECTION II

RELIEF IN FAVOUR OF THE CIVILIAN POPULATION

Article 68

Field of application

The provisions of this Section apply to the civilian population as defined in this Protocol and are supplementary to Articles 23, 55, 59, 60, 61 and 62 and other relevant provisions of the Fourth Convention.

Article 69

Basic needs in occupied territories

1. In addition to the duties specified in Article 55 of the Fourth Convention concerning food and medical supplies,

wność i lekarstwa, Mocarstwo Okupacyjne powinno zapewnić również w jak największym stopniu, stosownie do swych możliwości i bez jakiegokolwiek rozróżnienia na niekorzyść, dostawę odzieży, artykułów pościelowych, doraźnych pomocy mieszkalnych i innego zaopatrzenia, istotnego dla przetrwania ludności cywilnej terytorium okupowanego, a także przedmiotów niezbędnych dla kultu religijnego.

2. Do działań pomocy na rzecz ludności cywilnej terytorium okupowanego stosuje się przepisy artykułów 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 i 111 Czwartej Konwencji, a także artykułu 71 niniejszego protokołu; działania te powinny być prowadzone bez zwłoki.

Artykuł 70

Działania pomocy

1. Gdy ludność cywilna znajdującego się pod kontrolą strony konfliktu terytorium, innego niż terytorium okupowane, jest niedostatecznie zaopatrzone w materiały i żywność wymienione w artykule 69, podejmuje się działania pomocy o charakterze humanitarnym i bezstronnym, prowadzone bez jakiegokolwiek rozróżnienia na niekorzyść, jednakże za zgodą stron zainteresowanych takim działaniem. Propozycje pomocy spełniające powyższe warunki nie będą uważane za mieszanie się do konfliktu ani za działania na szkodę nieprzyjaciela. Przy rozdziale takich przesyłek pomocy pierwszeństwo należy się osobom, które — jak dzieci, kobiety w ciąży lub w pociągu oraz matki karmiące — powinny, zgodnie z Czwartą Konwencją i niniejszym protokołem, korzystać z uprzywilejowanego traktowania lub ze szczególnej ochrony.

2. Strony konfliktu i każda Wysoka Umawiająca się strona wydadzą zezwolenie i ułatwią szybki i nie utrudniony przewóz przesyłek, wyposażenia i personelu pomocy, przysyłanych zgodnie z przepisami niniejszego działu, nawet jeżeli taka pomoc jest przeznaczona dla ludności cywilnej strony przeciwnej.

3. Strony konfliktu i każda Wysoka Umawiająca się Strona zezwalająca na przewóz pomocy, wyposażenia lub personelu, stosownie do ustępu 2:

- (a) zachowują prawo określenia wymogów technicznych, włączając w to kontrole, jakim taki przewóz podlega;
- (b) mogą uzależnić takie zezwolenie od kontroli na miejscu przez Mocarstwo Opiekuńcze rozdziału pomocy;
- (c) nie zmieniają przeznaczenia przesyłek pomocy ani nie opóźnią ich przewozu, chyba że zachodzi taka nagła potrzeba ze względu na dobro zainteresowanej ludności cywilnej.

4. Strony konfliktu zapewnią ochronę przesyłek pomocy i ułatwią szybki ich rozdział.

5. Strony konfliktu i każda zainteresowana Wysoka Umawiająca się Strona powinny popierać i ułatwiać skuteczną międzynarodową koordynację działań pomocy wymienionych w ustępie 1.

Artykuł 71

Personel biorący udział w działaniach pomocy

1. W razie potrzeby pomoc dostarczana w ramach działania pomocy może obejmować personel pomocy, zwłaszcza dla transportu i rozdziału przesyłek pomocy; udział takiego personelu jest uzależniony od zgody strony, na której terytorium będzie on wypełniał swoje zadania.

the Occupying Power shall, to the fullest extent of the means available to it and without any adverse distinction, also ensure the provision of clothing, bedding, means of shelter, other supplies essential to the survival of the civilian population of the occupied territory and objects necessary for religious worship.

2. Relief actions for the benefit of the civilian population of occupied territories are governed by Articles 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 and 111 of the Fourth Convention, and by Article 71 of this Protocol, and shall be implemented without delay.

Article 70

Relief actions

1. If the civilian population of any territory under the control of a Party to the conflict, other than occupied territory, is not adequately provided with the supplies mentioned in Article 69, relief actions which are humanitarian and impartial in character and conducted without any adverse distinction shall be undertaken, subject to the agreement of the Parties concerned in such relief actions. Offers of such relief shall not be regarded as interference in the armed conflict or as unfriendly acts. In the distribution of relief consignments, priority shall be given to those persons, such as children, expectant mothers, maternity cases and nursing mothers, who, under the Fourth Convention or under this Protocol, are to be accorded privileged treatment or special protection.

2. The Parties to the conflict and each High Contracting Party shall allow and facilitate rapid and unimpeded passage of all relief consignments, equipment and personnel provided in accordance with this Section, even if such assistance is destined for the civilian population of the adverse Party.

3. The Parties to the conflict and each High Contracting Party which allows the passage of relief consignments, equipment and personnel in accordance with paragraph 2:

- (a) shall have the right to prescribe the technical arrangements, including search, under which such passage is permitted;
- (b) may make such permission conditional on the distribution of this assistance being made under the local supervision of a Protecting Power;
- (c) shall, in no way whatsoever, divert relief consignments from the purpose for which they are intended nor delay their forwarding, except in cases of urgent necessity in the interest of the civilian population concerned.

4. The Parties to the conflict shall protect relief consignments and facilitate their rapid distribution.

5. The Parties to the conflict and each High Contracting Party concerned shall encourage and facilitate effective international co-ordination of the relief actions referred to in paragraph 1.

Article 71

Personnel participating in relief actions

1. Where necessary, relief personnel may form part of the assistance provided in any relief action, in particular for the transportation and distribution of relief consignments; the participation of such personnel shall be subject to the approval of the Party in whose territory they will carry out their duties.

2. Taki personel powinien być szanowany i chroniony.

3. Każda strona otrzymująca przesyłki pomocy pomoże personelowi wymienionemu w ustępie 1 w wykonaniu jego misji pomocy. Jedyne w wypadku stanowczej konieczności wojskowej działalność takiego personelu może być zawężona, a jego przemieszczanie się — czasowo ograniczone.

4. W żadnym wypadku personel pomocy nie powinien wykraczać poza granice swej misji wytyczone przez niniejszy protokół. Powinien on zwłaszcza mieć na uwadze wymagania bezpieczeństwa strony, na której terytorium spełnia on swe funkcje. Można położyć kres misji każdego członka personelu pomocy, który nie przestrzega takich warunków.

DZIAŁ III

TRAKTOWANIE OSÓB WE WŁADZY STRONY KONFLIKTU

Rozdział I

ZAKRES STOSOWANIA ORAZ OCHRONA OSÓB I DÓBR

Artykuł 72

Zakres stosowania

Postanowienia niniejszego działu uzupełniają normy odnoszące się do humanitarnej ochrony osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym, znajdujących się we władzy strony konfliktu, zawarte w Czwartej Konwencji, zwłaszcza w tytułach I i III, a także inne stosowne normy prawa międzynarodowego dotyczące ochrony podstawowych praw człowieka podczas konfliktu zbrojnego o charakterze międzynarodowym.

Artykuł 73

Uchodźcy i bezpaństwowcy

Osoby, które przed rozpoczęciem działań wojennych są uważane za bezpaństwowców lub uchodźców w rozumieniu odpowiednich aktów międzynarodowych, przyjętych przez zainteresowane strony, albo w rozumieniu ustawodawstwa wewnętrznego państwa przyjmującego lub państwa zamieszkania, powinny w każdych okolicznościach i bez rozróżnienia na niekorzyść być traktowane jako osoby chronione w rozumieniu tytułów I i III Czwartej Konwencji.

Artykuł 74

Łączenie rozproszonych rodzin

Wysokie Umawiające się strony i strony konfliktu powinny ułatwiać wszelkimi możliwymi sposobami łączenie rodzin rozproszonych wskutek konfliktów zbrojnych, a zwłaszcza powinny popierać działalność organizacji humanitarnych, które poświęcają się temu zadaniu, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz zgodnie ze swymi przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa.

Artykuł 75

Podstawowe gwarancje

1. Jeżeli dotyczą ich sytuacje, o jakich mowa w artykule 1 niniejszego protokołu, osoby, które znajdują się we władzy strony konfliktu i którym nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu,

2. Such personnel shall be respected and protected.

3. Each Party in receipt of relief consignments shall, to the fullest extent practicable, assist the relief personnel referred to in paragraph 1 in carrying out their relief mission. Only in case of imperative military necessity may the activities of the relief personnel be limited or their movements temporarily restricted.

4. Under no circumstances may relief personnel exceed the terms of their mission under this Protocol. In particular they shall take account of the security requirements of the Party in whose territory they are carrying out their duties. The mission of any of the personnel who do not respect these conditions may be terminated.

SECTION III

TREATMENT OF PERSONS IN THE POWER OF A PARTY TO THE CONFLICT

Chapter I

FIELD OF APPLICATION AND PROTECTION OF PERSONS AND OBJECTS

Article 72

Field of application

The provisions of this Section are additional to the rules concerning humanitarian protection of civilians and civilian objects in the power of a Party to the conflict contained in the Fourth Convention, particularly Parts I and III thereof, as well as to other applicable rules of international law relating to the protection of fundamental human rights during international armed conflict.

Article 73

Refugees and stateless persons

Persons who, before the beginning of hostilities, were considered as stateless persons or refugees under the relevant international instruments accepted by the Parties concerned or under the national legislation of the State of refuge or State of residence shall be protected persons within the meaning of Parts I and III of the Fourth Convention, in all circumstances and without any adverse distinction.

Article 74

Reunion of dispersed families

The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall facilitate in every possible way the reunion of families dispersed as a result of armed conflict and shall encourage in particular the work of the humanitarian organizations engaged in this task in accordance with the provisions of the Conventions and of this Protocol and in conformity with their respective security regulations.

Article 75

Fundamental guarantees

1. In so far as they are affected by a situation referred to in Article 1 of this Protocol, persons who are in the power of a Party to the conflict and who do not benefit from more favourable treatment under the Conventions or under this

powinny być traktowane we wszelkich okolicznościach humanitarnie i korzystać co najmniej z ochrony przewidzianej przez niniejszy artykuł, bez rozróżnienia na niekorzyść ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub wierzenia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub inne cechy albo też ze względu na jakiegokolwiek inne podobne kryteria. Każda ze stron powinna szanować osobę, godność, przekonania i praktyki religijne wszystkich takich osób.

2. Następujące czyny są i pozostają zakazane zawsze i wszędzie, niezależnie od tego, czy dokonane zostaną przez funkcjonariuszy cywilnych czy wojskowych:

- (a) zamachy na życie, na zdrowie albo na równowagę fizyczną lub psychiczną takich osób, a zwłaszcza:
  - (i) zabójstwo;
  - (ii) tortury we wszelkich postaciach, fizyczne i psychiczne;
  - (iii) kary cielesne oraz
  - (iv) okaleczenia;
- (b) zamachy na godność osobistą, zwłaszcza traktowanie upokarzające i poniżające, zmuszanie do prostytucji i wszelkie postacie zamachów na obyczajność;
- (c) branie zakładników;
- (d) kary zbiorowe;
- (e) groźba popełnienia jednego z czynów wyżej wymienionych.

3. Każda osoba zatrzymana, uwięziona lub internowana z powodu czynów związanych z konfliktem zbrojnym powinna być niezwłocznie powiadomiona w języku dla niej zrozumiałym o powodach, dla których te kroki zostały poczynione. Poza przypadkami zatrzymania lub uwięzienia z powodu przestępstwa, należy taką osobę zwolnić w możliwie najkrótszym terminie, a w każdym razie wtedy, gdy ustały okoliczności uzasadniające zatrzymanie, uwięzienie lub internowanie.

4. W stosunku do osoby uznanej winną przestępstwa popełnionego w związku z konfliktem zbrojnym skazanie może nastąpić i kara może być wykonana jedynie na mocy wyroku wydanego przez bezstronny i należycie obsadzony sąd, który przestrzega ogólnie uznanych zasad postępowania sądowego, obejmujących następujące gwarancje:

- (a) postępowanie powinno przewidywać niezwłoczne powiadomienie każdego oskarżonego o szczegółach zarzuconego mu przestępstwa i zapewnienie oskarżonemu przed i w czasie rozprawy wszelkich praw oraz środków niezbędnych do jego obrony;
- (b) ukaranie za przestępstwo może nastąpić tylko na zasadzie osobistej odpowiedzialności karnej;
- (c) nikt nie powinien być oskarżony ani skazany za czyn lub zaniechania, które nie stanowiły czynu przestępnego według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego, któremu on podlega w chwili ich popełnienia; nie należy orzekać kary surowszej niż kara, jaka mogła być wymierzona w chwili popełnienia przestępstwa; jeżeli po popełnieniu przestępstwa prawo ustanowiło karę łagodniejszą, sprawca powinien z tego skorzystać;
- (d) domniemywa się niewinność każdego oskarżonego o przestępstwo, dopóki jego wina nie zostanie ustalona w sposób zgodny z prawem;

Protocol shall be treated humanely in all circumstances and shall enjoy, as a minimum, the protection provided by this Article without any adverse distinction based upon race, colour, sex, language, religion or belief, political or other opinion, national or social origin, wealth, birth or other status, or on any other similar criteria. Each Party shall respect the person, honour, convictions and religious practices of all such persons.

2. The following acts are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever, whether committed by civilian or by military agents:

- (a) violence to the life, health, or physical or mental well-being of persons, in particular:
  - (i) murder;
  - (ii) torture of all kinds, whether physical or mental;
  - (iii) corporal punishment; and
  - (iv) mutilation;
- (b) outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment, enforced prostitution and any form of indecent assault;
- (c) the taking of hostages;
- (d) collective punishments; and
- (e) threats to commit any of the foregoing acts.

3. Any person arrested, detained or interned for actions related to the armed conflict shall be informed promptly, in a language he understands, of the reasons why these measures have been taken. Except in cases of arrest or detention for penal offences, such persons shall be released with the minimum delay possible and in any event as soon as the circumstances justifying the arrest, detention or internment have ceased to exist.

4. No sentence may be passed and no penalty may be executed on a person found guilty of a penal offence related to the armed conflict except pursuant to a conviction pronounced by an impartial and regularly constituted court respecting the generally recognized principles of regular judicial procedure, which include the following:

- (a) the procedure shall provide for an accused to be informed without delay of the particulars of the offence alleged against him and shall afford the accused before and during his trial all necessary rights and means of defence;
- (b) no one shall be convicted of an offence except on the basis of individual penal responsibility;
- (c) no one shall be accused or convicted of a criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under the national or international law to which he was subject at the time when it was committed; nor shall a heavier penalty be imposed than that which was applicable at the time when the criminal offence was committed; if, after the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of a lighter penalty, the offender shall benefit thereby;
- (d) anyone charged with an offence is presumed innocent until proved guilty according to law;

- (e) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do rozpatrzenia sprawy w jego obecności;
- (f) nie wolno nikogo zmuszać do składania zeznań na swoją niekorzyść ani do przyznania się do winy;
- (g) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do zadawania pytań lub spowodowania zadawania pytań świadkom oskarżenia oraz do sprowadzenia i przesłuchania świadków obrony w takich samych warunkach, jak świadków oskarżenia;
- (h) nikt nie może być ścigany ani skazany przez tę samą stronę za przestępstwo, które było już przedmiotem prawomocnego orzeczenia uniewinniającego lub skazującego tę osobę według tego samego prawa i tej samej procedury;
- (i) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do tego, by wyrok był ogłoszony publicznie, oraz
- (j) każdy skazany powinien być w chwili skazania pouczone o służących mu sądowych i innych środkach odwoławczych oraz o terminach, w jakich można z nich skorzystać.

5. Kobiety pozbawione wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym powinny być zatrzymane w pomieszczeniach oddzielnych od zajmowanych przez mężczyzn. Powinny one znajdować się pod bezpośrednim nadzorem kobiet. Jednak w razie zatrzymania, uwięzienia lub internowania rodzin, należy je w miarę możliwości trzymać w jednym pomieszczeniu.

6. Osoby zatrzymane, uwięzione lub internowane z powodów związanych z konfliktem zbrojnym powinny korzystać z ochrony przewidzianej przez niniejszy artykuł, aż do ich ostatecznego zwolnienia, repatriacji lub osiedlenia, nawet po zakończeniu konfliktu zbrojnego.

7. W celu usunięcia wszelkich wątpliwości co do ścigania i sądenia osób oskarżonych o zbrodnie wojenne lub zbrodnie przeciwko ludzkości powinny być stosowane następujące zasady:

- (a) osoby oskarżone o takie zbrodnie powinny być ścigane i osądzone stosownie do odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego oraz
- (b) każda osoba, której nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu, powinna być traktowana w sposób przewidziany przez niniejszy artykuł, niezależnie od tego, czy zbrodnie, o jakie jest oskarżona, stanowią ciężkie naruszenie Konwencji lub niniejszego protokołu, czy też nie.

8. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być rozumiane jako ograniczające lub naruszające jakiegokolwiek inne postanowienie bardziej korzystne, przyznające w myśl odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego większą ochronę osobom, o których mowa w ustępie 1.

Rozdział II

POCZYNIANIA NA RZECZ KOBIEC I DZIECI

Artykuł 76

Ochrona kobiet

1. Kobiety powinny korzystać ze szczególnego poszanowania i podlegają ochronie, zwłaszcza przed zgwałceniem, zmuszaniem do prostytucji i wszelkimi innymi postaciami zamachu na obyczajność.

- (e) anyone charged with an offence shall have the right to be tried in his presence;
- (f) on one shall be compelled to testify against himself or to confess guilt;
- (g) anyone charged with an offence shall have the right to examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;
- (h) no one shall be prosecuted or punished by the same Party for an offence in respect of which a final judgement acquitting or convicting that person has been previously pronounced under the same law and judicial procedure;
- (i) anyone prosecuted for an offence shall have the right to have the judgement pronounced publicly; and
- (j) a convicted person shall be advised on conviction of his judicial and other remedies and of the time-limits within which they may be exercised.

5. Women whose liberty has been restricted for reasons related to the armed conflict shall be held in quarters separated from men's quarters. They shall be under the immediate supervision of women. Nevertheless, in cases where families are detained or interned, they shall, whenever possible, be held in the same place and accommodated as family units.

6. Persons who are arrested, detained or interned for reasons related to the armed conflict shall enjoy the protection provided by this Article until their final release, repatriation or re-establishment, even after the end of the armed conflict.

7. In order to avoid any doubt concerning the prosecution and trial of persons accused of war crimes or crimes against humanity, the following principles shall apply:

- (a) persons who are accused of such crimes should be submitted for the purpose of prosecution and trial in accordance with the applicable rules of international law; and
- (b) any such persons who do not benefit from more favourable treatment under the Conventions or this Protocol shall be accorded the treatment provided by this Article, whether or not the crimes of which they are accused constitute grave breaches of the Conventions or of this Protocol.

8. No provision of this Article may be construed as limiting or infringing any other more favourable provision granting greater protection, under any applicable rules of international law, to persons covered by paragraph 1.

Chapter II

MEASURES IN FAVOUR OF WOMEN AND CHILDREN

Article 76

Protection of women

1. Women shall be the object of special respect and shall be protected in particular against rape, forced prostitution and any other form of indecent assault.

2. Sprawy kobiet ciężarnych i matek opiekujących się małymi dziećmi, zatrzymanych, uwięzionych lub internowanych, powinny być rozpatrzone w pierwszej kolejności.

3. W możliwie największym stopniu strony konfliktu dołożą starań, by kara śmierci nie była orzekana wobec kobiet ciężarnych lub matek opiekujących się małymi dziećmi za przestępstwo związane z konfliktem zbrojnym. Kara śmierci wobec takich kobiet za takie przestępstwo nie podlega wykonaniu.

Artykuł 77 Ochrona dzieci

1. Dzieci powinny korzystać ze szczególnego poszanowania i być chronione przed wszelkimi postaciami zamachu na obyczajność. Strony konfliktu udzielą im opieki i pomocy, których potrzebują z racji na ich wiek lub z jakiegokolwiek innego powodu.

2. Strony konfliktu poczynią wszelkie praktycznie możliwe kroki, by dzieci poniżej 15 lat nie uczestniczyły bezpośrednio w działaniach zbrojnych; zwłaszcza będą powstrzymywać się od powoływania ich do swych sił zbrojnych. W razie powoływania osób między 15 a 18 rokiem życia, strony będą się starały dać pierwszeństwo starszym.

3. Jeżeli w wypadkach wyjątkowych i wbrew postanowieniom ustępu 2 dzieci, które nie ukończyły 15 lat, uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych i znajdują się w władzy strony przeciwnej, będą nadal korzystać ze szczególnej ochrony przyznanej przez niniejszy artykuł, niezależnie od tego, czy będą jeńcami wojennymi, czy nimi nie będą.

4. W razie zatrzymania, uwięzienia lub internowania z przyczyn związanych z konfliktem zbrojnym, dzieci będą trzymane w pomieszczeniach oddzielnych od zajmowanych przez dorosłych, z wyjątkiem przypadków, gdy rodziny są umieszczone razem, zgodnie z ustępem 5 artykułu 75.

5. Kara śmierci za przestępstwo związane z konfliktem zbrojnym nie podlega wykonaniu wobec osób, które w chwili przestępstwa nie miały 18 lat.

Artykuł 78 Ewakuacja dzieci

1. Żadna strona konfliktu nie powinna ewakuować do obcego kraju dzieci innych niż będące ich obywatelami, chyba że chodzi o czasową ewakuację, która stała się konieczna z poważnych powodów związanych ze zdrowiem lub leczeniem dzieci, albo, z wyłączeniem terytorium okupowanego, z ich bezpieczeństwem. Jeżeli można dotrzeć do rodziców lub opiekunów, ich zgoda na piśmie na taką ewakuację jest konieczna. Jeżeli nie można do nich dotrzeć, ewakuacja może być dokonana jedynie za pisemną zgodą osób, którym przede wszystkim opieka nad dziećmi została powierzona przez prawo lub zwyczaj. Mocarstwo Opiekunów powinno sprawować kontrolę nad każdą ewakuacją tego rodzaju, działając w porozumieniu z zainteresowanymi stronami, to znaczy ze stroną, która przystępuje do ewakuacji, ze stroną, która przyjmuje dzieci, oraz z każdą stroną, której obywatele są ewakuowani. We wszystkich wypadkach wszystkie strony konfliktu przedsięwzmq wszelkie praktycznie możliwe środki ostrożności dla uniknięcia zagrożenia ewakuacji.

2. Pregnant women and mothers having dependent infants who are arrested, detained or interned for reasons related to the armed conflict, shall have their cases considered with the utmost priority.

3. To the maximum extent feasible, the Parties to the conflict shall endeavour to avoid the pronouncement of the death penalty on pregnant women or mothers having dependent infants, for an offence related to the armed conflict. The death penalty for such offences shall not be executed on such women.

Article 77 Protection of children

1. Children shall be the object of special respect and shall be protected against any form of indecent assault. The Parties to the conflict shall provide them with the care and aid they require, whether because of their age or for any other reason.

2. The Parties to the conflict shall take all feasible measures in order that children who have not attained the age of fifteen years do not take a direct part in hostilities and, in particular, they shall refrain from recruiting them into their armed forces. In recruiting among those persons who have attained the age of fifteen years but who have not attained the age of eighteen years, the Parties to the conflict shall endeavour to give priority to those who are oldest.

3. If, in exceptional cases, despite the provisions of paragraph 2, children who have not attained the age of fifteen years take a direct part in hostilities and fall into the power of an adverse Party, they shall continue to benefit from the special protection accorded by this Article, whether or not they are prisoners of war.

4. If arrested, detained or interned for reasons related to the armed conflict, children shall be held in quarters separate from the quarters of adults, except where families are accommodated as family units as provided in Article 75, paragraph 5.

5. The death penalty for an offence related to the armed conflict shall not be executed on persons who had not attained the age of eighteen years at the time the offence was committed.

Article 78 Evacuation of children

1. No Party to the conflict shall arrange for the evacuation of children, other than its own nationals, to a foreign country except for a temporary evacuation where compelling reasons of the health or medical treatment of the children or, except in occupied territory, their safety, so require. Where the parents or legal guardians can be found, their written consent to such evacuation is required. If these persons cannot be found, the written consent to such evacuation of the persons who by law or custom are primarily responsible for the care of the children is required. Any such evacuation shall be supervised by the Protecting Power in agreement with the Parties concerned, namely, the Party arranging for the evacuation, the Party receiving the children and any Parties whose nationals are being evacuated. In each case, all Parties to the conflict shall take all feasible precautions to avoid endangering the evacuation.

2. W razie przystąpienia do ewakuacji stosownie do ustępu 1, każdemu ewakuowanemu dziecku powinna być zapewniona możliwie ciągła nauka, w tym nauka religii i moralności, zgodnie z życzeniami rodziców.

3. Dla ułatwienia dzieciom ewakuowanym powrotu do swej rodziny i do swego kraju, zgodnie z niniejszym artykułem, władze strony dokonującej ewakuacji i w miarę potrzeby władze kraju przyjmującego sporządzą dla każdego dziecka kartę zaopatrzoną w fotografię, którą przekażą do Centralnego Biura Informacji Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Każda karta powinna zawierać, w miarę możliwości, jeżeli nie przyniesie to szkody dziecku, następujące dane:

- (a) nazwisko (nazwiska) dziecka;
- (b) imię (imiona) dziecka;
- (c) płeć dziecka;
- (d) miejsce i datę urodzenia (lub gdy ta data nie jest znana, wiek w przybliżeniu);
- (e) nazwisko i imię ojca;
- (f) nazwisko i imię matki oraz, ewentualnie, jej nazwisko panieńskie;
- (g) nazwiska bliskich krewnych dziecka;
- (h) obywatelstwo dziecka;
- (i) język macierzysty dziecka i inne języki, którymi włada;
- (j) adres rodziny dziecka;
- (k) każdy numer identyfikacyjny nadany dziecku;
- (l) stan zdrowia dziecka;
- (ł) grupę krwi dziecka;
- (m) ewentualne znaki szczególne;
- (n) datę i miejsce, w którym dziecko zostało znalezione,
- (o) datę i miejsce opuszczenia przez dziecko jego kraju;
- (p) ewentualnie religię dziecka;
- (r) aktualny adres dziecka w kraju przyjmującym;
- (s) jeżeli dziecko umrze przed powrotem, datę, miejsce i okoliczności zgonu oraz miejsce pochowania.

Rozdział III

DZIENNIKARZE

Artykuł 79

Poczynania dla ochrony dziennikarzy

1. Dziennikarze, którzy spełniają niebezpieczne misje zawodowe w strefach konfliktu zbrojnego, będą traktowani jak osoby cywilne w rozumieniu ustępu 1 artykułu 50.

2. Będą oni ochraniani jako tacy, stosownie do Konwencji i niniejszego protokołu, pod warunkiem niepodjęcia żadnego działania, które byłoby sprzeczne z ich statusem osób cywilnych, i bez uszczerbku dla prawa korespondentów wojennych akredytowanych przy siłach zbrojnych do korzystania ze statusu przewidzianego w artykule 4 A. 4) Trzeciej Konwencji.

3. Mogą oni otrzymać kartę tożsamości według wzoru zawartego w załączniku II do niniejszego protokołu. Taka karta, wystawiona przez rząd państwa, którego dziennikarz jest obywatelem albo na którego terytorium ulokowana jest redakcja zatrudniająca go, poświadczy jego status dziennikarza.

2. Whenever an evacuation occurs pursuant to paragraph 1, each child's education, including his religious and moral education as his parents desire, shall be provided while he is away with the greatest possible continuity.

3. With a view to facilitating the return to their families and country of children evacuated pursuant to this Article, the authorities of the Party arranging for the evacuation and, as appropriate, the authorities of the receiving country shall establish for each child a card with photographs, which they shall send to the Central Tracing Agency of the International Committee of the Red Cross. Each card shall bear, whenever possible, and whenever it involves no risk of harm to the child, the following information:

- (a) surname(s) of the child;
- (b) the child's first name(s);
- (c) the child's sex;
- (d) the place and date of birth (or, if that date is not known, the approximate age);
- (e) the father's full name;
- (f) the mother's full name and her maiden name;
- (g) the child's next-of-kin;
- (h) the child's nationality;
- (i) the child's native language, and any other languages he speaks;
- (j) the address of the child's family;
- (k) any identification number for the child;
- (l) the child's state of health;
- (m) the child's blood group;
- (n) any distinguishing features;
- (o) the date on which and the place where the child was found;
- (p) the date on which and the place from which the child left the country;
- (q) the child's religion, if any;
- (r) the child's present address in the receiving country;
- (s) should the child die before his return, the date, place and circumstances of death and place of interment.

Chapter III

JOURNALISTS

Article 79

Measures of protection for journalists

1. Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1.

2. They shall be protected as such under the Conventions and this Protocol, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians, and without prejudice to the right of war correspondents accredited to the armed forces to the status provided for in Article 4A (4) of the Third Convention.

3. They may obtain an identity card similar to the model in Annex II of this Protocol. This card, which shall be issued by the government of the State of which the journalist is a national or in whose territory he resides or in which the news medium employing him is located, shall attest to his status as a journalist.

CZĘŚĆ V

WYKONANIE KONWENCJI
I NINIEJSZEGO PROTOKOŁU

DZIAŁ I

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Artykuł 80

Środki wykonania

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu poczynią niezwłocznie niezbędne kroki w celu wypełnienia zobowiązań wynikających z Konwencji i niniejszego protokołu.

2. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu wydadzą zarządzenia i instrukcje w celu zapewnienia przestrzegania Konwencji i niniejszego protokołu i będą nadzorować ich wykonanie.

Artykuł 81

**Działalność Czerwonego Krzyża
i innych organizacji humanitarnych**

1. Strony konfliktu przyznają Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża wszelkie ułatwienia będące w ich mocy dla umożliwienia mu wypełniania humanitarnych zadań wyznaczonych przez Konwencje i niniejszy protokół w celu zapewnienia ochrony i pomocy ofiarom konfliktów. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża może również za zgodą stron konfliktu prowadzić wszelką inną działalność humanitarną na rzecz takich ofiar.

2. Strony konfliktu przyznają swym organizacjom Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężycy, Czerwonego Lwa i Słońca) ułatwienia niezbędne do wykonywania humanitarnej działalności na rzecz ofiar konfliktu, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz do podstawowych zasad Czerwonego Krzyża, ustalonych przez Międzynarodowe Konferencje Czerwonego Krzyża.

3. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny ułatwiać we wszelki możliwy sposób niesienie pomocy przez organizacje Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężycy, Czerwonego Lwa i Słońca) oraz Ligę Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża ofiarom konfliktów, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz do podstawowych zasad Czerwonego Krzyża, ustalonych na Międzynarodowych Konferencjach Czerwonego Krzyża.

4. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu przyznają w miarę możliwości ułatwienia podobne do wymienionych w ustępach 2 i 3 innym organizacjom humanitarnym, o których mowa w Konwencjach i w niniejszym protokole i które będą odpowiednio upoważnione przez zainteresowane strony konfliktu i będą wykonywać swoją działalność stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu.

Artykuł 82

Doradcy prawni w siłach zbrojnych

Wysokie Umawiające się Strony w każdym czasie, a strony konfliktu w okresie konfliktu zbrojnego, zapewnią, by w razie potrzeby byli do dyspozycji doradcy prawni, którzy

PART V

EXECUTION OF THE CONVENTIONS AND OF THIS
PROTOCOL

SECTION I

GENERAL PROVISIONS

Article 80

Measures of execution

1. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall without delay take all necessary measures for the execution of their obligations under the Conventions and this Protocol.

2. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall give orders and instructions to ensure observance of the Conventions and this Protocol, and shall supervise their execution.

Article 81

**Activities of the Red Cross and other humanitarian
organizations**

1. The Parties to the conflict shall grant to the International Committee of the Red Cross all facilities within their power so as to enable it to carry out the humanitarian functions assigned to it by the Conventions and this Protocol in order to ensure protection and assistance to the victims of conflicts; the International Committee of the Red Cross may also carry out any other humanitarian activities in favour of these victims, subject to the consent of the Parties to the conflict concerned.

2. The Parties to the conflict shall grant to their respective Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) organizations the facilities necessary for carrying out their humanitarian activities in favour of the victims of the conflict, in accordance with the provisions of the Conventions and this Protocol and the fundamental principles of the Red Cross as formulated by the International Conferences of the Red Cross.

3. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall facilitate in every possible way the assistance which Red Cross (Red Crescent, Red Lion and Sun) organizations and the League of Red Cross Societies extend to the victims of conflicts in accordance with the provisions of the Conventions and this Protocol and with the fundamental principles of the Red Cross as formulated by the International Conferences of the Red Cross.

4. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall, as far as possible, make facilities similar to those mentioned in paragraphs 2 and 3 available to the other humanitarian organizations referred to in the Conventions and this Protocol which are duly authorized by the respective Parties to the conflict and which perform their humanitarian activities in accordance with the provisions of the Conventions and this Protocol.

Article 82

Legal advisers in armed forces

The High Contracting Parties at all times, and the Parties to the conflict in time of armed conflict, shall ensure that legal advisers are available, when necessary, to advise military

mogliby udzielać porad dowódcom wojskowym na odpowiednim szczeblu odnośnie do stosowania Konwencji i niniejszego protokołu oraz odnośnie do prowadzenia w tym przedmiocie odpowiedniego szkolenia w siłach zbrojnych.

Artykuł 83

Upowszechnianie

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do jak najszerzego upowszechniania w swych krajach, w czasie pokoju i w okresie konfliktu zbrojnego, Konwencji oraz niniejszego protokołu, a zwłaszcza do włączenia ich do programów szkolenia wojskowego i do zachęcania ludności cywilnej do ich studiowania, tak by te dokumenty były znane siłom zbrojnym i ludności cywilnej.

2. Władze wojskowe lub cywilne, które w okresie konfliktu zbrojnego ponoszą odpowiedzialność za stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu, powinny mieć pełną znajomość tekstu tych dokumentów.

Artykuł 84

Przepisy o stosowaniu

Wysokie Umawiające się Strony przekażą sobie jak najszybciej za pośrednictwem depozytariusza lub — stosownie do okoliczności — za pośrednictwem Mocarstw Opiekuńczych urzędowe teksty niniejszego protokołu, a także ustaw i regulaminów, których wydanie uznają za wskazane w celu zapewnienia jego stosowania.

DZIAŁ II

KARANIE NARUSZEŃ KONWENCJI LUB NINIEJSZEGO PROTOKOŁU

Artykuł 85

Karanie naruszeń niniejszego protokołu

1. Postanowienia Konwencji dotyczące karania naruszeń i ciężkich naruszeń, uzupełnione przez niniejszy dział, stosują się do karania naruszeń i ciężkich naruszeń niniejszego protokołu.

2. Czyny określone w Konwencjach jako ciężkie naruszenia stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu, jeżeli popełnione zostały na szkodę osób znajdujących się we władzy strony przeciwnej, chronionych przez artykuły 44, 45 i 73 niniejszego protokołu, albo na szkodę rannych, chorych i rozbitków strony przeciwnej, chronionych przez niniejszy protokół, lub też przeciwko personelowi medycznemu, formacjom medycznym lub środkom transportu medycznego, znajdującym się pod kontrolą strony przeciwnej i chronionym przez niniejszy protokół.

3. Obok ciężkich naruszeń, opisanych w artykule 11, następujące czyny, w razie popełnienia ich z winy umyślnej, z naruszeniem odpowiednich postanowień niniejszego protokołu i jeżeli pociągają za sobą śmierć albo powodują poważne uszkodzenia ciała lub rostrój zdrowia, stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu:

- (a) czynienie ludności cywilnej lub osób cywilnych celem ataku;
- (b) podejmowanie ataku bez rozróżnienia, dotyczącego ludność cywilną lub dobra o charakterze cywilnym, ze świadomością, że taki atak wywoła straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych oraz szkody w dobrach cywilnych, nadmierne w rozumieniu ustępu 2 (a) (iii) artykułu 57;

commanders at the appropriate level on the application of the Conventions and this Protocol and on the appropriate instruction to be given to the armed forces on this subject.

Article 83

Dissemination

1. The High Contracting Parties undertake, in time of peace as in time of armed conflict, to disseminate the Conventions and this Protocol as widely as possible in their respective countries and, in particular, to include the study thereof in their programmes of military instruction and to encourage the study thereof by the civilian population, so that those instruments may become known to the armed forces and to the civilian population.

2. Any military or civilian authorities who, in time of armed conflict, assume responsibilities in respect of the application of the Conventions and this Protocol shall be fully acquainted with the text thereof.

Article 84

Rules of application

The High Contracting Parties shall communicate to one another, as soon as possible, through the depositary and, as appropriate, through the Protecting Powers, their official translations of this Protocol, as well as the laws and regulations which they may adopt to ensure its application.

SECTION II

REPRESSION OF BREACHES OF THE CONVENTIONS AND OF THIS PROTOCOL

Article 85

Repression of breaches of this Protocol

1. The provisions of the Conventions relating to the repression of breaches and grave breaches, supplemented by this Section, shall apply to the repression of breaches and grave breaches of this Protocol.

2. Acts described as grave breaches in the Conventions are grave breaches of this Protocol if committed against persons in the power of an adverse Party protected by Articles 44, 45 and 73 of this Protocol, or against the wounded, sick and shipwrecked of the adverse Party who are protected by this Protocol, or against those medical or religious personnel, medical units or medical transports which are under the control of the adverse Party and are protected by this Protocol.

3. In addition to the grave breaches defined in Article 11, the following acts shall be regarded as grave breaches of this Protocol, when committed wilfully, in violation of the relevant provisions of this Protocol, and causing death or serious injury to body or health:

- (a) making the civilian population or individual civilians the object of attack;
- (b) launching an indiscriminate attack affecting the civilian population or civilian objects in the knowledge that such attack will cause excessive loss of life, injury to civilians or damage to civilian objects, as defined in Article 57, paragraph 2 (a) (iii);

- (c) podejmowanie ataku przeciwko budowłom lub urządzeniom zawierającym siły niebezpieczne ze świadomością, że taki atak spowoduje straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym, nadmierne w rozumieniu ustępu 2 (a) (iii) artykułu 57;
- (d) czynienie celem ataku miejscowości nie bronionych i stref zdemilitaryzowanych;
- (e) czynienie celem ataku osoby, o której wiadomo, że jest niezdolna do walki;
- (f) wiarołomne używanie, z naruszeniem artykułu 37, znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężycy lub czerwonego lwa i słońca albo innych znaków ochronnych uznanych przez Konwencje lub niniejszy protokół.

4. Poza ciężkimi naruszeniami określonymi w ustępach poprzednich i w Konwencjach, następujące czyny uważa się za ciężkie naruszenia protokołu, w razie popełnienia ich z winy umyślnej i z naruszeniem Konwencji lub niniejszego protokołu:

- (a) przeniesienie przez Mocarstwo Okupacyjne części swej ludności cywilnej na terytorium, które okupuje, albo deportacja lub przeniesienie wewnątrz, lub poza terytorium okupowane całości albo części ludności tego terytorium, z naruszeniem artykułu 49 Czwartej Konwencji;
- (b) wszelkie nie usprawiedliwione opóźnienie repatriacji jeńców wojennych lub osób cywilnych;
- (c) praktyka apartheidu oraz inne praktyki nieludzkie i poniżające, oparte na dyskryminacji rasowej i stanowiące znieważanie godności osobistej;
- (d) kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznany, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia, na przykład w ramach uprawnionej organizacji międzynarodowej, powodujących przez to ich zniszczenie na dużą skalę, gdy brak dowodu, że strona przeciwna naruszyła artykuł 53 punkt (b), i gdy te pomniki historyczne, dzieła sztuki i miejsca kultu religijnego nie są położone w bezpośredniej bliskości celów wojskowych;
- (e) pozbawienie osoby chronionej przez Konwencje lub wymienionej w ustępie 2 niniejszego artykułu prawa do należytego i bezstronnego jej osądzenia.

5. Uznaje się, bez uszczerbku dla stosowania Konwencji i niniejszego protokołu, że ciężkie naruszenia tych dokumentów są zbrodniami wojennymi.

Artykuł 86

Zaniechania

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny karać ciężkie naruszenia i poczynić niezbędne kroki w celu zwalczania wszelkich innych naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu, które stanowią zaniechanie sprzeczne z obowiązkiem działania.

2. Okoliczność, że naruszenie Konwencji lub niniejszego protokołu zostało popełnione przez podwładnego, nie zwalnia jego przełożonych od odpowiedzialności karnej lub — odpowiednio — dyscyplinarnej, jeżeli wiedzieli lub byli

- (c) launching an attack against works or installations containing dangerous forces in the knowledge that such attack will cause excessive loss of life, injury to civilians or damage to civilian objects, as defined in Article 57, paragraph 2 (a) (iii);
- (d) making non-defended localities and demilitarized zones the object of attack;
- (e) making a person the object of attack in the knowledge that he is *hors de combat*;
- (f) the perfidious use, in violation of Article 37, of the distinctive emblem of the red cross, red crescent or red lion and sun or of other protective signs recognized by the Conventions or this Protocol.

4. In addition to the grave breaches defined in the preceding paragraphs and in the Conventions, the following shall be regarded as grave breaches of this Protocol, when committed wilfully and in violation of the Conventions or the Protocol:

- (a) the transfer by the Occupying Power of parts of its own civilian population into the territory it occupies, or the deportation or transfer of all or parts of the population of the occupied territory within or outside this territory, in violation of Article 49 of the Fourth Convention;
- (b) unjustifiable delay in the repatriation of prisoners of war or civilians;
- (c) practices of *apartheid* and other inhuman and degrading practices involving outrages upon personal dignity, based on racial discrimination;
- (d) making the clearly recognized historic monuments, works of art or places of worship which constitute the cultural or spiritual heritage of peoples and to which special protection has been given by special arrangement, for example, within the framework of a competent international organization, the object of attack, causing as a result extensive destruction thereof, where there is no evidence of the violation by the adverse Party of Article 53, sub-paragraph (b), and when such historic monuments, works of art and places of worship are not located in the immediate proximity of military objectives;
- (e) depriving a person protected by the Conventions or referred to in paragraph 2 of this Article of the rights of fair and regular trial.

5. Without prejudice to the application of the Conventions and of this Protocol, grave breaches of these instruments shall be regarded as war crimes.

Article 86

Failure to act

1. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall repress grave breaches, and take measures necessary to suppress all other breaches, of the Conventions or of this Protocol which result from a failure to act when under a duty to do so.

2. The fact that a breach of the Conventions or of this Protocol was committed by a subordinate does not absolve his superiors from penal or disciplinary responsibility, as the case may be, if they knew, or had information which should

w posiadaniu wiadomości, które pozwalały im wnioskować w danych okolicznościach, że podwładny popełnia lub popełnił takie naruszenie, i jeżeli nie poczynili wszelkich praktycznie możliwych kroków w celu zapobieżenia takiemu naruszeniu lub ukaraniu za nie.

Artykuł 87

Obowiązki dowódców

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny nałożyć na dowódców wojskowych obowiązek, by zapobiegali popełnianiu naruszeń Konwencji i niniejszego protokołu przez członków sił zbrojnych powierzonych ich dowództwu oraz inne osoby podlegające ich władzy i — w razie potrzeby — aby za nie karali i powiadamiali o nich właściwe władze.

2. W celu zapobieżenia naruszeniom oraz karania za nie Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny wymagać, aby dowódcy wojskowi, stosownie do zakresu swej odpowiedzialności, dołożyli starań, by członkowie sił zbrojnych znajdujący się pod ich dowództwem znali swoje obowiązki wynikające z Konwencji i niniejszego protokołu.

3. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny wymagać od każdego dowódcy, który dowiedział się, że jego podwładni lub inne osoby podlegające jego władzy zamierzają dopuścić się lub dopuścili się naruszenia Konwencji lub niniejszego protokołu, aby poczynił kroki niezbędne dla zapobieżenia takim naruszeniom Konwencji lub niniejszego protokołu i — w miarę potrzeby — spowodował wszczęcie postępowania dyscyplinarnego lub karnego przeciwko sprawcom naruszeń.

Artykuł 88

Wzajemna pomoc w sprawach karnych

1. Wysokie Umawiające się Strony powinny udzielać sobie możliwie najszerzej pomocy prawnej w postępowaniu karnym dotyczącym ciężkich naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu.

2. Uwzględniając prawa i obowiązki ustanowione przez Konwencje oraz przez ustęp 1 artykułu 85 niniejszego protokołu i gdy okoliczności na to pozwolą, Wysokie Umawiające się Strony powinny współdziałać w sprawie ekstradycji. Powinny one należycie rozważyć wnioski państwa, na którego terytorium zostało popełnione zarzucone naruszenie.

3. We wszystkich wypadkach ma zastosowanie prawo wezwanej Wysokiej Umawiającej się Strony. W każdym razie postanowienia poprzednich ustępów nie naruszają obowiązków wynikających z innych dwustronnych lub wielostronnych umów o ekstradycji, które normują w całości lub części dziedzinę wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych.

Artykuł 89

Współpraca

W wypadkach ciężkich naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się współdziałać, wspólnie lub oddzielnie, z Organizacją Narodów Zjednoczonych i stosownie do Karty Narodów Zjednoczonych.

have enabled them to conclude in the circumstances at the time, that he was committing or was going to commit such a breach and if they did not take all feasible measures within their power to prevent or repress the breach.

Article 87

Duty of commanders

1. The High Contracting Parties and the Parties to the conflict shall require military commanders, with respect to members of the armed forces under their command and other persons under their control, to prevent and, where necessary, to suppress and to report to competent authorities breaches of the Conventions and of this Protocol.

2. In order to prevent and suppress breaches, High Contracting Parties and Parties to the conflict shall require that, commensurate with their level of responsibility, commanders ensure that members of the armed forces under their command are aware of their obligations under the Conventions and this Protocol.

3. The High Contracting Parties and Parties to the conflict shall require any commander who is aware that subordinates or other persons under his control are going to commit or have committed a breach of the Conventions or of this Protocol, to initiate such steps as are necessary to prevent such violations of the Conventions or this Protocol, and, where appropriate, to initiate disciplinary or penal action against violators thereof.

Article 88

Mutual assistance in criminal matters

1. The High Contracting Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connexion with criminal proceedings brought in respect of grave breaches of the Conventions or of this Protocol.

2. Subject to the rights and obligations established in the Conventions and in Article 85, paragraph 1, of this Protocol, and when circumstances permit, the High Contracting Parties shall co-operate in the matter of extradition. They shall give due consideration to the request of the State in whose territory the alleged offence has occurred.

3. The law of the High Contracting Party requested shall apply in all cases. The provisions of the preceding paragraphs shall not, however, affect the obligations arising from the provisions of any other treaty of a bilateral or multilateral nature which governs or will govern the whole or part of the subject of mutual assistance in criminal matters.

Article 89

Co-operation

In situations of serious violations of the Conventions or of this Protocol, the High Contracting Parties undertake to act, jointly or individually, in co-operation with the United Nations and in conformity with the United Nations Charter.

Artykuł 90

Article 90

Międzynarodowa Komisja do ustalania faktów

International Fact-Finding Commission

1. (a) Należy utworzyć Międzynarodową Komisję do ustalania faktów (zwaną dalej Komisją), złożoną z piętnastu członków o wysokiej moralności i uznanej bezstronności.
  - (b) Gdy co najmniej dwadzieścia Wysokich Umawiających się Stron zgodzi się na uznanie właściwości Komisji w myśl ustępu 2, a także później w odstępach pięcioletnich, depozytariusz powinien zwołać spotkanie przedstawicieli Wysokich Umawiających się Stron w celu wyboru członków Komisji. Na takim spotkaniu należy wybrać członków Komisji w głosowaniu tajnym z listy osób, dla której sporządzenia każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła zaproponować jedno nazwisko.
  - (c) Członkowie Komisji pełnią swe funkcje we własnym imieniu i sprawują swój mandat aż do wyboru nowych członków na następnym spotkaniu.
  - (d) W czasie wyborów Wysokie Umawiające się Strony dołożą starań, by każdy z kandydatów do Komisji miał wymagane kwalifikacje, i będą czuwać, by w składzie Komisji była zapewniona odpowiednia reprezentacja geograficzna.
  - (e) W razie zwolnienia się jakiegos miejsca, Komisja sama uzupełni swój skład, kierując się postanowieniami poprzednich punktów.
  - (f) Depozytariusz zapewni Komisji odpowiednią obsługę administracyjną, niezbędną dla sprawowania jej funkcji.
  2. (a) Wysokie Umawiające się Strony mogą w chwili podpisania, ratyfikowania lub przystąpienia do protokołu, lub też później w każdym czasie oświadczyć, że uznają wprost i bez szczególnego porozumienia w stosunku do każdej innej Wysokiej Umawiającej się Strony, która podejmie takie samo zobowiązanie, właściwość Komisji do badania zarzutów tej innej Strony, jak to ustanawia niniejszy artykuł.
  - (b) Oświadczenia, o jakich mowa wyżej, powinny być składane depozytariuszowi, który przekaze ich odpisy Wysokim Umawiającym się Stronom.
  - (c) Komisja jest właściwa do:
    - (i) przeprowadzania badań co do każdego faktu, mającego być ciężkim naruszeniem Konwencji i niniejszego protokołu albo innym ciężkim pogwałceniem Konwencji lub niniejszego protokołu;
    - (ii) ułatwiania, przez ofiarowanie swych dobrych usług, powrotu do przestrzegania postanowień Konwencji i niniejszego protokołu.
  - (d) W innych sytuacjach Komisja podejmie badania na żądanie jednej ze stron konfliktu jedynie za zgodą innej lub innych zainteresowanych stron.
  - (e) Z zastrzeżeniem przestrzegania powyższych postanowień niniejszego ustępu, postanowienia artykułów 52 Pierwszej Konwencji, 53 Drugiej Konwencji, 132 Trzeciej Konwencji i 149 Czwartej Konwencji mają nadal zastosowanie do wszelkich zarzuconych pogwałceń tych Konwencji i zostaną rozszerzone na jakiegokolwiek pogwałcenia niniejszego protokołu.
1. (a) An International Fact-Finding Commission (hereinafter referred to as "the Commission") consisting of fifteen members of high moral standing and acknowledged impartiality shall be established.
  - (b) When not less than twenty High Contracting Parties have agreed to accept the competence of the Commission pursuant to paragraph 2, the depositary shall then, and at intervals of five years thereafter, convene a meeting of representatives of those High Contracting Parties for the purpose of electing the members of the Commission. At the meeting, the representatives shall elect the members of the Commission by secret ballot from a list of persons to which each of those High Contracting Parties may nominate one person.
  - (c) The members of the Commission shall serve in their personal capacity and shall hold office until the election of new members at the ensuing meeting.
  - (d) At the election, the High Contracting Parties shall ensure that the persons to be elected to the Commission individually possess the qualifications required and that, in the Commission as a whole, equitable geographical representation is assured.
  - (e) In the case of a casual vacancy, the Commission itself shall fill the vacancy, having due regard to the provisions of the preceding sub-paragraphs.
  - (f) The depositary shall make available to the Commission the necessary administrative facilities for the performance of its functions.
  2. (a) The High Contracting Parties may at the time of signing, ratifying or acceding to the Protocol, or at any other subsequent time, declare that they recognize *ipso facto* and without special agreement, in relation to any other High Contracting Party accepting the same obligation, the competence of the Commission to enquire into allegations by such other Party, as authorized by this Article.
  - (b) The declarations referred to above shall be deposited with the depositary, which shall transmit copies thereof to the High Contracting Parties.
  - (c) The Commission shall be competent to:
    - (i) enquire into any facts alleged to be a grave breach as defined in the Conventions and this Protocol or other serious violation of the Conventions or of this Protocol;
    - (ii) facilitate, through its good offices, the restoration of an attitude of respect for the Conventions and this Protocol.
  - (d) In other situations, the Commission shall institute an enquiry at the request of a Party to the conflict only with the consent of the other Party or Parties concerned.
  - (e) Subject to the foregoing provisions of this paragraph, the provisions of Article 52 of the First Convention, Article 53 of the Second Convention, Article 132 of the Third Convention and Article 149 of the Fourth Convention shall continue to apply to any alleged violation of the Conventions and shall extend to any alleged violation of this Protocol.

3. (a) Jeżeli zainteresowane Strony nie uzgodnią inaczej, wszystkie badania powinna przeprowadzać Izba złożona z siedmiu członków:
- (i) pięciu członków Komisji, którzy nie powinni być obywatelami żadnej ze stron konfliktu, wyznaczy przewodniczący Komisji, uwzględniając należytą reprezentację regionów geograficznych, po zasięgnięciu opinii stron konfliktu;
  - (ii) po jednym członku *ad hoc*, którzy nie powinni być obywatelami żadnej ze stron konfliktu, wyznaczy odpowiednio każda z nich.
- (b) Po otrzymaniu żądania przeprowadzenia badań przewodniczący Komisji ustali odpowiedni termin do utworzenia Izby. Jeżeli jeden lub obaj członkowie *ad hoc* nie zostali wyznaczeni w ustalonym terminie, przewodniczący niezwłocznie dokona niezbędnych mianowań dla uzupełnienia składu Izby.
4. (a) Izba utworzona stosownie do postanowień ustępu 3 powinna dla przeprowadzenia badań wezwać strony konfliktu do udzielenia jej pomocy i przedstawienia dowodów. Będzie też mogła zbierać inne dowody, jakie uzna za potrzebne, i przeprowadzać badania na miejscu.
- (b) Wszystkie dowody zostaną podane do wiadomości zainteresowanym stronom, które będą miały prawo przedstawić Komisji swoje spostrzeżenia.
- (c) Każda zainteresowana strona będzie mieć prawo wypowiedzenia się co do dowodów.
5. (a) Komisja przedstawi zainteresowanym stronom sprawozdanie z wyników badań Izby, wraz z zaleceniami, jakie uzna za wskazane.
- (b) Jeżeli Izba nie zdoła zebrać dowodów dostatecznych dla poczynienia rzeczowych i bezstronnych ustaleń, Komisja powinna podać powody takiej niemożności.
- (c) Komisja nie będzie podawać swych ustaleń do publicznej wiadomości, chyba że wszystkie strony konfliktu zwrócą się o to do niej.
6. Komisja ustali swój wewnętrzny regulamin obejmujący przepisy dotyczące przewodniczenia Komisji i Izbie. Regulamin taki powinien przewidywać, że funkcje przewodniczącego Komisji będą wykonywane w sposób ciągły i że w wypadku prowadzenia badań będą sprawowane przez osobę, która nie jest obywatelem strony konfliktu.
7. Wydatki administracyjne Komisji powinny być pokrywane z wkładów Wysokich Umawiających się Stron, które złożą deklaracje przewidziane w ustępie 2, oraz z wkładów dobrowolnych. Strona lub strony konfliktu, które domagają się przeprowadzenia badań, złożą z góry fundusze niezbędne na pokrycie wydatków Izby; otrzymają one zwrot tych wydatków od strony lub stron, przeciwko którym zostały podniesione zarzuty, w wysokości pięćdziesięciu procent wydatków poniesionych przez Izbę. Jeżeli do Izby zostaną wniesione zarzuty wzajemne, każda strona złoży z góry pięćdziesiąt procent niezbędnego funduszu.
3. (a) Unless otherwise agreed by the Parties concerned, all enquiries shall be undertaken by a Chamber consisting of seven members appointed as follows:
- (i) five members of the Commission, not nationals of any Party to the conflict, appointed by the President of the Commission on the basis of equitable representation of the geographical areas, after consultation with the Parties to the conflict;
  - (ii) two *ad hoc* members, not nationals of any Party to the conflict, one to be appointed by each side.
- (b) Upon receipt of the request for an enquiry, the President of the Commission shall specify an appropriate time-limit for setting up a Chamber. If any *ad hoc* member has not been appointed within the time-limit, the President shall immediately appoint such additional member or members of the Commission as may be necessary to complete the membership of the Chamber.
4. (a) The Chamber set up under paragraph 3 to undertake an enquiry shall invite the Parties to the conflict to assist it and to present evidence. The Chamber may also seek such other evidence as it deems appropriate and may carry out an investigation of the situation *in loco*.
- (b) All evidence shall be fully disclosed to the Parties, which shall have the right to comment on it to the Commission.
- (c) Each Party shall have the right to challenge such evidence.
5. (a) The Commission shall submit to the Parties a report on the findings of fact of the Chamber, with such recommendations as it may deem appropriate.
- (b) If the Chamber is unable to secure sufficient evidence for factual and impartial findings, the Commission shall state the reasons for that inability.
- (c) The Commission shall not report its findings publicly, unless all the Parties to the conflict have requested the Commission to do so.
6. The Commission shall establish its own rules, including rules for the presidency of the Commission and the presidency of the Chamber. Those rules shall ensure that the functions of the President of the Commission are exercised at all times and that, in the case of an enquiry, they are exercised by a person who is not a national of a Party to the conflict.
7. The administrative expenses of the Commission shall be met by contributions from the High Contracting Parties which made declarations under paragraph 2, and by voluntary contributions. The Party or Parties to the conflict requesting an enquiry shall advance the necessary funds for expenses incurred by a Chamber and shall be reimbursed by the Party or Parties against which the allegations are made to the extent of fifty per cent of the costs of the Chamber. Where there are counter-allegations before the Chamber each side shall advance fifty per cent of the necessary funds.

Artykuł 91

Odpowiedzialność

Strona konfliktu, która narusza postanowienia Konwencji lub niniejszego protokołu, jest w uzasadnionych wypadkach zobowiązana do odszkodowania. Jest ona odpowiedzialna za wszystkie czyny popełnione przez osoby należące do jej sił zbrojnych.

Article 91

Responsibility

A Party to the conflict which violates the provisions of the Conventions or of this Protocol shall, if the case demands, be liable to pay compensation. It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces.

CZĘŚĆ VI
POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Artykuł 92

Podpisanie

Niniejszy protokół będzie otwarty stronom Konwencji do podpisania w sześć miesięcy po podpisaniu Aktu Końcowego i pozostanie otwarty przez okres 12 miesięcy.

Artykuł 93

Ratyfikacja

Niniejszy protokół powinien być ratyfikowany możliwie najszybciej. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone Szwajcarskiej Radzie Związkowej, depozytariuszowi Konwencji.

Artykuł 94

Przystąpienie

Niniejszy protokół będzie otwarty do przystąpienia dla każdej strony Konwencji, która go nie podpisała. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone depozytariuszowi.

Artykuł 95

Wejście w życie

1. Niniejszy protokół wejdzie w życie w 6 miesięcy po złożeniu dwóch dokumentów, ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. Dla każdej strony Konwencji, która ratyfikuje protokół lub przystąpi do niego w terminie późniejszym, wejdzie on w życie w 6 miesięcy po złożeniu przez stronę dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł 96

Stosunki umowne po wejściu w życie niniejszego protokołu

1. Jeżeli strony Konwencji są zarazem stronami niniejszego protokołu, Konwencje mają zastosowanie wraz z niniejszym protokołem jako ich uzupełnieniem.

2. Jeżeli jedna ze stron konfliktu nie jest związana protokołem, strony protokołu pozostają mimo to nim związane w swych wzajemnych stosunkach. Są one również związane niniejszym protokołem w stosunku do strony, która nim nie jest związana, jeżeli ona uznaje i stosuje jego postanowienia.

3. Władza reprezentująca lud będący z Wysoką Umawiającą się Stroną w stanie konfliktu zbrojnego o charakterze określonym w ustępie 4 artykułu 1 może zobowiązać się do stosowania Konwencji i niniejszego protokołu w związku z tym konfliktem, kierując jednostronne oświadczenie do depozytariusza. Takie oświadczenie, po otrzymaniu go przez depozytariusza, ma następujące skutki w związku z tym konfliktem:

- (a) Konwencja i niniejszy protokół stają się natychmiast obowiązujące dla tej władzy jako strony konfliktu;
- (b) wymieniona władza korzysta z tych samych praw i ma takie same obowiązki jak Wysoka Umawiająca się Strona Konwencji i niniejszego protokołu oraz

PART VI
FINAL PROVISIONS

Article 92

Signature

This Protocol shall be open for signature by the Parties to the Conventions six months after the signing of the Final Act and will remain open for a period of twelve months.

Article 93

Ratification

This Protocol shall be ratified as soon as possible. The instruments of ratification shall be deposited with the Swiss Federal Council, depositary of the Conventions.

Article 94

Accession

This Protocol shall be open for accession by any Party to the Conventions which has not signed it. The instruments of accession shall be deposited with the depositary.

Article 95

Entry into force

1. This Protocol shall enter into force six months after two instruments of ratification or accession have been deposited.

2. For each Party to the Conventions thereafter ratifying or acceding to this Protocol, it shall enter into force six months after the deposit by such Party of its instrument of ratification or accession.

Article 96

Treaty relations upon entry into force of this Protocol

1. When the Parties to the Conventions are also Parties to this Protocol, the Conventions shall apply as supplemented by this Protocol.

2. When one of the Parties to the conflict is not bound by this Protocol, the Parties to the Protocol shall remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by this Protocol in relation to each of the Parties which are not bound by it, if the latter accepts and applies the provisions thereof.

3. The authority representing a people engaged against a High Contracting Party in an armed conflict of the type referred to in Article 1, paragraph 4, may undertake to apply the Conventions and this Protocol in relation to that conflict by means of a unilateral declaration addressed to the depositary. Such declaration shall, upon its receipt by the depositary, have in relation to that conflict the following effects:

- (a) the Conventions and this Protocol are brought into force for the said authority as a Party to the conflict with immediate effect;
- (b) the said authority assumes the same rights and obligations as those which have been assumed by a High Contracting Party to the Conventions and this Protocol; and

(c) Konwencje i niniejszy protokół wiążą w równym stopniu wszystkie strony konfliktu.

(c) the Conventions and this Protocol are equally binding upon all Parties to the conflict.

Artykuł 97

Poprawki

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona może proponować poprawki do niniejszego protokołu. Tekst każdej proponowanej poprawki powinien być przekazany depozytariuszowi, który zadecyduje, po konsultacji z wszystkimi Wysokimi Umawiającymi się Stronami i z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, czy należy zwołać konferencję w celu rozważenia proponowanej poprawki.

2. Depozytariusz zaprosi na tę konferencję wszystkie Wysokie Umawiające się Strony oraz Strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu.

Artykuł 98

Przegląd załącznika I

1. Nie później niż w cztery lata po wejściu w życie niniejszego protokołu, a następnie w odstępach czasu nie mniejszych niż cztery lata, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zasięgnie opinii Wysokich Umawiających się Stron co do załącznika I do niniejszego protokołu i, jeżeli uzna to za niezbędne, zaproponuje spotkanie ekspertów technicznych w celu przejrzania załącznika I i zaproponowania poprawek, jakie mogą okazać się pożądane. Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od przesłania Wysokim Umawiającym się Stronom propozycji takiego spotkania jedna trzecia z nich nie wyrazi sprzeciwu, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zwoła spotkanie i zaprosi również obserwatorów z właściwych organizacji międzynarodowych. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zwoła również takie spotkanie w każdym czasie, na żądanie jednej trzeciej Wysokich Umawiających się Stron.

2. Depozytariusz zwoła konferencję Wysokich Umawiających się Stron oraz Stron Konwencji w celu rozpatrzenia poprawek zaproponowanych przez spotkanie ekspertów, jeżeli po takim spotkaniu zażąda tego Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jedna trzecia Wysokich Umawiających się Stron.

3. Poprawki do załącznika I mogą na takiej konferencji być przyjęte większością dwóch trzecich głosów Wysokich Umawiających się Stron obecnych i głosujących.

4. Depozytariusz powiadomi o każdej poprawce przyjętej w tym trybie Wysokie Umawiające się Strony Konwencji. Poprawka będzie uważana za przyjętą po upływie jednego roku od takiego powiadomienia, chyba że w ciągu tego okresu nie mniej niż jedna trzecia Wysokich Umawiających się Stron powiadomi depozytariusza o nieprzyjęciu poprawki.

5. Poprawka uznana za przyjętą zgodnie z ustępem 4 wejdzie w życie w trzy miesiące od daty jej przyjęcia w stosunku do wszystkich Wysokich Umawiających się Stron, z wyłączeniem tych, które w myśl tego ustępu złożyły oświadczenie o nieprzyjęciu jej. Strona, która złożyła takie oświadczenie, może je w każdym czasie cofnąć; poprawka wejdzie wtedy w życie w stosunku do tej strony w trzy miesiące po wycofaniu.

Article 97

Amendment

1. Any High Contracting Party may propose amendments to this Protocol. The text of any proposed amendment shall be communicated to the depositary, which shall decide, after consultation with all the High Contracting Parties and the International Committee of the Red Cross, whether a conference should be convened to consider the proposed amendment.

2. The depositary shall invite to that conference all the High Contracting Parties as well as the Parties to the Conventions, whether or not they are signatories of this Protocol.

Article 98

Revision of Annex I

1. Not later than four years after the entry into force of this Protocol and thereafter at intervals of not less than four years, the International Committee of the Red Cross shall consult the High Contracting Parties concerning Annex I to this Protocol and, if it considers it necessary, may propose a meeting of technical experts to review Annex I and to propose such amendments to it as may appear to be desirable. Unless, within six months of the communication of a proposal for such a meeting to the High Contracting Parties, one third of them object, the International Committee of the Red Cross shall convene the meeting, inviting also observers of appropriate international organizations. Such a meeting shall also be convened by the International Committee of the Red Cross at any time at the request of one third of the High Contracting Parties.

2. The depositary shall convene a conference of the High Contracting Parties and the Parties to the Conventions to consider amendments proposed by the meeting of technical experts if, after that meeting, the International Committee of the Red Cross or one third of the High Contracting Parties so request.

3. Amendments to Annex I may be adopted at such a conference by a two-thirds majority of the High Contracting Parties present and voting.

4. The depositary shall communicate any amendment so adopted to the High Contracting Parties and to the Parties to the Conventions. The amendment shall be considered to have been accepted at the end of a period of one year after it has been so communicated, unless within that period a declaration of non-acceptance of the amendment has been communicated to the depositary by not less than one third of the High Contracting Parties.

5. An amendment considered to have been accepted in accordance with paragraph 4 shall enter into force three months after its acceptance for all High Contracting Parties other than those which have made a declaration of non-acceptance in accordance with that paragraph. Any Party making such a declaration may at any time withdraw it and the amendment shall then enter into force for that Party three months thereafter.

6. Depozytariusz powiadomi Wysokie Umawiające się Strony i strony Konwencji o wejściu w życie każdej poprawki, o tym, jakie strony są nią związane, o dacie wejścia jej w życie w stosunku do każdej strony, o oświadczeniach o nieprzyjęciu, złożonych zgodnie z ustępem 4, oraz o wycofaniu takich oświadczeń.

Artykuł 99

Wypowiedzenie

1. W razie wypowiedzenia niniejszego protokołu przez Wysoką Umawiającą się Stronę, wypowiedzenie nabiera mocy po upływie roku od otrzymania dokumentu o wypowiedzeniu. Jeżeli jednak po upływie tego roku strona wypowiadająca znajduje się w jednej z sytuacji, o jakich mowa w artykule 1, wypowiedzenie nie nabierze mocy przed zakończeniem konfliktu zbrojnego lub okupacji, a w żadnym razie przed zakończeniem operacji związanych z ostatecznym uwolnieniem, repatriacją lub ponownym osiedleniem osób chronionych przez Konwencje lub niniejszy protokół.

2. Wypowiedzenie powinno być notyfikowane na piśmie depozytariuszowi, który powiadomi o takiej notyfikacji wszystkie Wysokie Umawiające się Strony.

3. Wypowiedzenie jest skuteczne tylko w stosunku do strony wypowiadającej.

4. Wypowiedzenie notyfikowane stosownie do ustępu 1 nie ma wpływu na zobowiązania już wiążące stronę wypowiadającą w myśl niniejszego protokołu w związku z konfliktem zbrojnym co do jakiegokolwiek czynu dokonanego przed uprawomocnieniem się wypowiedzenia.

Artykuł 100

Notyfikacje

Depozytariusz poinformuje Wysokie Umawiające się Strony, jak też strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu, czy też nie:

- (a) o podpisach złożonych pod niniejszym protokołem i o dokumentach ratyfikacji i przystąpienia, złożonych stosownie do artykułów 93 i 94;
- (b) o dacie wejścia w życie niniejszego protokołu stosownie do artykułu 95;
- (c) o powiadomieniach i oświadczeniach stosownie do artykułów 84, 90 i 97;
- (d) o oświadczeniach otrzymanych stosownie do ustępu 3 artykułu 96, które powinny być przekazane jak najszybciej;
- (e) o wypowiedzeniach notyfikowanych stosownie do artykułu 99.

Artykuł 101

Rejestracja

1. Protokół niniejszy po wejściu w życie powinien być przesłany przez depozytariusza do Sekretariatu Narodów Zjednoczonych w celu zarejestrowania i opublikowania, stosownie do artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

6. The depositary shall notify the High Contracting Parties and the Parties to the Conventions of the entry into force of any amendment, of the Parties bound thereby, of the date of its entry into force in relation to each Party, of declarations of non-acceptance made in accordance with paragraph 4, and of withdrawals of such declarations.

Article 99

Denunciation

1. In case a High Contracting Party should denounce this Protocol, the denunciation shall only take effect one year after receipt of the instrument of denunciation. If, however, on the expiry of that year the denouncing Party is engaged in one of the situations referred to in Article 1, the denunciation shall not take effect before the end of the armed conflict or occupation and not, in any case, before operations connected with the final release, repatriation or re-establishment of the persons protected by the Conventions or this Protocol have been terminated.

2. The denunciation shall be notified in writing to the depositary, which shall transmit it to all the High Contracting Parties.

3. The denunciation shall have effect only in respect of the denouncing Party.

4. Any denunciation under paragraph 1 shall not affect the obligations already incurred, by reason of the armed conflict, under this Protocol by such denouncing Party in respect of any act committed before this denunciation becomes effective.

Article 100

Notifications

The depositary shall inform the High Contracting Parties as well as the Parties to the Conventions, whether or not they are signatories of this Protocol, of:

- (a) signatures affixed to this Protocol and the deposit of instruments of ratification and accession under Articles 93 and 94;
- (b) the date of entry into force of this Protocol under Article 95;
- (c) communications and declarations received under Articles 84, 90 and 97;
- (d) declarations received under Article 96, paragraph 3, which shall be communicated by the quickest methods; and
- (e) denunciations under Article 99.

Article 101

Registration

1. After its entry into force, this Protocol shall be transmitted by the depositary to the Secretariat of the United Nations for registration and publication, in accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations.

2. Depozytariusz powiadomi również Sekretariat Narodów Zjednoczonych o wszystkich ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach, jakie może otrzymać w sprawie niniejszego protokołu.

Artykuł 102

Teksty autentyczne

Oryginał niniejszego protokołu, którego teksty angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne, podlega złożeniu u depozytariusza, który przekaże jego uwierzytelnione odpisy wszystkim stronom Konwencji.

ZAŁĄCZNIK I

REGULAMIN DOTYCZĄCY IDENTYFIKACJI

Rozdział I

KARTY TOŻSAMOŚCI

Artykuł 1

Karta tożsamości dla stałego cywilnego personelu medycznego i duchownego

1. Karta tożsamości dla stałego cywilnego personelu medycznego i duchownego, przewidziana w ustępie 3 artykułu 18 protokołu, powinna:

- (a) nosić znak rozpoznawczy i mieć takie rozmiary, by mogła być noszona w kieszeni;
- (b) być możliwie trwała;
- (c) być wypełniona w języku ojczystym lub urzędowym (ewentualnie także w innych językach);
- (d) zawierać nazwisko posiadacza, jego datę urodzenia (lub gdy nie można jej ustalić, jego wiek w chwili wydania karty) oraz — jeżeli go posiada — numer ewidencyjny;
- (e) stwierdzać, z jakiego tytułu posiadacz jest uprawniony do ochrony przez Konwencje i niniejszy protokół;
- (f) zawierać fotografię posiadacza oraz jego podpis lub odcisk kciuka albo jedno i drugie;
- (g) być zaopatrzona w odcisk pieczęci i podpis uprawnionej władzy;
- (h) stwierdzać datę wystawienia i datę wygaśnięcia ważności karty.

2. Karta tożsamości powinna być jednolita na całym terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony oraz, w miarę możliwości, powinna być tego samego typu dla wszystkich stron konfliktu. Strony konfliktu mogą kierować się wzorem jednojęzycznym przedstawionym na rysunku 1. Z chwilą rozpoczęcia działań zbrojnych przekażą one sobie wzór karty tożsamości, jakiego używają, jeżeli karta ta różni się od wzoru na rysunku 1. Karty tożsamości powinny w miarę możliwości być sporządzone w dwu egzemplarzach, z których jeden zachowuje władza wystawiająca; jest ona zobowiązana do sprawowania kontroli nad kartami, które wystawiła.

3. W żadnym wypadku stały cywilny personel medyczny i duchowny nie może być pozbawiony karty tożsamości. W razie utraty karty, jej posiadacz ma prawo do otrzymania duplikatu.

2. The depositary shall also inform the Secretariat of the United Nations of all ratifications, accessions and denunciations received by it with respect to this Protocol.

Article 102

Authentic texts

The original of this Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the depositary, which shall transmit certified true copies thereof to all the Parties to the Conventions.

ANNEX I

REGULATIONS CONCERNING IDENTIFICATION

Chapter I

IDENTITY CARDS

Article 1

Identity card for permanent civilian medical and religious personnel

1. The identity card for permanent civilian medical and religious personnel referred to in Article 18, paragraph 3, of the Protocol should:

- (a) bear the distinctive emblem and be of such size that it can be carried in the pocket;
- (b) be as durable as practicable;
- (c) be worded in the national or official language (and may in addition be worded in other languages);
- (d) mention the name, the date of birth (or, if that date is not available, the age at the time of issue) and the identity number, if any, of the holder;
- (e) state in what capacity the holder is entitled to the protection of the Conventions and of the Protocol;
- (f) bear the photograph of the holder as well as his signature or his thumbprint, or both;
- (g) bear the stamp and signature of the competent authority;
- (h) state the date of issue and date of expiry of the card.

2. The identity card shall be uniform throughout the territory of each High Contracting Party and, as far as possible, of the same type for all Parties to the conflict. The Parties to the conflict may be guided by the single-language model shown in Figure 1. At the outbreak of hostilities, they shall transmit to each other a specimen of the model they are using, if such model differs from that shown in Figure 1. The identity card shall be made out, if possible in duplicate, one copy being kept by the issuing authority, which should maintain control of the cards which it has issued.

3. In no circumstances may permanent civilian medical and religious personnel be deprived of their identity cards. In the event of the loss of a card, they shall be entitled to obtain a duplicate copy.

Artykuł 2

Article 2

Karta tożsamości dla czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego**Identity card for temporary civilian medical and religious personnel**

1. Karta tożsamości dla czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego powinna, w miarę możliwości, być podobna do karty przewidzianej w artykule 1 niniejszego regulaminu. Strony konfliktu mogą kierować się wzorem przedstawionym na rysunku 1.

1. The identity card for temporary civilian medical and religious personnel should, whenever possible, be similar to that provided for in Article 1 of these Regulations. The Parties to the conflict may be guided by the model shown in Figure 1.

2. Jeżeli okoliczności uniemożliwiają zaopatrzenie czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego w karty tożsamości podobne do opisanych w artykule 1 niniejszego regulaminu, personel ten może otrzymać zaświadczenie podpisane przez uprawnioną władzę, podające, że osoba, której je wydano, jest zatrudniona w charakterze personelu czasowego, i stwierdzające, jeśli to możliwe, czas trwania takiego zatrudnienia oraz prawo posiadacza do noszenia znaku rozpoznawczego. Zaświadczenie powinno stwierdzać nazwisko i datę urodzenia posiadacza (lub gdy nie można jej ustalić — jego wiek w chwili wystawienia zaświadczenia), jego funkcję oraz numer ewidencyjny, jeśli taki posiada. Powinno ono także być zaopatrzone w jego podpis lub odcisk kciuka albo w jedno i drugie.

2. When circumstances preclude the provision to temporary civilian medical and religious personnel of identity cards similar to those described in Article 1 of these Regulations, the said personnel may be provided with a certificate signed by the competent authority certifying that the person to whom it is issued is assigned to duty as temporary personnel and stating, if possible, the duration of such assignment and his right to wear the distinctive emblem. The certificate should mention the holder's name and date of birth (or if that date is not available, his age at the time when the certificate was issued), his function and identity number, if any. It shall bear his signature or his thumbprint, or both.

Rysunek 1. Wzór karty tożsamości
(rozmiary: 74 mm × 105 mm)

Fig. 1: Model of identity card
(format: 74 mm × 105 mm)

Strona pierwsza

	(miejsce na nazwę kraju i władzy wystawiającej kartę)	
KARTA TOŻSAMOŚCI		
dla	stałego	cywilnego personelu
	tymczasowego	medycznego duchownego
Nazwisko		
Data urodzenia (lub wiek)		
Numer ewidencyjny (jeśli posiada)		
Posiadacz niniejszej karty jest chroniony przez Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. i przez Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych kon- fliktów zbrojnych (Protokół I) jako		
.....		
Data wystawienia	Numer karty	
Podpis władzy wystawiającej kartę		
Data wygaśnięcia ważności		
.....		

Front

	(space reserved for the name of the country and authority issuing this card)	
IDENTITY CARD		
for	permanent	medical
	temporary	civilian
		religious
	personnel	
Name		
Date of birth (or age)		
Identity No. (if any)		
The holder of this card is protected by the Geneva Conventions of 12 August 1949 and by the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) in his capacity as		
.....		
Date of issue		
No. of card		
Signature of issuing authority		
Date of expiry		
.....		

Strona odwrotna

Wzrost	Oczy	Włosy .....
Inne wyróżniające znamiona lub informacje		
.....		
Posiadanie broni		
Fotografia posiadacza		
Pieczęć	Podpis lub odcisk kciuka posiadacza albo jedno i drugie	

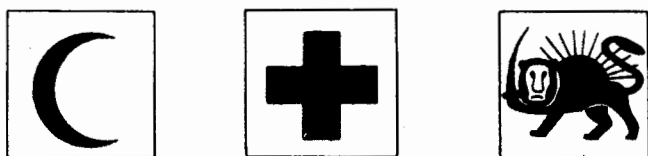
Reverse side

Height	Eyes	Hair .....
Other distinguishing marks or information:		
.....		
Photo of holder		
Stamp	Signature of holder or thumbprint or both	

Rozdział II
ZNAK ROZPOZNAWCZY
Artykuł 3
Kształt i znamiona

1. Znak rozpoznawczy (czerwony na białym tle) powinien być tak duży, jak wymagają tego okoliczności. Co do kształtu krzyża, półksiężyca lub lwa i słońca Wysokie Umawiające się Strony mogą kierować się wzorami przedstawionymi na rysunku 2.

2. W nocy lub gdy widoczność jest ograniczona, znak rozpoznawczy może być świetlny lub oświetlony, może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

Rysunek 2. Znaki rozpoznawcze stowarzyszeń pomocy (w kolorze czerwonym na białym tle)

Artykuł 4
Zastosowanie

1. Znak rozpoznawczy powinien w miarę możliwości być umieszczony na flagach lub na powierzchni płaskiej, widocznych ze wszystkich kierunków i jak największej odległości.

2. Jeżeli właściwa władza nie zarządzi inaczej, personel medyczny i duchowny wypełniający swe obowiązki na polu walki powinien w miarę możliwości być wyposażony w nakrycia głowy i odzież, zaopatrzone w znak rozpoznawczy.

Chapter II
THE DISTINCTIVE EMBLEM
Article 3
Shape and nature

1. The distinctive emblem (red on a white ground) shall be as large as appropriate under the circumstances. For the shapes of the cross, the crescent or the lion and sun, the High Contracting Parties may be guided by the models shown in Figure 2.

2. At night or when visibility is reduced, the distinctive emblem may be lighted or illuminated; it may also be made of materials rendering it recognizable by technical means of detection.

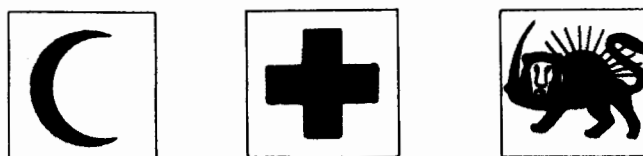

Fig. 2: Distinctive emblems in red on a white ground

Article 4
Use

1. The distinctive emblem shall, whenever possible, be displayed on a flat surface or on flags visible from as many directions and from as far away as possible.

2. Subject to the instructions of the competent authority, medical and religious personnel carrying out their duties in the battle area shall, as far as possible, wear headgear and clothing bearing the distinctive emblem.

Rozdział III

SYGNAŁY ROZPOZNAWCZE

Artykuł 5

Zastosowanie nieobowiązkowe

1. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 6 niniejszego regulaminu sygnały ustanowione w niniejszym rozdziale do wyłącznego użytku medycznych formacji i środków transportu nie powinny być używane do żadnych innych celów. Zastosowanie wszystkich sygnałów, o których mowa w niniejszym rozdziale, nie jest obowiązkowe.

2. Statki powietrzne, czasowo przeznaczone do celów medycznych, które z braku czasu lub ze względu na swoje cechy nie mogą być oznaczone znakiem rozpoznawczym, mogą używać sygnałów rozpoznawczych ustanowionych w niniejszym rozdziale. Jednak najskuteczniejszym sposobem oznaczania i rozpoznawania powietrznego statku sanitarnego jest zastosowanie sygnału wzrokowego bądź znaku rozpoznawczego, bądź sygnału świetlnego określonego w artykule 6, bądź obu, uzupełnionych innymi sygnałami, o których mowa w artykułach 7 i 8 niniejszego regulaminu.

Artykuł 6

Sygnał świetlny

1. Ustanawia się sygnał świetlny w postaci niebieskiego światła błyskowego do użytku powietrznych statków sanitarnych w celu zasygnalizowania ich tożsamości. Żaden inny statek powietrzny nie powinien używać tego sygnału. Zaleconą barwę niebieską otrzymuje się stosując współrzędne trójkromatyczne:

granica zieleni	$y = 0,065 + 0,805y$
granica bieli	$y = 0,400 - x$
granica purpury	$x = 0,133 + 0,600y$

Zalecona jest częstotliwość błysków światła niebieskiego — 60 do 100 błysków na minutę.

2. Sanitarne statki powietrzne powinny być wyposażone w takie światła, by sygnał był widoczny z możliwie wielu kierunków.

3. W razie braku specjalnego porozumienia między stronami konfliktu, które by zastrzegło stosowanie niebieskich światel błyskowych wyłącznie do identyfikacji sanitarnych pojazdów, statków i łodzi, używanie takich sygnałów przez inne pojazdy i statki nie jest zabronione.

Artykuł 7

Sygnał radiowy

1. Sygnał radiowy składa się z przekazu radiotelefonicznego lub radiotelegraficznego, poprzedzonego odrębnym sygnałem pierwszeństwa, który określi i zatwierdzi Światowa Administracyjna Konferencja Radiokomunikacyjna Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej. Sygnał ten powinien być przekazany trzykrotnie przed sygnałem wywoławczym danego powietrznego transportu sanitarnego. Przekaz powinien być nadany w języku angielskim, z odpowiednimi przerwami na jednej lub kilku częstotliwościach, określonych zgodnie z ustępem 3. Sygnał pierwszeństwa jest zastrzeżony do wyłącznego użytku medycznych formacji i środków transportu.

Chapter III

DISTINCTIVE SIGNALS

Article 5

Optional Use

1. Subject to the provisions of Article 6 of these Regulations, the signals specified in this Chapter for exclusive use by medical units and transports shall not be used for any other purpose. The use of all signals referred to in this Chapter is optional.

2. Temporary medical aircraft which cannot, either for lack of time or because of their characteristics, be marked with the distinctive emblem, may use the distinctive signals authorized in this Chapter. The best method of effective identification and recognition of medical aircraft is, however, the use of a visual signal, either the distinctive emblem or the light signal specified in Article 6, or both, supplemented by the other signals referred to in Articles 7 and 8 of these Regulations.

Article 6

Light signal

1. The light signal, consisting of a flashing blue light, is established for the use of medical aircraft to signal their identity. No other aircraft shall use this signal. The recommended blue colour is obtained by using, as trichromatic co-ordinates:

green boundary	$y = 0.065 + 0.805x$
white boundary	$y = 0.400 - x$
purple boundary	$x = 0.133 + 0.600y$

The recommended flashing rate of the blue light is between sixty and one hundred flashes per minute.

2. Medical aircraft should be equipped with such lights as may be necessary to make the light signal visible in as many directions as possible.

3. In the absence of a special agreement between the Parties to the conflict reserving the use of flashing blue lights for the identification of medical vehicles and ships and craft, the use of such signals for other vehicles or ships is not prohibited.

Article 7

Radio signal

1. The radio signal shall consist of a radiotelephonic or radiotelegraphic message preceded by a distinctive priority signal to be designated and approved by a World Administrative Radio Conference of the International Telecommunication Union. It shall be transmitted three times before the call sign of the medical transport involved. This message shall be transmitted in English at appropriate intervals on a frequency or frequencies specified pursuant to paragraph 3. The use of the priority signal shall be restricted exclusively to medical units and transports.

2. Przekaz radiowy, poprzedzony odrębnym sygnałem pierwszeństwa, o którym mowa w ustępie 1, powinien zawierać następujące dane:

- (a) sygnał wywoławczy środka transportu medycznego;
- (b) pozycję środka transportu medycznego;
- (c) liczbę i typ środków transportu medycznego;
- (d) obraną trasę;
- (e) odpowiednio przewidywany czas trwania podróży, jej rozpoczęcia i zakończenia;
- (f) wszelkie inne informacje, jak wysokość lotu, obserwowane częstotliwości radiowe, języki, a także mody i kody systemów radarów wtórnego nadzorowania.

3. W celu ułatwienia łączności, o której mowa w ustępach 1 i 2, jak też w artykułach 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 protokołu, Wysokie Umawiające się Strony, strony lub strona konfliktu, działające w porozumieniu lub samodzielnie, mogą określić, zgodnie z Tabelą przydziału częstotliwości w Regulaminie radiokomunikacyjnym stanowiącym załącznik do Międzynarodowej konwencji telekomunikacyjnej, oraz ogłosić wybrane krajowe częstotliwości, jakie przeznaczają do takiej łączności. Częstotliwości te powinny być podane Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej, zgodnie z procedurą zatwierdzoną przez Światową Administracyjną Konferencję Radiokomunikacyjną.

Artykuł 8

Identyfikacja za pomocą środków elektronicznych

1. System radaru wtórnego nadzorowania (SSR), określony w załączniku 10 do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r., dotyczącej międzynarodowego lotnictwa cywilnego, z późniejszymi zmianami, może być używany do identyfikacji i śledzenia lotu powietrznego statku sanitarnego. Wysokie Umawiające się Strony, strony lub strona konfliktu, działające w porozumieniu lub oddzielnie, określają mod i kod SSR, które mają być zastrzeżone do wyłącznego użytku powietrznych statków sanitarnych, stosownie do procedury zaleconej przez Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego.

2. Strony konfliktu mogą w drodze odrębnej umowy ustanowić na swój użytek podobny system elektroniczny w celu identyfikacji sanitarnych pojazdów, statków i łodzi.

Rozdział IV

ŁĄCZNOŚĆ

Artykuł 9

Łączność radiowa

Sygnał pierwszeństwa przewidziany w artykule 7 niniejszego regulaminu może poprzedzić odpowiednią łączność radiową medycznych formacji i środków transportu dla postępowania stosowanego w myśl artykułów 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 protokołu.

2. The radio message preceded by the distinctive priority signal mentioned in paragraph 1 shall convey the following data:

- (a) call sing of the medical transport;
- (b) position of the medical transport;
- (c) number and type of medical transports;
- (d) intended route;
- (e) estimated time *en route* and of departure and arrival, as appropriate;
- (f) any other information such as flight altitude, radio frequencies guarded, languages and secondary surveillance radar modes and codes.

3. In order to facilitate the communications referred to in paragraphs 1 and 2, as well as the communications referred to in Articles 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 and 31 of the Protocol, the High Contracting Parties, the Parties to a conflict, or one of the Parties to a conflict, acting in agreement or alone, may designate, in accordance with the Table of Frequency Allocations in the Radio Regulations annexed to the International Telecommunication Convention, and publish selected national frequencies to be used by them for such communications. These frequencies shall be notified to the International Telecommunication Union in accordance with procedures to be approved by a World Administrative Radio Conference.

Article 8

Electronic identification

1. The Secondary Surveillance Radar (SSR) system, as specified in Annex 10 to the Chicago Convention on International Civil Aviation of 7 December 1944, as amended from time to time, may be used to identify and to follow the course of medical aircraft. The SSR mode and code to be reserved for the exclusive use of medical aircraft shall be established by the High Contracting Parties, the Parties to a conflict, or one of the Parties to a conflict, acting in agreement or alone, in accordance with procedures to be recommended by the International Civil Aviation Organization.

2. Parties to a conflict may, by special agreement between them, establish for their use a similar electronic system for the identification of medical vehicles, and medical ships and craft.

Chapter IV

COMMUNICATIONS

Article 9

Radiocommunications

The priority signal provided for in Article 7 of these Regulations may precede appropriate radiocommunications by medical units and transports in the application of the procedures carried out under Articles 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 and 31 of the Protocol.

Artykuł 10

Używanie kodów międzynarodowych

Medyczne formacje i środki transportu mogą też używać kodów i sygnałów ustanowionych przez Międzynarodową Unię Telekomunikacyjną, Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego i Międzypaństwową Morską Organizację Doradczą. Te kody i sygnały powinny być używane zgodnie z zasadami, praktyką i trybem postępowania ustalonymi przez te organizacje.

Artykuł 11

Inne środki łączności

Gdy dwustronna łączność radiowa nie jest możliwa, mogą być używane sygnały przewidziane w Międzynarodowym Zbiorze Sygnałów ustalonym przez Międzypaństwową Morską Organizację Doradczą lub w odnośnym załączniku do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r. o międzynarodowym lotnictwie Cywilnym, z późniejszymi zmianami.

Artykuł 12

Plany lotów

Porozumienia i powiadomienia dotyczące planów lotów, przewidziane w artykule 29 protokołu, powinny w miarę możliwości być formułowane zgodnie z trybem postępowania ustalonym przez Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego.

Artykuł 13

Sygnały i tryb postępowania w związku z przechwytem sanitarnego statku powietrznego

W razie użycia przechwytyjącego statku powietrznego do sprawdzenia tożsamości sanitarnego statku powietrznego w locie lub do skłonienia go do lądowania, stosownie do artykułów 30 i 31 protokołu, statek powietrzny przechwytyjący i sanitarny statek powietrzny powinny stosować ustaloną procedurę przechwytywania wizualną i radiową, określoną w załączniku 2 do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r. o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, z późniejszymi zmianami.

Rozdział V

OBRONA CYWILNA

Artykuł 14

Karta tożsamości

1. Do przewidzianej w ustępie 3 artykułu 66 karty tożsamości personelu obrony cywilnej odnoszą się odpowiednio przepisy artykułu 1 niniejszego regulaminu.

2. Karta tożsamości personelu obrony cywilnej może odpowiadać wzorowi przedstawionemu na rysunku 3.

3. Jeżeli personel obrony cywilnej ma prawo noszenia lekkiej broni osobistej, karty tożsamości powinny zawierać odpowiedni wpis.

Article 10

Use of international codes

Medical units and transports may also use the codes and signals laid down by the International Telecommunication Union, the International Civil Aviation Organization and the Inter-Governmental Maritime Consultative Organization. These codes and signals shall be used in accordance with the standards, practices and procedures established by these Organizations.

Article 11

Other means of communication

When two-way radiocommunication is not possible, the signals provided for in the International Code of Signals adopted by the Inter-Governmental Maritime Consultative Organization or in the appropriate Annex to the Chicago Convention on International Civil Aviation of 7 December 1944, as amended from time to time, may be used.

Article 12

Flight plans

The agreements and notifications relating to flight plans provided for in Article 29 of the Protocol shall as far as possible be formulated in accordance with procedures laid down by the International Civil Aviation Organization.

Article 13

Signals and procedures for the interception of medical aircraft

If an intercepting aircraft is used to verify the identity of a medical aircraft in flight or to require it to land in accordance with Articles 30 and 31 of the Protocol, the standard visual and radio interception procedures prescribed by Annex 2 to the Chicago Convention on International Civil Aviation of 7 December 1944, as amended from time to time, should be used by the intercepting and the medical aircraft.

Chapter V

CIVIL DEFENCE

Article 14

Identity card

1. The identity card of the civil defence personnel provided for in Article 66, paragraph 3, of the Protocol is governed by the relevant provisions of Article 1 of these Regulations.

2. The identity card for civil defence personnel may follow the model shown in Figure 3.

3. If civil defence personnel are permitted to carry light individual weapons, an entry to that effect should be made on the card mentioned.

Rysunek 3. Wzór karty tożsamości dla personelu obrony cywilnej (rozmiary: 74 mm × 105 mm)

Strona pierwsza

(miejsce na nazwę kraju i władzy wystawiającej kartę)

KARTA TOŻSAMOŚCI
dla personelu obrony cywilnej

Nazwisko .....

Data urodzenia (lub wiek) .....

Numer ewidencyjny (jeśli posiada) .....

Posiadacz niniejszej karty jest chroniony przez Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. i przez Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I) jako .....

Data wystawienia ..... Numer karty .....

Podpis władzy wystawiającej kartę

Data wygaśnięcia ważności .....

Fig. 3. Model of identity card for civil defence personnel (format: 74 mm × 105 mm)

Front

(space reserved for the name of the country and authority issuing this card)

IDENTITY CARD
for civil defence personnel

Name .....

Date of birth (or age) .....

Identity No. (if any) .....

The holder of this card is protected by the Geneva Conventions of 12 August 1949 and by the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) in his capacity as .....

Date of issue ..... No. of card .....

Signature of issuing authority

Date of expiry .....

Strona odwrotna

Wzrost	Oczy	Włosy .....
Inne wyróżniające znamiona lub informacje		
Posiadanie broni		
Fotografia posiadacza		
Pieczęć	Podpis lub odcisk kciuka posiadacza albo jedno i drugie	

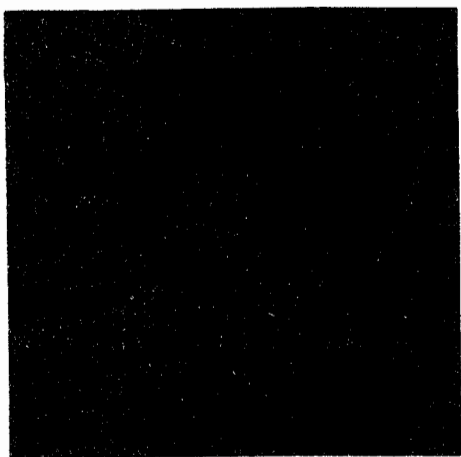
Reverse side

Height	Eyes	Hair .....
Other distinguishing marks or information:		
Photo of holder		
Stamp	Signature of holder or thumbprint or both	

Artykuł 15

Międzynarodowy znak rozpoznawczy

1. Międzynarodowym znakiem rozpoznawczym obrony cywilnej, przewidzianym w ustępie 4 artykułu 66 protokołu jest niebieski trójkąt równoboczny na pomarańczowym tle. Wzór znaku przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej
(niebieski trójkąt na pomarańczowym tle)

2. Zaleca się, aby:

- tło trójkąta stanowiły flaga, opaska lub odzież w kolorze pomarańczowym, jeżeli niebieski trójkąt umieszczony jest na fladze, opasce naramiennej lub na plecach;
- jeden z kątów trójkąta był skierowany pionowo ku górze;
- żaden z rogów trójkąta nie dotykał skraju pomarańczowego tła.

3. Międzynarodowy znak rozpoznawczy powinien być tak duży, jak wymagają tego okoliczności. Jeżeli to jest możliwe, powinien on być umieszczony na płaskich powierzchniach lub na flagach widocznych ze wszystkich kierunków i z jak najdalszej odległości. Personel obrony cywilnej, jeśli uprawniona władza nie zarządzi inaczej, powinien w miarę możliwości być wyposażony w nakrycie głowy i odzież, zaopatrzone w międzynarodowy znak rozpoznawczy. W nocy lub gdy widoczność jest zmniejszona, znak może być świetlny lub oświetlony; może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

Rozdział VI

**BUDOWLE I URZĄDZENIA
ZAWIERAJĄCE NIEBEZPIECZNE SIŁY**

Artykuł 16

Międzynarodowy znak specjalny

1. Międzynarodowy znak specjalny dla budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły, o którym mowa

Article 15

International distinctive sign

1. The international distinctive sign of civil defence provided for in Article 66, paragraph 4, of the Protocol is an equilateral blue triangle on an orange ground. A model is shown in Figure 4:

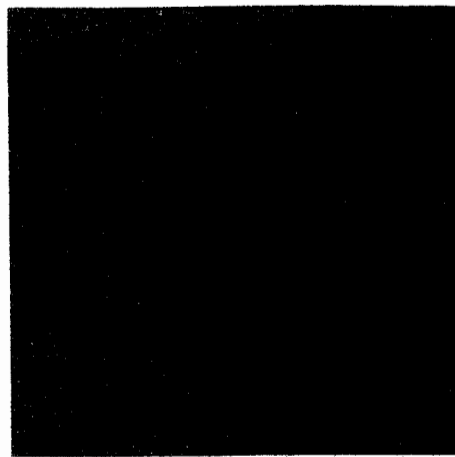

Fig. 4: Blue triangle on an orange ground

2. It is recommended that

- if the blue triangle is on a flag or armband or tabard, the ground to the triangle be the orange flag, armband or tabard;
- one of the angles of the triangle be pointed vertically upwards;
- no angle of the triangle touch the edge of the orange ground.

3. The international distinctive sign shall be as large as appropriate under the circumstances. The distinctive sign shall, whenever possible, be displayed on flat surfaces or on flags visible from as many directions and from as far away as possible. Subject to the instructions of the competent authority, civil defence personnel shall, as far as possible, wear headgear and clothing bearing the international distinctive sign. At night or when visibility is reduced, the sign may be lighted or illuminated; it may also be made of materials rendering it recognizable by technical means of detection.

Chapter VI

**WORKS AND INSTALLATIONS
CONTAINING DANGEROUS FORCES**

Article 16

International special sign

1. The international special sign for works and installations containing dangerous forces, as provided for in Article

w ustępie 7 artykułu 56 protokołu, składa się z trzech jasnopomarańczowych kół o jednakowych wymiarach, umieszczonych na jednej osi; odległość między kołami równa jest ich promieniowi, jak to przedstawia rysunek 5.

2. Znak powinien być tak duży, jak tego wymagają okoliczności. W razie umieszczenia go na dużej powierzchni, powinien on być powtarzany tak często, jak tego wymagają okoliczności. W miarę możliwości powinien on być umieszczony na flagach lub powierzchniach płaskich w taki sposób, aby był widoczny ze wszystkich kierunków i z jak najdalszej odległości.

3. Odległość między zewnętrznymi granicami a skrajem flagi powinna być równa promieniowi koła. Flaga powinna być czworokątna i mieć białe tło.

4. W nocy lub gdy widoczność jest zmniejszona, znak może być świetlny lub oświetlony. Może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

56, paragraph 7, of the Protocol, shall be a group of three bright orange circles of equal size, placed on the same axis, the distance between each circle being one radius, in accordance with Figure 5 illustrated below.

2. The sign shall be as large as appropriate under the circumstances. When displayed over an extended surface it may be repeated as often as appropriate under the circumstances. It shall, whenever possible, be displayed on flat surfaces or on flags so as to be visible from as many directions and from as far away as possible.

3. On a flag, the distance between the outer limits of the sign and the adjacent sides of the flag shall be one radius of a circle. The flag shall be rectangular and shall have a white ground.

4. At night or when visibility is reduced, the sign may be lighted or illuminated. It may also be made of materials rendering it recognizable by technical means of detection.

Rysunek 5. Międzynarodowy znak specjalny dla budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły (trzy koła w kolorze jasnopomarańczowym)

Fig. 5: International special sign for works and installations containing dangerous forces

ZAŁĄCZNIK II

Wzór karty identyfikacyjnej dla dziennikarzy

Awers

<p>UWAGA</p> <p>Niniejsza karta identyfikacyjna jest wydawana dziennikarzom udającym się w niebezpieczne misje zawodowe na obszary objęte konfliktem zbrojnym. Posiadaczowi karty przysługuje takie traktowanie, jak wobec osoby cywilnej, stosownie do Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., oraz do ich Protokołu dodatkowego I. Posiadacz karty zobowiązany jest do noszenia jej przy sobie o każdej porze. Jeżeli posiadacz zostanie zatrzymany, powinien ją natychmiast okazać władzom zatrzymującym w celu ułatwienia ustalenia jego tożsamości.</p>	<p>(Nazwa państwa wystawiającego kartę)</p> <p>KARTA IDENTYFIKACYJNA DLA DZIENNIKARZY UDAJĄCYCH SIĘ W NIEBEZPIECZNE MISJE ZAWODOWE</p>
--	---

Rewers

<p>Wydana przez (właściwe władze) .....</p> <p>Miejsce na zdjęcie</p> <p style="text-align: right;">Miejscowość .....</p> <p style="text-align: right;">Data .....</p> <p style="text-align: right;">..... Pieczęć urzędowa</p> <p style="text-align: right;">..... Podpis posiadacza</p> <p>Nazwisko .....</p> <p>Imię .....</p> <p>Miejsce i data urodzenia .....</p> <p>Korespondent .....</p> <p>Zajmowane stanowisko .....</p> <p>Ważna do .....</p>	<p>Wzrost ..... Oczy .....</p> <p>Waga ..... Włosy .....</p> <p>Grupa ..... Czynniki</p> <p>krwi ..... Rh .....</p> <p>Wyznawana wiara (fakultatywnie) .....</p> <p>Odciski palców (fakultatywnie) .....</p> <p>(Lewy palec wskazujący) (Prawy palec wskazujący)</p> <p>Znaki szczególne: .....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
---	---

ANNEX II

Identity card for journalists on dangerous professional missions

Front

<p style="text-align: center;">NOTICE</p> <p>This identity card is issued to journalists on dangerous professional missions in areas of armed conflicts. The holder is entitled to be treated as a civilian under the Geneva Conventions of 12 August 1949, and their Additional Protocol I. The card must be carried at all times by the bearer. If he is detained, he shall at once hand it to the Detaining Authorities, to assist in his identification.</p> <p style="text-align: center;">ملحوظة</p> <p>تصرف هذه البطاقة للصحفيين الكثرين بمهمات مهنية خطيرة في مناطق المنازعات المسلحة ويحق لمصاحبها أن يعامل معاملة الشخص المدني وفقاً لاتفاقيات جنيف المؤرخة ١٢ آب / أغسطس ١٩٤٩ ولحقها (بروتوكولها) الاضافي الأول . ويجب أن يحتفظ صاحب البطاقة بها دوماً وإذا اعتقل يجب أن يسلمها فوراً الى سلطة الاعتقال لتساعد على تحديد هويته .</p> <p style="text-align: center;">NOTA</p> <p>La presente tarjeta de identidad se expide a los periodistas en misión profesional peligrosa en zonas de conflictos armados. Su titular tiene derecho a ser tratado como persona civil conforme a los Convenios de Ginebra del 12 de agosto de 1949 y su Protocolo adicional I. El titular debe llevar la tarjeta consigo, en todo momento. En caso de ser detenido, la entregará inmediatamente a las autoridades que lo detengan a fin de facilitar su identificación.</p> <p style="text-align: center;">AVIS</p> <p>La présente carte d'identité est délivrée aux journalistes en mission professionnelle périlleuse dans des zones de conflit armé. Le porteur a le droit d'être traité comme une personne civile au termes des Conventions de Genève du 12 août 1949, et de leur Protocole additionnel I. La carte doit être portée en tout temps par son titulaire. Si celui-ci est arrêté, il la remettra immédiatement aux autorités qui le retiennent afin qu'elles puissent l'identifier.</p> <p style="text-align: center;">ПРИМЕЧАНИЕ</p> <p>Настоящее удостоверение выдается журналистам, находящимся в опасных профессиональных командировках в районах вооруженного конфликта. Его обладатель имеет право на обращение с ним как с гражданским лицом в соответствии с Женевскими Конвенциями от 12 августа 1949 г. и Дополнительным Протоколом I к ним. Владелец настоящего удостоверения должен постоянно иметь его при себе. В случае задержания он немедленно вручает его властям для содействия установлению его личности.</p>	<p>(Name of country issuing this card) (اسم القطر الصادر لهذه البطاقة) (Nombre del país que expide esta tarjeta) (Nom du pays qui a délivré cette carte)</p> <p style="text-align: center;">IDENTITY CARD FOR JOURNALISTS ON DANGEROUS PROFESSIONAL MISSIONS</p> <p style="text-align: center;">بطاقة الهوية الخاصة بالصحفيين الكثرين بمهمات مهنية خطيرة</p> <p style="text-align: center;">TARJETA DE IDENTIDAD DE PERIODISTA EN MISION PELIGROSA</p> <p style="text-align: center;">CARTE D'IDENTITE DE JOURNALISTE EN MISSION PERILLEUSE</p> <p style="text-align: center;">УДОСТОВЕРЕНИЕ ЖУРНАЛИСТА, НАХОДЯЩЕГОСЯ В ОПАСНОЙ КОМАНДИРОВКЕ</p>
---	--

Rewers

<p>Issued by (competent authority) صدرت من (السلطة المختصة) Expédida por (autoridad competente) Délivrée par (autorité compétente) ..... Выдано (компетентными властями)</p> <table border="0"> <tr> <td>Photograph of bearer صورة صاحب البطاقة Fotografía del titular Photographie du porteur Фотография предвдателя ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) <td>Place المكان Lugar Lieu ..... Mесто ..... Fecha التاريخ Date Date ..... Date Date ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) </td></td></tr></table> <p>(Sello oficial) (Timbre de l'autorité délivrant la carte) (Официальная печать) (Signature of bearer) (توقيع صاحب البطاقة) (Firma del titular) (Signature du porteur) (Подпись владельца)</p> <p>Name اسم الشهرة Apellidos Nom ..... Фамилия First name ..... الاسم Nombre Prénoms ..... Имя, Отчество Place & date of birth مكان وتاريخ الميلاد Lugar y fecha de nacimiento Lieu & date de naissance ..... Дата и место рождения Correspondent of ..... مراسل Corresponsal de Correspondant de ..... Корреспондент Specific occupation المهنة المحددة Categoría profesional Catégorie professionnelle ..... Под занятый Valid for ..... يشتمل المصطلح Válido por Durée de validité ..... действительно</p>	Photograph of bearer صورة صاحب البطاقة Fotografía del titular Photographie du porteur Фотография предвдателя ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) <td>Place المكان Lugar Lieu ..... Mесто ..... Fecha التاريخ Date Date ..... Date Date ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) </td>	Place المكان Lugar Lieu ..... Mесто ..... Fecha التاريخ Date Date ..... Date Date ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي)	<p>Height الطول Estatura Taille ..... Рост Weight الوزن Peso Poids ..... Вес Blood type نوعية الدم Grupo sanguíneo Groupe sanguin ..... Группа крови Religion (optional) (اختياري) الديانة Religion (optativo) Religion (facultatif) ..... Религия (факультативно) Fingerprints (optional) (اختياري) البصمات Huellas dactilares (optativo) Empresas digitales (facultatif) ..... Отпечатки пальцев (факультативно) (Left forefinger) (الابهة اليسرى) (Dedo índice izquierdo) (Index gauche) (الابهة اليمانية) .... (Right forefinger) (الابهة اليمانية) (Dedo índice derecho) (Index droit) (الابهة اليمانية) ....</p> <p>Special marks of identification العلامات المميزة لتحديد الهوية Señas particulares Signes particuliers ..... Особые приметы</p>
Photograph of bearer صورة صاحب البطاقة Fotografía del titular Photographie du porteur Фотография предвдателя ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) <td>Place المكان Lugar Lieu ..... Mесто ..... Fecha التاريخ Date Date ..... Date Date ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي) </td>	Place المكان Lugar Lieu ..... Mесто ..... Fecha التاريخ Date Date ..... Date Date ..... (Official seal imprint) (الخاتم الرسمي)		

- Po zaznajomieniu się z powyższymi protokołami dodatkowymi w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:
- zostały one uznane za słuszne zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nich zawartych,
  - są przyjęte, ratyfikowane i potwierdzone,
  - będą niezmiennie zachowywane.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 19 września 1991 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*

L.S.

Minister Spraw Zagranicznych: *K. Skubiszewski*

(Tekst protokołów dodatkowych zawiera załącznik do niniejszego numeru)

176

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia 7 stycznia 1992 r.

w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Protokołów dodatkowych do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r.: dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokołu I) oraz dotyczącego ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokołu II), sporządzonych w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że zgodnie z artykułem 93 Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokołu I) oraz z artykułem 21 Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczącego ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokołu II), sporządzonych w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r., został złożony dnia 23 października 1991 r. Szwajcarskiej Radzie Związkowej jako depozytariuszowi powyższych protokołów dokument ratyfikacyjny do wspomnianych protokołów.

Zgodnie z artykułem 95 ustęp 2 Protokołu I i z artykułem 23 ustęp 2 Protokołu II wyżej wymienione protokoły wchodzi w życie w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej dnia 23 kwietnia 1992 r.

Jednocześnie podaje się do wiadomości, co następuje:

1. Zgodnie z artykułem 95 ustęp 1 Protokołu I i z artykułem 23 ustęp 1 Protokołu II weszły one w życie w dniu 7 grudnia 1978 r.

Następujące państwa stały się ich stronami, składając dokumenty ratyfikacyjne lub przystąpienia w niżej podanych datach:

Białoruś	23.10.1989
Boliwia	08.12.1983
Botswana	23.05.1979
Bułgaria	26.09.1989
Burkina Faso	20.10.1987
Kamerun	16.03.1984
Kanada	20.11.1990
Republika Środkowoafrykańska	17.07.1984
Chile	24.04.1991
Chiny	14.09.1983
Cypr (tylko Protokół I)	01.06.1979
Komory	21.11.1985
Kongo	10.11.1983
Republika Korei	15.01.1982
Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna	09.03.1988
Kostaryka	15.12.1983
Wybrzeże Kości Słoniowej	20.09.1989
Kuba (tylko Protokół I)	25.11.1982
Dania	17.06.1982
Dżibuti	08.04.1991
El Salvador	23.11.1978
Zjednoczone Emiraty Arabskie	09.03.1983
Ekwador	10.04.1979
Hiszpania	21.04.1989
Finlandia	07.08.1980
Francja (tylko Protokół II)	24.02.1984
Gabon	08.04.1980
Gambia	12.01.1989
Ghana	28.02.1978
Grecja (tylko Protokół I)	31.03.1989
Gwatemala	19.10.1987
Gwinea	11.07.1984
Gwinea-Bissau	21.10.1986
Gwinea Równikowa	24.07.1986
Gujana	18.01.1988
Węgry	12.04.1989
Islandia	10.04.1987
Włochy	27.02.1986
Jamajka	29.07.1986
Jordania	01.06.1978
Kuwejt	17.01.1985
Algieria	16.08.1989
Republika Federalna Niemiec	14.02.1991
Angola (tylko Protokół I)	20.09.1984
Antigua i Barbuda	06.10.1986
Arabia Saudyjska (tylko Protokół I)	21.08.1987
Argentyna	26.11.1986
Australia	21.06.1991
Austria	13.08.1982
Bahama	10.04.1980
Bahrajn	30.10.1986
Bangladesz	08.09.1980
Barbados	19.02.1990
Brunei	14.10.1991
Belgia	20.05.1986
Belize	29.06.1984
Benin	28.05.1986

Laos	18.11.1980	Wyspy Salomona	19.09.1988
Liberia	30.06.1988	Samoa	23.08.1984
Libia	07.06.1978	Senegal	07.05.1985
Liechtenstein	10.08.1989	Seszele	08.11.1984
Luksemburg	29.08.1989	Sierra Leone	21.10.1986
Malawi	07.10.1991	Szwecja	31.08.1979
Malediwy	03.09.1991	Szwajcaria	17.02.1982
Mali	08.02.1989	Surinam	16.12.1985
Malta	17.04.1989	Syria (tylko Protokół I)	14.11.1983
Mauritius	22.03.1982	Tanzania	15.02.1983
Mauretania	14.03.1980	Czechosłowacja	14.02.1990
Meksyk (tylko Protokół I)	10.03.1983	Togo	21.06.1984
Mozambik (tylko Protokół I)	14.03.1983	Tunezja	09.08.1979
Niger	08.06.1979	Ukraina	25.01.1990
Nigeria	10.10.1988	Związek Radziecki	29.09.1985
Norwegia	14.12.1981	Urugwaj	13.12.1985
Nowa Zelandia	08.02.1988	Vanuatu	28.02.1985
Oman	29.03.1984	Wietnam (tylko Protokół I)	19.10.1981
Uganda	13.03.1991	Jemen	17.04.1990
Paragwaj	30.11.1990	Jugosławia	11.06.1982
Holandia	26.06.1987	Zair (tylko Protokół I)	03.06.1982
Peru	14.07.1989	Namibia (w imieniu Namibii Rada N.Z.)	18.10.1983
Filipiny (tylko Protokół II)	11.12.1986		
Polska	23.10.1991		
Katar (tylko Protokół I)	05.04.1988		
Rumunia	21.06.1990		
Rwanda	19.11.1984		
Saint-Christopher et Nevis	14.02.1986		
Św. Łucja	07.10.1982		
Stolica Apostolska	21.11.1985		
Saint-Vincent et Grenadines	08.04.1983		

2. Informacje o państwach, które w terminie późniejszym staną się stronami powyższych protokołów, a także o tekstach oświadczeń, oświadczeń interpretacyjnych, zastrzeżeń i sprzeciwów, można uzyskać w Departamencie Prawno-Traktatowym Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz w Biurze Prawnym Ministerstwa Obrony Narodowej.

Minister Spraw Zagranicznych: *K. Skubiszewski*